

HET LEVEN VAN CHRISTIAAN STEKETEE

GRONDLEGGER VAN DE CHRISTELIJK AFGESCHIEDEN GEMEENTE TE NIEUWDORP

Door hemzelf beschreven

Oorspronkelijke uitgave:

Een boekje voor mijn hart en wandel, bevattende een bekeringsgeschiedenis uit vroeger tijden 1782-1824) nagelaten door

Christiaan Stekete, geboren te Borssele, 10 September 1782,
overleden te Nieuwdorp, 12 September 1864.

F. P. D 'Hui te Middelburg 1884)

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2015**

INHOUD

1. Christiaan Steketeer grondlegger van de **CHRISTELIJK AFGESCHEIDEN GEMEENTE NIEUWDORP**
2. **CHRISTELIJK AFGESCHEIDEN GEMEENTEN OMGEVING BORSSELE**
3. **Instituering gemeente te Nieuwdorp 4 september 1836**

VOORWOORD LEVENSBESCHRIJVING VAN CHRISTIAAN STEKETEE

LEVENSBESCHRIJVING VAN CHRISTIAAN STEKETEE

1. Inleiding
2. Afkomst en jeugd
3. Bekering
4. Op gezelschap
5. Weer bij zijn ouders terug
6. Eerste Avondmaal
8. **OPENBARING VAN CHRISTUS**
9. Omgang met Gods volk
10. Nieuwe vertwijfelingen
11. Nieuw werk, nieuwe woonplaats
12. Geestelijke tweestrijd
13. Nieuwe openbaring van Gods liefde en trouw
14. Openbaring van de Drie-enige God
15. Satans bestrijding
16. Omgang met de vromen
17. Huwelijk
18. Verval en herstel
19. De Franse overheersing
20. Geloofsoefeningen
21. Geestelijke opwekking
22. Diepe beproeving in gezin en verlossing
23. Kennis van de Heilige Geest
24. Aanleiding voor dit geschrift
25. Liefde van de Vader
26. Opdracht om te schrijven
27. Terugblik; bekering en verlies vrouw
28. Slotwoord

1. Christiaan Steketee grondlegger van de

CHRISTELIJK AFGESCHIEDEN GEMEENTE NIEUWDORP

De eerste keer dat een afgescheiden predikant in Zuid- Beveland kwam prediken was Ds. H. J. Budding de afgezette predikant uit Biggekerke op Walcheren. Hij preekte op 30 sept. 1836 te Nieuwdorp. Hij was uitgenodigd door Christiaan Steketee, P. van Westen en W. de Jager. Nieuwdorp ligt in de burgerlijke gemeente 's Heer Arendskerke in de Zuid-Kraaiyertpolder, niet ver van het Sloe, het water dat vroeger Zuid-Beveland en Walcheren scheidde. Vroeger werd Arendskerke het Oudedorp genoemd. Nieuwdorp is veel later ontstaan na de inpoldering.

Dat het in het jaar 1835 op Zuid-Beveland onrustig werd, bewijst een geschreven document, dat te vinden is in het archief van de Gereformeerde Kerk in Nieuwdorp. Het is van de hand van Christiaan Steketee. In hoofdzaak geeft hij de belangrijkste feiten uit de gemeente tot het jaar 1868.

Met dat doel: *"Om in gedachtenis te houden hetgeen de Heere, te Nieuwdorp, tegen alle menselijke gedachten in, daar heeft believe te stellen. Hij schrijft dat de Heere, in het begin van 1835, veel mensen bekeerde. Waardoor de oude mensen opgewekt werden, om het gezelschapleven dat overlang gestaakt en was kwijnende geweest, zowel onder jonge als oude mensen weer in aanvang begon toe te nemen. Zodat er veel huisgezinnen waren waar weer gesproken werd hoe God een mens bekeerd."*

Christiaan Steketee werd geboren in 1782, vestigde zich in 1805 als kleermaker te Nieuwdorp. Hij was getrouwd met Maatje Hoebeke, die hij in 1824 door de dood verloor.

Steketee kon zich nog uit zijn jeugd jaren herinneren dat hij in 1811 toen hij 28 jaar was Napoleon eens had gezien, toen deze op een wit paard zat, gevolgd door een groep officieren, tijdens een inspectie over de zeedijk in Borssele reed. Maar Christiaan heeft grotere dingen gezien dan de wereldgroten, hij zag de heerlijkheid van Christus.

Toen hij in Nieuwdorp kwam was het zeer donker in de Hervormde kerk. Hij kon op het hele dorp maar 1 vrouw vinden die de Heere vreesde. Op het aanhoudend en gelovig gebed van Christiaan gaf de Heere enige opwekking in 1816. Verscheidene mensen werden krachtadig bekeerd. Deze mensen waren als schapen die geen herder hadden. Velen gingen in die tijd naar Arnemuiden, waar de waarheid nog te beluisteren was.

De Heere maakte rond 1835 Christiaan werkzaam met de geesteloze toestand. Hij kreeg vertrouwen dat de Heere zou opstaan tot bekering van zondaren. Dat gebeurde ook in het genoemde jaar. Velen werden krachtig bekeerd en voor de dienst des Heeren ingewonnen. Onder hen waren ***4 dochters van Christiaan, die nog thuis waren, en zijn zoon Christiaan.*** (*Cornelia, geb. 25-02-1811 - † 14-07-1863. Maatje geb. 02-02-1823 - † 03-04-1874*)

Op zondag 4 september 1836 werd de eerste kerkenraad van de Afscheiden gemeente bevestigd. In 1842 werd Christiaan Steketee Jr. als predikant bevestigd. Vader Steketee zat nog 22 jaar in de kerkenraad samen met zijn zoon.

De vader stierf in 1864, de zoon in 1882. 40 jaar heeft Ds. Stekete de gemeente met ijver en liefde gediend.

2. CHRISTELIJK AFGESCHIEDEN GEMEENTEN OMGEVING BORSSELE

Overgenomen uit: *De Afscheiding van 1834 in Zeeland 1834-1869*, Deel I
door Dr. J. Wesseling

Nieuwdorp in de periode 1835-1850

Nieuwdorp is ontstaan in de Zuid-Kraayertpolder, niet ver van het Sloe, het water, dat vroeger Zuid-Beveland en Walcheren scheidde. Op het grondgebied van deze agrarische gemeente lag als belangrijkste kern 's-Heer Arendskerke of het Oudedorp. Het Nieuwdorp is later ontstaan, zoals de naam al aangeeft.

In de tijd van de Afscheiding telde de burgerlijke gemeente ongeveer 1690 inwoners, van wie er 1050 Hervormd waren, 460 Rooms Katholiek en 180 Chr. Afgescheiden. Deze laatsten vormden in Nieuwdorp een zelfstandige gemeente met een eigen predikant (in 1842 daar gekomen).

Het hoofddorp 's Heer Arendskerke ligt 6 km ten westen van Goes aan de vroegere straatweg Goes-Sloe. Thans behoort Nieuwdorp tot de gemeente Borsele.

In de zomer van 1836 was de jonge ds. Budding (26 j.) op bezoek geweest bij de weduwe Aagje Onderdijk-Minnaar op haar hofstee in 's-Heerenhoek. Ze zou zich in 1836 afscheiden van de Hervormde gemeente 's-Heerenhoek-Nieuwdorp. Natuurlijk waren in het gezelschap geestelijke en kerkelijke zaken besproken. Want Budding - toen officieel geen Hervormd predikant meer in Biggekerke - was niet gewoon zijn kritische en aparte kijk op de gang van zaken in het Hervormd kerkgenootschap voor zich te houden. En de in het land zich uitbreidende afscheiding - in 1834 in Ulrum in Groningerland begonnen - had eveneens Zeeland aangeraakt.

Dat het daar in 1835 ook op Zuid-Beveland onrustig werd, bewijst een geschreven document, te vinden in het archief van de Gereformeerde kerk te Nieuwdorp. Het is van de hand van de plaatselijke predikant Christiaan Stekete, die bijna 40 jaar zijn gemeente te Nieuwdorp heeft verzorgd (1842-'82). In hoofdzaak geeft het de belangrijkste feiten uit de geschiedenis van die gemeente gedurende de eerste 40 jaar. Met het doel „om in gedachtenis te houden het gene de Heere, te Nieuwdorp onder 's- Heer Arendskerke, tegen alle menselijke gedachten heeft believen daar te stellen”.

Op de eerste pagina lezen we al, dat er vooral in het begin van 1835 vele mensen „tot den Heere bekeerd (werden), waardoor de oude(n) opgewekt en de gezelschappen of bijeenvergaderingen, die van overlang gestaakt waren geweest, wederom een aanvang begonnen te nemen, zodat vele huizen tot kleine kerken werden gemaakt”.

Dit is een belangrijke notitie, want hier constateren we dus een opleving van de conventikels. Dat de bezoekers daarvan de officiële kerkdiensten in de Hervormde kerk van 's Heerenhoek / Nieuwdorp links lieten liggen mogen we gerust aannemen.

Met hun predikanten hadden de inwoners van 's- Heerenhoek en Nieuwdorp het in die tijd

niet zo best getroffen. Maar het wangedrag van enkele Hervormde predikanten zou op zichzelf niet tot Afscheiding hebben geleid. De diepere oorzaak daarvan was echter het groeiend verzet tegen het loslaten van de Gereformeerde belijdenis.

Wie niet meer in de Hervormde kerk kwam, om wat voor reden dan ook, had niet zoveel kwaad te vrezen. Maar anders werd het, toen na een aarzelend begin in 1835, op vele plaatsen in 1836 de gezelschappen werden omgezet in officiële gemeenten, geleid door een kerkenraad. Dit werd namelijk door de overheid - al of niet geadviseerd door Hervormde predikanten en instanties - als een brutale uitdaging ervaren. Met als gevolg dat de rechterlijke macht in actie en tot veroordelingen kwam. Om maar niet te spreken over de algemene opinie, die de Afscheidenen in de regel beslist vijandig gezind was. Vooral in 1836 met daarin de september- en oktobermaand als piek, was de activiteit van de rechtbanken in het hele land het grootst. Wat niet wil zeggen, dat daarna een stilte viel. Pas na 1840 - toen Willem II koning was geworden - zou het rustiger worden.

Op 3 september 1836 sprak de Rechtbank van eersten aanleg te Goes haar eerste vonnis uit tegen een Afscheiden bewoner van Zuid-Beveland. Dit was de 46-jarige korenmolenaar Izak Naeye Azn., geboren te Biervliet, wonende te 's Heerenhoek (niet ver van Nieuwdorp). Zijn zus Dina was met de zo befaamd geworden Afscheiden landbouwer Jannis van de Luijster te Borssele getrouwd.

Dat vonnis had als oorzaak: kort voor 26 mei was Naeye in de stad Goes de bekende, toen op Walcheren wonende oefenaar Johan Willem Vijgeboom tegengekomen en had deze uitgenodigd in 's Heerenhoek een oefening te houden. Vijgeboom stemde toe; als datum werd afgesproken donderdag 26 mei 1836.

Het ging door. Op die dag leidde Vijgeboom bij Naeye thuis in 's Heerenhoek een godsdienstige samenkomst met een 'aanzienlijke schare toehoorders'. Maar deze actie ging hem wel fl. 100,- boete kosten; Naeye kwam er met fl. 8,- af. Het was de eerste beboete samenkomst van Afscheidenen op Zuid-Beveland (3 september 1836).

Die oefening door Vijgeboom op bovengenoemde 26 mei 1836 in het naburige 's Heerenhoek gehouden, heeft op de Nieuwdorpers inspirerend gewerkt.

Op de eerste pagina van het notulenboek van de kerkenraad lezen we, dat Christiaan Steketee Jaczn., kleermaker te Nieuwdorp, de Afscheidenen begon te organiseren. In 1836. Dit zal betekenen, dat men samenkomsten ging leiden.

In het manuscript ('gedachtenis') hierboven al eerder genoemd, staan de beweegredenen als volgt geformuleerd: „Den 30 April begon de Heere alhier zijn volk krachtiglijk uit de gemeenschap te leiden van hen die zich wel met den naam van de gereformeerde kerk bedekken, maar die zich des niet tegenstaande in leer, tucht en dienst antigereformeerd openbaar maakten, gelijk dit uit de afzetting van rechtzinnige Leraars klaarlijk blijkt.”

Het aantal bezoekers van de huisgodsdienstoefeningen nam in korte tijd zo sterk toe, dat besloten werd op 27 mei twee opzieners te kiezen en iemand die 'aantekening' zou houden van het verhandelde. Gekozen werden Christiaan Steketee (natuurlijk) en P. van Westen en tot scriba W. de Jager. Nu is het kiezen van ambtsdragers nog niet hetzelfde als hen bevestigen. En voor dit laatste moest bovendien een predikant komen die beschikbaar, namelijk H.J. Budding, die toen op Zuid-Beveland druk in de weer was. Op zaterdag 3 september had hij gelegenheid naar Nieuwdorp te komen. Steketee en anderen profiteerden in dubbel opzicht van zijn komst, want er werd niet alleen „tot onderlinge stichting gesproken”, maar ook overgegaan tot een nieuwe verkiezing van ambtsdragers.

De uitslag was: Steketee en Van Westen opnieuw tot ouderlingen gekozen, en W. de Jager en W. Dekker tot diakenen. En de volgende dag kon de instituering plaats vinden. Aan de totstandkoming van de Afscheiding in Nieuwdorp heeft ongetwijfeld Christiaan Steketee Jaczn. de grootste stoot gegeven. Zijn naam wordt zelfs met ere genoemd in 'Levensberichten van Zeeuwen', geschreven door Nagtglas.

Daarom volgen hier eerst enige levensbijzonderheden over die Nieuwdorper ouderling.

Steketee was afkomstig uit de kleine boerenstand en werd op 10 september 1782 in Borssele geboren als zoon van *Jacob Steketee en Cornelia Maas*.

In zijn jeugd ondervond hij aan den lijve wat armoede en ontberingen betekenden, zeker in de Franse tijd. Hij herinnerde zich nog heel goed die kwade dagen, toen de tarwe fl. 20,- en de aardappels fl. 6,- de zak kostten en de suiker voor de gewone man haast onbetaalbaar was; daarbij kwam nog, dat burgers er boeren aan vreemde soldaten de kost moesten geven.

Toen Steketee ongeveer 23 jaar was, kwam hij als 'boerenkleermaker' in Nieuwdorp wonen, in die dagen nog een gehucht in de Zuid-Kraayertpolder in de burgerlijke gemeente 's Heer Arendskerke (1805). Het volgend jaar - juli 1806 - trouwde hij met Maatje Hoebeke (die hij in 1824 door de dood verloor).

„Hoewel hij een eenvoudig, stil man was, schijnt hij een buitengewone invloed in zijn kring te hebben uitgeoefend, en het is voornamelijk aan zijn rustige werkzaamheden en kalme bemoeiingen te danken, dat een vergeten afgelegen gehucht tot een vrij aanzienlijk kerkdorp is geworden.”

In zijn geschiedkundig overzicht van de Geref. kerk te Nieuwdorp schrijft Chr. Melse nog: "Vader Christiaan Steketee, die in de wandeling familiair 'het ouwe Kersaentje' (Christiaantje) genoemd werd, was de raadsman en toevlucht van ieder. Zijn kleermakerij werd dagelijks door ontwaakten en heilbegerigen bezocht. Daar kon men zijn hart uitstorten en troost en leiding ontvangen.”

Na veel strijd scheidde de weduwnaar Steketee zich op 30 april 1836 af met zijn beide dochters Cornelia en Pieterella en zijn broer Cornelis Steketee, niet van de Gereformeerde leer, maar van het Hervormd genootschap, dat in de plaats van die kerk was gekomen. Vanaf de stichting van de Afgescheiden gemeente van Nieuwdorp in september 1836 tot zijn dood in 1864 heeft hij deze als ouderling gediend.

Er bestaat van hem een geschriftje, in 1883 uitgegeven met een voorwoord van Cornelis Steketee Czn., zijn kleinzoon, toen predikant te Veere. Het is getiteld: 'Een boekje voor mijn hart en wandel (bevattende een bekeringsgeschiedenis uit vroeger tijden 1782-1824) nagelaten door Christiaan Steketee, geboren te Borssele, 10 September 1782, overleden te Nieuwdorp, 12 September 1864. (F. P. D 'Hui te Middelburg 1884)'.

De kleinzoon kon zich zijn grootvader nog voorstellen: "... ik zie hem nog gaan, den ouden eerwaardige grijsaard, groot en kloek van gestalte en nog ongebogen, ofschoon reeds over de tachtig jaren, zoals hij, leunende op een stok, over het dorpje heen wandelde."

Instituering gemeente te Nieuwdorp 4 september 1836

Zondag 4 september 1836 is voor de Afscheidenen in Nieuwdorp en directe omgeving een historische datum geworden, want op die dag is de eerste Afscheiden kerk op Zuid-Beveland gesticht. Via een proces-verbaal weten we zelfs precies bij welke gelegenheid en waar dit is gebeurd, namelijk in de schuur van Boudewijn Nieuwenhuysse, een 50jarige landbouwer, geboren in Kruiningen, maar toen wonende op een hofstede in de Oude Kraayertpolder onder 's Heer Arendskerke. Volgens A. de Smit lag deze boerderij even ten noorden van de later aangelegde spoorlijn bij de Ankerveerse dijk."

Het valt op, hoe vaak in het hele land een Afscheiden gemeente is geïnstitueerd in een boerenschuur. Eigenlijk is dit wel te begrijpen, want daar had men de ruimte. In de kom van het dorp stonden immers in de regel maar kleine huisjes. Een element, dat ook niet vergeten mag worden, is, dat men buiten het dorp gemakkelijker zijn gang kon gaan en daar niet zoveel last had van nieuwsgierigen die de Afscheidenen vijandig gezind waren. Daar komt nog bij, dat landbouwers door hun positie gewend waren enige leiding te geven, althans vergaderruimte tot hun beschikking hadden, en daardoor in de gelegenheid waren een initiatief -waarbij een betrekkelijk groot aantal mensen betrokken was -te doen uitvoeren.

Zo was hij die eerste zondag in september 1836 naar de boerderij van Boudewijn Nieuwenhuysse gegaan om in diens schuur een godsdienstoefening te leiden en een kerkenraad te bevestigen. Burgemeester De Fouw had 's middags zijn veldwachter Willem de Witte opdracht gegeven bij Nieuwenhuysse poolshoogte te nemen en rapport uit te brengen. Toen deze de schuur binnenkwam, was het er vol, naar zijn schatting wel 400 à 500 (!) mensen, zowel mannen als vrouwen, van alle kanten samengestroomd.

In zijn proces-verbaal noemde hij de namen van belangstellenden uit Yerseke, 's Gravenpolder, Wolphaartsdijk, Borssele, Goes, Heinkenszand, Wissekerke (bij 's Heer Hendrikskinderen), Kloetinge en 's Hoerenhoek. De meesten kwamen uiteraard uit de burgerlijke gemeente 's Heer Arendskerke, waartoe ook Nieuwdorp behoorde.

In zijn proces-verbaal noteerde hij ook, dat bij zijn binnenkomst in de schuur ds. Budding, gewezen Hervormd predikant van Biggekerke, zittend in een stoel op een boerenwagen op de dorsvloer, net bezig was een preek te houden. In die middagsamenkomst waren 2 kinderen gedoopt, resp. van Gerard Otte en Adriaan van Antwerpen, beiden uit 's Heer Arendskerke.

Terwijl in diezelfde middagdienst door ds. Budding tot ouderlingen waren bevestigd:

Wisse Dekker, landman, zoon van François, 50 jaar, geboren Meliskerke, wonende te 's Heer Arendskerke "

Willem de Jager, landman, zoon van Gillis, 48 jaar, geboren Eversdijk gemeente Kapelle, wonende te 's Heer Arendskerke.

En tot diakenen: Christiaan Steketee, kleermaker, zoon van Jacob, 54 jaar, geboren te Borssele, wonende Nieuwdorp.

Pieter van Westen, boerenarbeider, zoon van Dirk, 63 jaar, geboren Koudekerke op Walcheren, wonende Nieuwdorp.

Ongeveer 7 uur 's avonds was de laatste dienst afgelopen; bij de uitgang van de schuur was nog een deurcollecte gehouden. De veldwachter rapporteerde tenslotte, dat hij geen enkele 'storing van de openbare orde' had bespeurd.

Het woord was nu aan de rechtbank te Goes. Deze veroordeelde ds. Budding tot fl. 100,- en Nieuwenhuyse tot fl. 50,- boete, terwijl de 4 nieuwe kerkeradsleden elk fl. 25,- kregen te betalen. Daarbij kwamen nog de proceskosten, ook een klein kapitaaltje, namelijk fl. 14,25.'

Drie dagen later - woensdag 7 september 1836 - preekte ds. Budding al weer in Nieuwdorp, nu in de herberg van Gerard Otte, 40 jaar, wonende in Nieuwdorp. De preek had tot tekst Marcus 10:26 en 27: *„En zij werden nog meer verslagen, zeggende tot elkander: Wie kan dan zalig worden? Maar Jezus, hen aanziende, zeide: Bij de mensen is het onmogelijk, maar niet bij God; want alle dingen zijn mogelijk bij God.”*

Veldwachter Willem de Witte moest opnieuw in actie komen. Hij maakte proces-verbaal op en het vonnis werd: ds. Budding fl. 100,- en Gerard Otte, die zijn herberg beschikbaar had gesteld fl. 50,- boete. De 4 kerkeradsleden kregen elk weer fl. 25,- te betalen. Het waren de ouderlingen Chr. Steketee en Pieter van Westen met de diakenen Wisse Dekker en Willem de Jager.

Door deze pijnlijke ervaringen wat terughoudender geworden, besloot men voortaan met niet meer dan 20 personen bij elkaar te komen. Het kwam er op neer, dat men nu huisgodsdienst oefeningen ging houden en op particuliere adressen samenkwam. Dit preeklezen vond in Nieuwdorp plaats bij Steketee of Van Westen aan huis. In de Noord-Kraayertpolder was een boerderij het punt van ontmoeting en in 's Heer Arendskerke de woning van Arie van Mal.

Ruim 15 maanden later zou er nog eenmaal een veroordeling worden uitgesproken over een lid van de gemeente Nieuwdorp. Gerard Otte had op 14 januari 1938 ds. Budding weer in zijn herberg laten preken. 's Morgens preekte hij over Hebr. 13:4 (eerste gedeelte), 's middags over het tweede deel van dezelfde tekst en 's avonds had hij Lucas 9:57-62 behandeld. In die samenkomsten waren op verzoek van ds. Budding geen kerkenraadsleden aanwezig geweest. Hij had namelijk laten weten, dat ze, wanneer ze van plan waren eventuele boeten te betalen - en dat waren ze - beter deden thuis te blijven. Daardoor zouden ze minder kwaad doen dan door te komen. Want hijzelf was principieel tegen het betalen van dergelijke boeten. Zijn advies had echter ouderling Pieter van Westen niet bereikt, want deze was wel de herberg van Otte binnengegaan en daar toen maar gebleven. Hoewel zijn naam niet voorkomt in het vonnis, dat de rechtbank te Goes nog geen twee weken later uitsprak. Het luidde:

Huibert Jacobus Budding, zoon van Willem, 28 jaar, geboren Rhenen, wonende Middelburg, Herder en Leeraar in de Gereformeerde kerk fl. 100,- boete.

Geerard Otte, zoon van Jan, 41 jaar, geboren Ellewoutsdijk, wonende Nieuwdorp gemeente 's Heer Arendskerke, herbergier. De proceskosten bedroegen fl. 2,99.

Weer weigerde ds. Budding de fl. 100,- te betalen, Otte was op dit punt helemaal eens geestes met hem. Aanmaningen maakten hem niet soepeler. Hij ging tot het uiterste en liet het aankomen op een publieke verkoop van zijn goederen, die in elk geval fl. 351,- inclusief vervolgingskosten moest opleveren. Tot deze som waren de nog niet betaalde boeten volgens de notulen - inmiddels opgelopen. Het eerst werd door de deurwaarder een koe geveild. Otte bood fl. 351,- - het te innen bedrag - en dus was de verkoping meteen afgelopen. Formeel had Otte geen boete betaald voor het houden van

godsdienstoefeningen!

Enkele keren kwam het voor, dat in zo'n dienst één of twee kinderen werden gedoopt, resp. in juni en augustus 1837 en januari 1838. Maar dan moest natuurlijk ds. Budding wel beschikbaar zijn. Hij was in 1837 provinciaal predikant voor Zeeland geworden en in de verre omtrek was toen geen andere dominee te vinden.

Helaas verdween ds. Budding in januari 1839 uit eigen vrije wil uit de Afscheiden kerken en maakte dit op de volgende wijze kenbaar: Op de provinciale vergadering van 30 januari 1839 bij hem aan huis gehouden verscheurde hij zijn beroepsbrief en gooide de stukken op het vuur. Hij wilde blijven bij de oude psalmberijming van Datheen en wenste beslist geen invoering van de nieuwe psalmberijming van 1773 (die dus niet meer zo nieuw was). Ook van het bij de koning aanvragen van vrijheid van godsdienstoefening moest hij niets hebben.

VOORWOORD LEVENSBESCHRIJVING VAN CHRISTIAAN STEKETEE

Opgedragen aan de Christelijk Gereformeerde Gemeente te Nieuwdorp (Zeeland)
 Waarde Broeders en Zusters!

De naam van de man, over wien dit boekje gaat; is bij u allen in ere en het zal u voorzeker tot blijdschap verstrekken dit geschrift, dat hij achtergelaten heeft, te kunnen lezen en herinneringen uit oude dagen bij u verlevendigd te zien. Reeds is het verscheiden jaren geleden sinds hij overleden is; ook zijn zijne kinderen reeds allen heengegaan; slechts één, Jacomina, vrouw van P. de Maaker, te 'sHeer Arends-Kerke, is nog in leven en het is met haar goedkeuring dat dit werkje in het licht komt. Wat mij betreft, ik kan mij *mijn grootvader* niet meer nauwkeurig voorstellen; zijn gelaatstrekken en wijze van uitdrukking zijn uit mijn herinnering weggewist. Maar ik zie dan nog gaan, de ouden eerwaardige grijsaard, en kloek van gestalte en nog ongebogen, ofschoon reeds over de tachtig jaren; zoals hij, leunend op een stok, over het dorp heen wandelde.

Enkelen uwer evenwel, die een geslacht ouder zijn dan ik, kenden hem van nabij. Zij weten het, hoe hij hun gehele gemeentelijk leven meegemaakt heeft, terwijl hij van de stichting der gemeente af, tot zijn overlijden in 1864 als ouderling gediend heeft. Deze en gene zal ook nog het een of ander weten, uit de tijd vóór de afscheiding, toen er godsdienstige bijeenkomsten gehouden werden en er nu en dan ook moesten betaald worden, omdat die gezelschappen uit meer dan 19 personen bestonden. Hoe het zij, wij twijfelen er niet aan, of aan allen zal het werkje om verschillende redenen aangenaam zijn.

Bij de lezing zal men duidelijk opmerken, dat het niet in de bedoeling van de schrijver gelegen heeft, het geschrevene door de druk te laten verspreiden. Maar, omdat ik daartoe aangezocht werd, heb ik besloten, de uitgave op mij te nemen. Daartoe moesten in de taal en spelling wijzigingen gebracht worden, wat ook gedaan is, zonder echter aan de zaken iets te veranderen. Wel is waar, liever had ik het laten drukken gelijk het was; want door zo iets na te zien, bederft men eigenlijk veel aan de eigenaardige manier van uitdrukking, waarom het in een werkje van dezen aard toch ook te doen is. Maar dit kon niet; evenwel houdt zich het boekje zo dicht mogelijk aan het oorspronkelijke. Wat te zeer van persoonlijken aard of voor de druk minder dienstig was, is uitgelaten, én met het een én met het ander, is het mijn overtuiging, dat er niets onbetamelijke verricht is, tegenover een overledene, tegenover iemand, die zulk een eerbiedwaardig mens was, wien ik altijd de hoogste achting heb toegedragen, en wiens nagedachtenis ik in ere wens te houden. Wie weet, waar het toe dienen kan, zo leest gij aan het einde. Wie weet, of het nog niet tot zegen is?

Veertig jaar lang hebt gij de stem van mijn geliefden vader gehoord, en, nu deze stem zwijgt, hoort gij hier een andere, die u niet onbekend is. Misschien is het u een liefelijke, opwekking, om het oog te wenden tot Hem, - dien wij mogen noemen, de God onze vadersen, van oude dagen af. de God van onze vadersen, van oude dagen af. De wereld gaat en wat ons lief en dierbaar is verdwijnt; Gelijk de velden kaal worden in de herfst, zo is het ook in de geest; onzer aller einde nadert. Maar gelukkig, indien wij de Heere God, de Onveranderlijke en Getrouwe, tot onze Leidsman hebben verkoren,

C. STEKETEE.

Veere, Augustus 1883.

LEVENSBSCHRIJVING VAN ADRIAAN STEKETEE

1. Inleiding

De wonderen van Gods genade, een boekje tot inzicht en gebruik voor hem, die ze in zijn leven ondervonden heeft.

Mocht hetgeen hij gaat beschrijven tot zegen voor zijn hart en wandel verstrekken en hij, bij de nederstelling in geschrift van wat God aan hem bewezen heeft, nog eenmaal de troost en de blijdschap daarvan genieten. Maar, zal dit wel gelukken, dan zal de Heere moeten voorgaan en met Zijn licht in zijn duistere ziel moeten schijnen. Indien het werk uit Hem is, zo zal het ook gewisselijk gekroond worden; want dit gebeurt altijd met Gods werk maar is het anders, dan zal het eindigen, gelijk het begon, uit hemzelf en tot hem zelf in zonde en onvruchtbaarheid. Ik wenste wel, dat het mocht zijn uit God en tot God. Maar dit weet ik nog niet en durf dit niet op enenmale geloven, omdat ik zo dikwijls met mijzelf bedrogen ben geworden. Maar, als ik mijzelf doorzoek, dan is het geenszins mijn oogmerk in dezen om groot te worden, maar dan is het mij te doen om de wonderen van Gods genade, een boekje tot inzicht en gebruik voor hem, die ze in zijn leven ondervonden heeft de grootheid te vermelden van Hem, Die is en Die was en Die eeuwig wezen zal en Die het allerhoogste goed is van een schepsel in alle eeuwigheid. Want de kennis van Hem maakt niet groot in eigen schatting maar klein en nederig en ootmoedig en minder dan niets; zij leert ons uitroepen: niet ons, o Heere, niet ons, maar Uw Naam geef de ere! Neen, niet ons!

2. Afkomst en jeugd

Zo onderneem ik dan de beschrijving van een, die geboren is te Borssele, de 10^e September in het jaar 1782, wegen die de Heere met hem geliefde te houden, sinds hij zijne afwisselende dagreis naar den hemel begonnen is. Naar zijn beste weten heeft hij als kind, tot zijn achtste jaar, geleefd onder de indruk, dat God zijn Schepper was en Zijn ogen op hem gevestigd had en hem straffen zou, ingeval hij kwaad deed. Maar van die eerste dagen zijner jeugd valt niet veel te schrijven, omdat hij niets daarvan weet dan dat zij rustig zijn doorgedaan. Uit deze onwetendheid evenwel mag wel een grote stof tot dankzegging geput worden, aangezien toch spoedig na zijne geboorte de tijden van die grote beroering en benauwdheid der volken aangebroken zijn, die het mensdom overstromd hebben, als een grote zee, waarin zo vele zielen zijn omgekomen. Maar de Heere, de grote Bestuurder van alle dingen, die neerziet op het grote en het kleine, heeft hem laten opgroeien en spelen en dartelen als een knaapje, dat van al dit rumoer niets vernomen heeft. Hij herinnert zich echter nog, dat hij van zijn tiende tot zijn dertiende jaar gedurig onder de voet was, eindelijk zelfs zo, dat er maar weinig hoop op herstel overbleef, wat hem nu en dan gezegd werd en hem bij tijden zo beangst maakte, dat hij niet wist, waarheen zich te keren of te wenden. O, die dood, die bleke dood, stond gereed om hem naar het donkere, nauwe graf weg te halen! Nog duidelijk kan hij zich deze benauwdheid herinneren. Maar er was iets zwaarders, dat hem kwelde. Want hij was aan het lezen geraakt in een boekje, dat ten titel voerde: "Den Donderslag der Goddelozen", waarin men dood en eeuwigheid, hel en verdoemenis, in een ververschrikkelijke beschrijving, zeer klaar en naar vindt voorgesteld. En hoe meer hij las, hoe meer hij verlegen werd. 't Was hem alsof hij zich te midden in een onweer bevond op het vlakke veld, en de lucht zeer zwaar en donker over zijn hoofd hing; daar hij, toch stemmen

hoorde van God als van een rechtvaardig rechter en hoorde, dat Hij komen zou en dat deze God de hel had gemaakt en niets anders, naar hij meende dat deze hel voor hem te verwachten was, dewijl hij getuigen moest, geheel of gedeeltelijk schuldig te staan aan de kwade stukken, die het boekje voorhield. Onder de benauwdheden, die hij dientengevolge had, gebeurde het ook, dat hij een droom droomde, die hem de haar te berge deed rijzen. Hij werd verzocht zich te verbinden aan de duivel. Maar de verzoeker was zeer verschrikkelijk in zijn ogen en hij deed het niet, maar zeide, de woorden gebruikende, die de Zaligmaker in de woestijn tegen hem gesproken had: Ga weg, Satan!

Het is in zijn kindsheid voorgevallen, maar hij kan het zich nog voorstellen, alsof het op de dag van gisteren gebeurd was. En ook nu laat hij niet los en beproeft hij tot ongelovigheid te drijven, of, indien dit niet gelukt, dan juist andersom, als het slechts tot zijn oogmerk leiden kan, het hart tot overmoedigheid op te vijzelen; want zijn tijd is kort en hij moet hem waarnemen, was het mogelijk tot zijne winst. Maar het is niet mogelijk, al kan hij dit misschien, om reden van zijn boosheid en ongelovigheid, niet begrijpen, omdat de Heere hen, die Hij van af de eeuwigheid lief heeft, regeert, bestuurt en beschermt; en zij de belofte van het tegenwoordige en toekomstige leven te wachten hebben en omdat zij zelf daarom ook nooit aflatens zullen de Heere hunnen God te aanbidden en Hem alleen te dienen.

Maar van zijn veertiende tot zijn negentiende jaar is hij dit alles zo goed als vergeten. De gezondheid begon te wassen, het hart kwam in omgang met de wereld, de gedachten aan God verminderden en zo hij vroeger nog gewoon geweest was zijn gebeden op te zeggen, dit werd nu spoedig nagelaten, totdat het eindelijk ophield. Dit verzuim was tegen de raad van zijn ouders en inzonderheid van zijn moeder, die hij menigmaal, niet zonder grote indrukken, over zijn grootvader hoorde spreken, hoe deze man om de bekering van de zijnen bad en die gebeden deed, terwijl zijn vrouw hem vloekte. O, dan kon hij zo goed luisteren en aan zijn moeder vragen doen en dan gaf zij hem zó veel te verstaan, dat hij, alvorens zich ter rust te begeven, alweer aan het bidden ging. Maar dit waren slechts zomervlagen en een morgendauw, die ras verdwijnt; hij ontweek spoedig het bidden zoveel hij kon en kreeg zoveel ruimte, dat hij weldra met lust de brede weg bewandelde, ofschoon de Heere hem voor vloeken en dronkenschap bewaarde.

Hij werd niet meer gevonden op de knieën, hij werd niet meer gevonden in de kerk hij wenste te leven in de zonden, die zijn natuur vereiste, hij wenste te sterven als een beest, ofschoon dit meer een wens was dan een geloven, dat het goed zou uitkomen; met dit alles zondigde hij tegen beter weten in en wist het kwade zo bedekt te doen, dat hij bij de wereld nog al voor een braven jongeling doorging. Maar het begon toch nu en dan en bij de dag zo al uit te breken; en hij werd op een keer ook nog eens onderzocht door de leraar, die er smart over scheen te hebben, zulke dingen van hem te moeten horen.

Intussen werd hij groter en met het groter worden gaf men hem meer vrijheid in zijn handelen. Maar wat is vrijheid, indien men haar niet recht gebruikt en weet te gebruiken en indien de vreze Gods ontbreekt! Hij meende aan de gehoorzaamheid aan zijn vader en moeder en die over hem gesteld waren niet meer zo gebonden te zijn en dit was zoveel te groter dwaasheid, omdat hij zonder hun niet leven kon; want hij won op zijn 17^e en 18^e jaar nog geen halve kost en toch wilde hij reeds bij de grootste jonge mensen verkeren en deed dit ook tot zijn bederf. Daarom moet hij nu met David zeggen: *gedenk niet der zonden mijner jonkheid!* ja daarom moet hij nu, als hij over alles bij zich zelf nadenkt, verschrikt zijn, want wie was hem gelijk, wie zo hoog van hart, zo kloekmoedig tot het

kwade als hij in de kracht zijner jaren!

Maar het behaagde de Vrijmachtige tot hem te zeggen: tot hiertoe en niet verder. Hier zal aan uw hoogmoed een perk gesteld worden!

3. Bekering

Het was in het jaar 1801, in de maand Oktober, ik kan mij de juiste dag niet herinneren, op een avond, dat ik mij met twee makkers samen bevond en wij met ons drieën de gewonen weg opgingen en ik, om de grote man te wezen, het zo erg maakte, dat ik vermoeid werd van de luidruchtigheid en ongemanierdheid der zonde. Ik zou het wel anders gewild hebben en voelde wel enige misnoegdheid, daar toch een mens zich nooit geheel van God, van zijn Oorsprong losmaken kan en het getuigenis zijns gewetens moeilijk kan ontgaan. Maar hij deed, wat ik niet laten kon, aangezien ik aan de zonde geboeid was, als een slaaf aan zijn slavernij. Ook kwam mijn vrees niet voort uit de liefde Gods, maar uit de gedachte, het aanzien en de achting bij de mensen te zullen verliezen en dit was zijn grootste smart; want ik was bij de beste burgers en bij velen, die ik voor vroom hield, nog al geacht; daarom, hoe gepast mij mijn loszinnig gedrag voorkomen moest, dit kan elk gevoelen, die mijn grondbeginsel in aanmerking neemt.

Toen wij nu van onze buitensporige wandeling terug kwamen, hadden wij een plaats, waar wij onze werken nog eens plachten na te gaan, om er ons in te verheugen, maar op dien avond had ik ondervonden, dat ik, zelfs onder het lachen, smart had, gelijk dit het deel is van de zondaar; evenwel dit hielp nog niet; ik ging er gemakkelijk over heen. Maar toen wij daar ter plaatse waren, komt er een goed vriend, namelijk zo een, die ons gezelschap altijd, gelijk ik meende, met zijn hart bijwoonde en hij begint te zeggen, dat hij een zeker voornemen had opgevat en een zaak van gewicht had voor te stellen, maar gedurig verhinderd was geworden, omdat hem van binnen gezegd werd: zij zullen u belachen en bespotten. Maar nu moesten de woorden uitgesproken worden en wilde hij niet langer zijn overtuiging smoren en zijn geweten tegenwerken, daar hij geloofde, dat dit zoveel was als God tegen te werken.

Nu gaat hij aan het vertellen en bij dit spreken werd ik getroffen; want ik gevoelde iets, dat ik nooit te voren zo gevoeld had, terwijl hij ons onze zondigen wandel nadrukkelijk voor ogen hield en daarvan juist sprak zoals die was en wat wij bij God en de mensen te wachten hadden en waar het wel met ons henen moest, dewijl wij nog zo jong waren en het grote leven nog moesten beginnen. Wat zou er van ons komen, als wij eens op onze jaren kwamen, als de leeftijd nog gevaarlijker zou zijn en wij de zonde in het groot zouden gaan uitrichten en niet met verstand, gelijk dit van zoveel mensen en zelfs nog wel van vrome mensen beschreven staat, dat ze op latere leeftijd tot boze stukken vervielen, gelijk David, op latere leeftijd, met voorbedachte rade, de grootste zonde deed en gelijk Petrus, aan het einde, de Zaligmaker verloochende; wat er van ons zou worden, bijaldien wij eens onverwachts voor de vierschaar gedagvaard werden; wat er ook van ons komen moest als burgers, indien wij zo weinig prijs stelden op onze goede naam en onze achting ten enenmale wegwierpen; dit alles besprak hij en de woorden zonken diep in mijn gemoed.

Vooraf dit laatste gezegde trof mij diep; want ik wilde zo graag achting genieten en daarin opklimmen, ik, dwaas die ik was en of ik waarlijk achting verdiende, daarover ging mijn bekommering niet. Want zo dwaas is de mens van nature en hij heeft niets in zich van de Geest, van de Zoon van God, wien het te doen was om de Vader te eren en te

verheerlijken, maar die geen eer van de mensen nemen wilde, ofschoon God hem de eer geven zal van alle knieën, die in de hemel en op de aarde zijn. Maar de hovaardige mens heeft de geest van de wereld en geeft aan de wereld het oordeel over zichzelf en zoekt de mensen te behagen!

Zo was het mij nu zaak om de raad, die ons gegeven werd, om van de weg der zonde terug te keren, op te volgen. En onze vriend, kracht nemende, toen hij voelde, door deze reden op ons te winnen, ging nu voort met spreken over God, als onze Richter en daarmee kwam mij weer dat kleine, geweldige boekje "den Donderslag der Goddelozen" voor de aandacht. Wat moest er nu van ons worden? Want, kregen wij met God te doen, Hij kende mijn gangen, want Hij was de Alziende God; Hij peilde mijn hart; want Hij had het zelf geschapen!

Maar onze vriend had het voorrecht van een vrome vader te bezitten en wist, wat er zoal in zulke gelegenheden gebeuren moest. Wij moesten onze plichten doen en wel allereerst op onze knieën voor ons bed gaan bidden. Dit wist ik ook. Dan vervolgens niet meer lachen en tieren, de aanlokselen van het kwade vermijden: en geen andere gedachten hebben dan die goddelijk waren en voorts in de tijd, die er van ons gewone werk overschot, dat andere werk doen: God, bidden om van Hem het leven der godzaligheid te leren. Dit kwam ons zeer gepast voor en dit voornemen vingen wij nu met lust en ijver aan en gelijk wij tevoren met elkaar op de wegen der zonde verkeerde, zo beloofden wij nu elkaar, iets beters te zullen doen en over God en onze jammerlijken toestand te zullen spreken. En dit gebeurde ook; want de volgende avond kwamen wij weer bijeen, in vrijheid en vertrouwen en toen ging het zo, dat wij met elkaar zaten te schreien.

Want de "Donderslag der Goddelozen" stond mij in alle klaarheid voor de geest en ik kon dood en eeuwigheid en hel en verdoemenis met zoveel kracht en vurigheid van de Geest in woorden brengen, alsof ik ze voor ons geopend zag en of met hoeveel overtuiging kon ik dit alles geloven, Dit bijeenzijn was ons zeer aangenaam. De spoedige omkeer maakte ons tevreden over ons zelf en ten gevolge van ons schreien en bidden en onze stiptheid van geweten begon de hoop op herstelling tot een goeden toestand weldra post te vatten. Ik had ook al spoedig een goede mening van mezelf en binnen de tijd van vijf maanden, was ik tot zulk een hoogte gevorderd, dat ik in stilte in mijn hart zeide: de mensen van het dorp in mijn gedachten eens één voor één rondlopende, terwijl ik de woorden van de Zaligmaker op mezelf toepaste: wie overtuigt mij van zonde?

Zo was het ook van binnen, toen ik op zekere zondag mij in de kerk bevond en de leraar over het Zoonschap van Jezus leerde, en uit elkaar zette, hoe ook wij kinderen Gods genoemd kunnen worden en onderscheidene kenmerken ter zelfbeproeving optelde, zeggende: die dit en dat kent, dien zeg ik, uit Gods naam, dat hij een kind Gods geworden is en toen ik, dit alles met aandacht volgende en voor mij ziende, had staan toe te stemmen en te erkennen, toen was ik een kind Gods, daaraan was geen twijfel; zelfs ging de schaal, zonder veel te weifelen, nog ver over.

En hoe aangenaam en hoe krachtig dit woord voor mij was, dit is mij niet uit te drukken: ik dacht, dat alle mensen het aan mij zagen. Ook verbeeldde ik mij neder te zinken daar ik stond, gelijk men neerzigt in de bekoring van een liefelijke droom en het was mij goed aan deze plaats te verkeren. Dit was nu het eerste, wat ik voor mijn bijzondere ondervinding hield en ik smaakte grote vreugde in de overdenking er van.

Enige tijd na dezen evenwel, geraakte ik deze vreugde een weinig kwijt, door inzichten

van voor gaande schuld en tegenwoordige nalatigheid. Hierbij kwam een weinig twijfeling aan mijn vrienden; of zij het wel recht met mij meenden; want als zij van mij af waren, dan zag ik hun van het nauwe pad des levens afwijken en zij begonnen ook weer te lachen en ik verbeeldde mij hun meer tot een last dan tot een lust te zijn. Dit was een smartelijke gewaarwording en ik begon mij op mezelf te houden, hoewel ik ze zo graag uit de stad verderf zou meegenomen hebben. En onder het lezen van het boek van Mattheüs, hoofdstuk zes, kwamen mij de woorden voor: *wie kan met bezorgd te zijn een el tot zijn lengte toedoen*, die woorden deden mij des te meer van hun verwijderden en tot mezelf deden inkeren; want kon ik niets tot mijn eigen zaligheid doen, dan kon ik nog veel minder iets uitrichten tot die van een ander en ik werd verlegen wat daarvan te maken. Maar hoe dit zij, het was mijn begeerte, allen met wie ik verkeerde behouden te zien, daarom zette ik er mij dikwijls toe, voor hun te bidden en te smeken inzonderheid voor mijn lieve ouders en broeders en zuster, die ik zo zorgeloos langs de rand des verderfs zag wandelen en gevoelde zielsmarten om hun en aandrang in het gebed, of meende die te gevoelen, dat het God nog eens believeen mocht hen te bekeren, ja, liever wilde ik zelf sterven voor hen, dan dat zij mij naar het graf zouden voorgaan.

En daar het zo ernstig om hun bekering te doen was, was dit mij niet genoeg, maar moest er wat gedaan, moesten er handen aan het werk geslagen worden: de nood was zo groot, de tijd zo kort en onzeker, het was voor ons het heden en van de ogenblikken, die wij vergaten, kon de vijand van ons leven tot onze onherstelbare schade gebruik maken; daarom moest ik wakende zijn en met allen ijver aan het werk beginnen. Met mezelf meende ik zou het wel kunnen gaan.

Aan mij toch was een grote verandering geschied, ik las en bad en schreide, ik was een voorbidder en predikte aan anderen. Maar hoe was het mijn lieve, ouders en broeders en zuster, hoe drukte mij hun lot terneder. Zij moesten met mij mee, en ik moest als een kloeke man aan het reformeren. Dit ging in het eerst ook goed en ik was gedurende enige weken een groot reformateur. Maar langer duurde het niet. Het was een reformatie, zoals ik er in mijn leven meer gezien heb, aan die geloof en de vernieuwing des harten ontbraken, en toen de arbeid niet spoedig wilde vlotten, begon ze mij te verdrieten. Die mij hoorden werden bevreesd voor mij en lieten al spoedig blijken, dat ze de dingen niet geloofden, gelijk ik ze voor hun inzag en hoezeer de bemoeiingen ook geschieden in de geest der liefde en der welvoeglijkheid, hun harten werden toch, in plaats van over gebogen tot de deugdzaamheid, harder en weerbarstiger tegen alle terechtwijzingen in. De voorschriften werden weinig nageleefd en de aankondigingen van de straffen des Heeren ontroerden slechts voor korte ogenblikken en zonken niet in de diepte.

Toen mij dan ook onder het lezen weer een woord voorkwam: *het is niet desgenen, die wil noch desgenen, die loopt maar des ontferrnenden Gods*, stuitte mij dit in mijn voornemens en werd het mij gaandeweg moeilijker het werk voort te zetten. Zodat ik ten laatste, niet wetende wat te doen, de zaak opgaf en mij weer tot mezelf keerde, om te zien, wat er aan mij nog te verbeteren mocht zijn en zo volgde er weer een onderzoek van mezelf. Als dit aan de gang was, kwam de vraag op, of er met de voorgaande schuld niet meer gerekend moest worden.

Ik meende mij echter over die zaak niet veel te moeten bezwaren en oordeelde dat die schuld, aangezien de goedheid Gods oneindig groot is en in Christus boven al onze schulden heenreikt, niet meer gedacht zou worden, indien ik nu maar getrouw was en alles deed, wat ik kon. Naar mijn overtuiging deed ik echter ook alles wat ik kon, zodat ik

mezelf rechtvaardigen kon. En toch duurde het niet lang of daar schokte mij nog iets, waaraan ik vroeger niet gedacht had er haperde nog een klein beetje; ik werd, namelijk gewezen op mijn erfzonde een gebrek, die mijn menselijke natuur aankleefde en, hoeveel goeds ik overigens reeds hebben mocht, genoeg was om mij des doods waardig te maken. Wat zal men in zulke omstandigheden doen? Wat gebeurd is, kan men niet herroepen daar was geen beter raad, dan de barmhartigheid Gods in te roepen; en zo deed ik ook. Maar in dien zelfden tijd kwam mij voor Galaten 3: 10: *vervloekt is een iegelijk, die niet blijft, in al hetgeen geschreven staat in het boek der wet, om dat te doen.* En tot mijn verschrikking kwam daar nog boven op: *indien uw gerechtigheid niet overvloediger is dan die van de farizeeën en Schriftgeleerden, zult gij het koninkrijk der hemelen geenszins ingaan.*

Maar nu wist ik niet, wat de Heere met mij voor had; ik meende oprecht en zonder te stoffen, (opscheppen) een der besten te zijn en nu kwam Hij mij zo hard voor. Want de woorden waren te krachtig in hun manier van uitdrukking om er aan te twifelen of het zo wezen zo het er stond. De waarheid dat er voldaan moest worden aan Gods recht, die onze Onderwijzer in de Catechismus ons met zoveel kracht op het hart bindt, werd door mij min of meer gevoeld, maar deze waarheid was nog niet tot mijn bewustheid gekomen; ik kende de Catechismus niet veel; ook wist ik niet wat daar gezegd wordt; *dat wij namelijk, zo niet door ons zelf, dan door een ander Gode voldoening geven moeten.* Ik kende geen ander om dit te doen, ik kende geen Jezus en kon hem trouwens missen, daar men toch aan datgene, wat men niet kent of vermoedt, geen behoefte heeft; ik zat nog zo nauw niet gevangen, om zo te spreken, dat ik gebrek had en, wat de wet betreft, er was niet een gebod, waaraan ik geheel schuldig stond en ik vertrouwende heimelijk, dat het voor het overige niet zo streng zou gaan, als er wel gezegd werd; wat er vanwege de menselijke onvolkomenheid ontbrak, dit verbeterde ik. Ik was nog niet tot mijn bestemming, maar ik jaagde daar naar, door het besef van mijn plicht gedreven; hetgeen ik aan het eerste gebod te kort kwam; dit deed ik aan het andere erbij en de vorige schuld, zo meende ik, moest mij niet teveel ophouden, daar men toch moet leven u het heden en zich bekommeren om de tijd, in wie men is, wel te besteden.

Niettemin bleven de woorden uit de Galaten mij aanhoudend hinderen, mitsgaders de gedachte aan mijn erfzonde en de twijfel of mijn zonden uit de dagen mijner losbandigheid nog niet open zouden staan in het Boek. Want blootweg door redenen van het verstand zich te overtuigen, dat men een bekeerd mens is, is een moeilijk werk en dit brengt men niet zover, dat er aan de zekerheid niets meer hapert. Maar ik had al eens van dezen en genen gehoord, dat men om genade moet bidden en dit deed ik dan ook. En bij het bidden om genade, meende ik ook genade te hebben en verblijdde mij daarin. Och, Heere wat zal ik van dit menen zeggen? Het gelek wel op het geloof Uwer kinderen, het gelek er wel op. Maar dit is de waarheid dat, al wandelen zij ook in inbeeldingen, zij die door u geleid worden ook in de donker de weg vinden zullen en toch niet dolen zullen, ofschoon zij van zich zelf ook niets anders doen en niets anders kunnen dan dit. Daarom, omdat Gij uw oog van genade op mij gevestigd had, hoorde ik ook de stem, toen ik in dezen tijd.

Eens las in de Prediker, waar tot een kind gezegd wordt: *mijn zoon geef mij uw hart!* en was ik zo gewillig om mijn hart aan U over te geven en op mijn knieën te liggen met uitgestrekte armen naar dien onbekenden Jezus en kon ik met aflatens zo te doen en heb ik toen zo dikwijls gezegd och of Gij toch nu eens bereid waart mijn hart te nemen! Hoe was

ik dan vol liefde en bereidwilligheid. Maar ach, welk een liefde en bereidwilligheid was het! Zulk een waarover ik mij thans schamen moet! En hoe dwaas was ik, als ik, opstaande gelijk ik gekomen was, mij verbeeldde zeer goed gehandeld te hebben en mij troostte met de gedachte, dat de rechte tijd nog niet was aangebroken. Op die wijze ging het dan met mij op en neer of, zoals ik mij uitdrukte: nu eens in het licht dan weer door het donker. Deze spreekmanier toch had ik de vromen wel eens horen gebruiken en ik paste haar op mezelf toe. Want ik was onkundig, gelijk een kind en paste zo maar, onnadenkend alles toe wat ik kon, naar gelang van mijn onkunde, somtijds alleen op klanken afgaande; en in mijn eigenwijsheid, hield ik mij voor kundig in de zaken des Heeren, hoewel ik ze niet verstond en ook niet merkte, dat ik de Heere niet verstond; ik was blind en kon op de klaren middag geen licht en donker onderscheiden en waande mij helderziende te zijn. Zulk een schouwspel van dwaasheid is de zondige mens; hij weet niets van God, al wist hij alle dingen, hij weet niets van God en hij kan God ook niet kennen of verstaan; want hij is anders dan God en de Heere zou indien dit zo eens uitgedrukt mag worden eerder een zondaar moeten zijn, gelijk hij, eer de zondige mens Hem zou kunnen verstaan. Maar hij meent zonder vernieuwing en reinheid des harten de Heilige te kunnen aanschouwen; en daarom is hij zo onverstandig als iemand, die blind van zijn geboorte af, over de kleuren zou willen oordelen.

Ik hoorde in die tijd eens een vrome zeggen, *dat wij mensen onrein zijn van de hoofdschedel af tot de voetzool toe* en niet lang daarna, kwam ik bij een goed vriend en zei tot hem, dat het aldus met mij gesteld was. Dit zeide ik, omdat zulk een woord mij voorkwam tot het leven van de vromen te behoren en hij antwoordde mij zo gepast voor mijn toestand, als ik mij dit maar verbeelden kon dat ik een Nathanaël was, een man, zonder bedrog en dit woord klonk zoet in mijn oren en maakte een liefelijke huivering door mijn leden. Nu zou het beginnen te schikken, nu er zulke getuigenissen gegeven werden, stonden de zaken goed! En alles bij mezelf nagaande, was mij de verandering, binnen korte tijd ook groot; want te voren was ik een luidruchtige, een rumoermaker, een onbekeerde en nog goddelozer dan de meeste andere mensen. En wist ik niet wat vrome mensen waren. Maar thans had ik het voorrecht met hun op de pelgrimsreis te verkeren. Nu was dit verkeer nog niet gemakkelijk omdat alle manieren mij nog niet bekend waren. Maar spoedig en langzaamaan werd het beter; ook werd de beschroomdheid minder.

4. Op gezelschap

Zo gebeurde het op een reis dat ik mij bij vijf oude Christenen bevond en, nadat het gezelschap gescheiden was, nog bij hun bleef. Daar nu zijnde, vroegen die mensen wat mijn oogmerk was met herhaalde keren aldus in hun midden te komen. Deze vraag baarde verlegenheid, aangezien zij in mijn ogen als goden voorkwamen en ik van gedachte was, dat zulke mensen geen zonden deden, terwijl ik, wat mij betreft, de Heere wel liefhad, met bijna mijn hele hart, en ja, wel goed leefde, maar op verre na niet zo streng daarmee doorging als zij dit deden. zo durfde ik hun de reden niet zeggen; en zij vroegen, waarom gaat gij niet bij uw soort, gij zijt nog zo jong!

Zij hielden niet op of zij moesten een verklaring hebben. En ik zou beginnen. Maar hier moest althans, zo bedacht ik mij, van verborgen zonden gezwegen worden en gelukkig hadden zij geen kennis van mijn vroeger leven, omdat ik daar ter plaatse vreemd was; ik zou dan beginnen, maar niets anders te berde brengen dan mijn deugden en zei hun toen in sommige trekken alles op wat bij zulke mensen ongetwijfeld in hoge aanmerking komen kon. Want als ik van het andere gewag maakte en zij vernamen wat er omgegaan

was, als zij merkten dat ik toch niet zonder vlek of rimpel was maar nog littekens of schrammen droeg, die mijn gelaat ontsierden, al was het dat de wonden van vroeger genezen waren, dan zou ik niet veel ingang vinden en hun gezelschap niet meer mogen bezoeken. Maar het gemoed was beklemd en de rede vloede niet gemakkelijk, en, toen ik uit was, zeiden zij, dat ze mij nu gehoord hadden en daar bleef het bij. Maar in mijn diepe onkunde nam ik dit als een goedkeuring op en kon niets kwaads van hen denken, alhoewel ik meer van hun verwacht had.

Daarbij vielen de woorden van de Prediker Salomo mij te binnen, *dat er een tijd is om te spreken, maar ook een tijd om te zwijgen* en hieruit putte ik grote vertroosting; want, daar ik weinig te zeggen had gehad, meende ik voor het tegenwoordige in mijn tijd van zwijgen te leven, waarop evenzo weldra een tijd van heerlijk spreken volgen zou.

Het gebeurde ook, dat er op die plaats, naar de gewoonte van jaar tot jaar, een grote kermis, of jaarmarkt was, vol van allerhande kramen en tenten, waar veel mooie en bijzondere dingen te zien en te koop waren. Maar, hoewel ook vrome mensen deze plaats bezochten, ik stond zo heilig in mijn ogen, dat ik er niet op kwam en dat ik zo de verzoeken kon voorbijgaan, zonder er mijn hoofd naar om te draaien en zulk een bedwang en heerschappij over mezelf had en zo ver boven de ijdelheden van de wereld verheven was, dat ik niet kan zeggen, hoe groot ik daardoor was en hoe heilig en welbehaaglijk het was voor mijn gevoel, aldus te zijn. Ook werd ik daardoor als een wonder aangemerkt, wat mijn geloof zeer versterkte; want ik werd zeer graag geprezen. Op die wijze had ik dan een wonderlijke goede kermis reis en met een volle ziel toog ik naar mijn ouders terug; en onder weg zijnde schikte ik mijzelf zozeer op en zwol mijn hart zozeer, dat ik vast en zeker geloofde in de hemel te zullen komen.

Ik zou, meende ik, in deze ogenblikken wel daarhenen willen, daar ik de verzoeken nu te boven was en de verboden vruchten der zonde, die mij aangeboden waren, niet aangeroerd had; daar ik een vluchteling was op de aarde, die aan de ijdelheden van een werelds geslacht ontkomen was en een liefhebber van deugd en Godzaligheid, wiens wandel boven het stof was verheven, terwijl ik bij dit alles mij op aarde niet volkomen thuis en gerust gevoelde en niet volkomen gelukkig zou kunnen zijn en in het gevaar bleef de een of andere tijd onverhoeds naar Sodom het hoofd om te wenden en, ziet onder het gaan op de weg, daar komt mij met geweldige kracht de gedachte overvallen, dat ik mij nu het leven zou benemen.

Onder deze gedachte al voortgaande, keerde ik mij een weinigje ter zijde af en naderde een put vol met water, stond daarbij en zag daarin en 't was gezegd: werp u zelf daarin, ziet daar is niemand hier in de omtrek! En daar was ook niemand, zo wijd men zien kon, alles was doodstil! Maar toen verschrikte ik toch; ik wist niet waar hetgeen ik meende te horen vandaan kwam. O hoe bijna stortte ik neer in de afgrond, en welk een waanzin had mij bevangen! Hoe heeft de Heere mij bewaard! Zijn goedheid stond achter mij en zij heeft mij vastgehouden en ik ben bewaard gebleven. Ik trok mijn voet terug van de oeverkant en gevoelde dat het niet goed kon zijn zich van het leven te beroven en begon te bedenken dat het sterven, op deze manier, iets vreemds was waarvan men nooit hoorde dan van mensen, die aan zich zelf overgelaten waren, nooit evenwel van deugdzaam mensen; derhalve hoe bekwaam ik ook was om in de hemel te verkeren, het beter geacht moest worden, te wachten tot het de Heere believen zou een einde met mij te maken. Zo redeneerde ik toen en bleef daarbij even groot.

5. Weer bij zijn ouders terug

Teruggekomen bij mijn ouders, werd ik met liefde ontvangen en door allen die mij te voren gekend hadden in de wolken gevoerd. Het was nu wat anders vergeleken met vroeger. Toen een vriend der ijdelheden en ondeugden, een schande en een aanstoot, maar nu een Christenjongeling, vol van matigheid en hoge ingetogenheid, die de plaats eer aandeed, vroeger zonder achting, daar ieder het gelaat van afwendde en nu, nu, de lust van ieders ogen, welk een ommekeer! Ja, zelfs de leraar, bij wien ik ter kerk ging, werd bij het volk vroom geacht al was het alleen hierom geweest, dat ik bij hem kerkte, hoewel ik weinig van zijne prediking verstond en beoordelen kon. Daar kwam nog bij een grote voortgang in de godzaligheid; ach, welk een voortgang het geweest zij, kan men denken; want voorzeker, bij mijn geboorte was ik beter dan toen en in de dagen mijner uitspatting was ik oprechter. Maar dit zag mijn blindheid niet; ik was nu een heilige, een grote heilige; het slijk, waarop ik trad, werd heilig onder mijn voeten en mijn gemeenschap was met de vromen; zij konden nu ook eens denken, wie ik geworden was: zie mij eens aan, vrome mensen, wie ik ben! Zo was de houding of de figuur, waarin deze mens rondwandelde. Hoe goed was het mij ook, toen ik, bij een bezoek aan een vrome, hem zoveel meer trachtte te vertonen, dan ik bezat, ongelukkige, die ik was, wiens armoede zijn glorie moest zijn! Want ik maakte tranen van droefheid en dit werk gelukte, ik roerde in mijn gemoed door enige klanken, totdat het week werd en perste zoveel, dat ik tranen kreeg. En was dit al uw droefheid, zou gij vragen? Ja, dit was al mijn droefheid, een droefheid om bedroefd te maken, die geen reden had! Waarover toch behoefden er tranen gestort te worden, als uiten niet meer behoort onder de goddeloze en voor het minste onder de besten der bekommerde zielen en binnen korte tijd, bijaldien de voortgang op het pad der heiligheid blijft aanhouden, tot de gelovigen mag gerekend worden?

Dat ik nog geen gelovige was, daarover weende ik niet; over deze zaak was er echter twijfel bij mij; het was mij niet helder, waarin dit geloof bestond, als liggende buiten mijn bevinding. Maar de vraag deed zich voor, of ik het geloof niet zou hebben, zonder het te weten en of ik mij, door dit voorbij te zien, niet aan grote ondankbaarheid schuldig maakte. Dit bracht tot een onderzoeken en *W. á Brakel, van der Kemp en Smytegelt* werden voor de dag gehaald. Dit waren mijn boeken, waarin ik met grote begerigheid las en, als ik hier en daar een gesteldheid ontmoette, met de mijne overeenkomende; dan wikte en woog ik daarover en het dacht mij, ik geloofde. Maar 't was geen zekere uitkomst, de naald weifelde. Gedurig en gedurig bleef ik naar het geloof zoeken, wat dit toch mocht zijn en keek van achteren de registers na, maar kon het nergens zo vinden, als ik er over dacht; ik meende het kon niet zijn, of ik had geloof en evenwel, ik kon het niet vinden.

Daarop begon ik ook de samenspraken van Theodorus à Brakel met zijn zoon te lezen en, o! Dit boekje was mij als een parel onder de stenen en zijn woorden waren mij zoet en goed en liefelijk, dit was mij de rechte man, en zoveel had ik nooit in mijn leven gelezen! Hoeveel had ik daarmee op! Maar toch duurde dit ook niet lang bij het dieper indringen in de gezegden en verhandelingen en het vergelijken van mijn zaken daarmee, kwam er een scheur in mijn mooie rok, ei hoe meer ik las, des te meer merkte ik mijn tekort komen in de braafheid, overmits al mijn werk op verre na, bij dat van die heilige man niet halen kon. En dan zou hij, volgens zijn getuigenis nog maar nauwelijks zalig geworden zijn.

Ofschoon dit laatste, kon uit zijn gevoel van in het bijzondere nederigheid verklaard worden. Wat stond mij dan te doen? De beste raad was, niet meer in dat boek te lezen. Dit gebeurde ook; het werd weggelegd van onder mijn ogen. Hiermee was evenwel het gemoed niet bevredigd en de onaangename gedachten, lieten zich niet sussen. Het was daarom in deze omstandigheden misschien de beste weg de leraar eens op te zoeken en hem mijn gehele toestand en het beloop daarvan van voren tot achteren eens bloot te leggen, opdat hij raad geven mocht en eens aanwijzen, tot hoever ik nu op het pad des levens gevorderd was.

Zo dan, na al de beste ondervindingen, die ik had, bij mezelf bijeenvergaderd te hebben, begaf ik mij op een zondagavond de weg op, en, toen ik aan de deur gebeld had en binnen gelaten en zeer vriendelijk onthaald was, was ik nu gereed om van de zaken omstandig verslag te geven en begon daarmee. Evenwel het hart was gesloten. De leraar was een liefvallig mens en ook een geofend Christen, maar wat kon dit helpen, ik kon hem niets zeggen en omdat ik hem ook niet goed vatte en somtijds 'ja' zeide, als het 'neen' wezen moest, werd ik met mezelf verlegen.

Zonder troost moest ik dan ook heengaan; ook werd het woord, dat mij door hem meegegeven werd, dat God nooit tot het zaad Jacobs gezegd had: zoek mij tevergeefs! Door mij niet begrepen. Het lezen en bidden werd minder hartelijk dan te voren, en daar was grote achteruitgang.

6. Eerste Avondmaal

Het Nachtdinon stond op handen; ik was lidmaat der kerk en zou het voor de eerste keer gebruiken; het was voorbereiding; ik wilde graag mij op voorbereiding bevljhtigen, om niet met ongewassen handen te naderen, maar wist niet recht wat er nodig was en hoeveel er nodig was om aan de tafel te komen en meende vroeger wel eens beter geschikt geweest te zijn, dan voor het tegenwoordige, naardien het geloof wel eens ruimer en beter merkbaar geweest was en dit moest ik toch zeker meebrengen, want het moesten gelovigen zijn, die daar kwamen. Niettemin het voornemen werd opgevat om te gaan, gelijk ook geschiedde. Des morgens werden de beste klederen aangetrokken, alle nieuw en zwart, gelijk ik ook al had horen zeggen, dat aldus behoorde en alles was in de rechte plooi en stond goed, alleen de blinkende beengespen waren een weinig opzichtig. Maar dit was een kleinigheid; er stak toch geen hoogmoed in, zij moesten maar vastgemaakt worden. Dit gedaan! De klok begon te luiden en nu naar de kerk gestapt. Echter was ik nog niet volledig buiten, of ik kreeg vrees, dat ik teveel opgesierd was en zag ook de ogen van alle mensen in verwondering op mij geslagen; alsof ze, zonder iets te zeggen, aan elkander vroegen: zou die jonge man, zo opgeschikt aan de tafel moeten?

Ik geraakte in de kerk, ook daar was ik een uitstek en de vromen zagen nu ook, wie ik was. Ik weet niet, dat ik een woord verstond, en durfde niet weggaan of blijven en bleef toch, en terwijl ik niemand zag, die was gelijk ik, had ik ook het ongeluk aan de tafel te doen, wat niemand deed. O, welk een ergernis voor mijn gemoed; allen viel mij tegen; wat moest er nu van mij worden! Zo dacht ik en ziedaar dan eens mijn godsdienst: enige uitwendigheden zonder wezen, nietigheden, te dwaas om te noemen, opraapseltjes van mijn dwaze inbeeldingen brachten mij in de wolken, of wierpen mij tegen de grond en het einde van mijn godzaligheid was een zoeken van mezelf. En nog, hoewel altijd met mezelf bezig, en hoewel niets anders doende: dan zien op mijzelf, toch zag ik mezelf niet, toch was ik voor mezelf verborgen.

Daarom nu versta ik, bij ondervinding, dat des Heeren woord waar is, wanneer hij getuigt

aangaande de mens, *die buiten Hem leeft, gij weet niet, dat gij zijt blind en jammerlijk en naakt*; nu versta ik, dat hij ogenzalf nodig heeft van dien grote Geneesheer en dat dit slechts door blinden kan geloochend worden. O, wie zal de mens kennen? Nee het oog der blinden, vermag het niet, en zelfs hij, die van zijn blindheid is genezen, hoewel hij zichzelf in het algemeen heeft leren kennen, verstaat nog weinig de talloze vonden des harten. Gij alleen, o Heere, gij ziet ons geheel, Gij verstaat ons van verre, Gij doorgrondt onze ziel, die grote zee, welke zoveel slijk en modder opwerpt; Gij doorzoekt haar diepten!

Als nu de kerk uitging, werd ik nagewezen en men zeide: *ziet daar gaat hij, die man; hij wil heel wat wezen!* En het achternakijken duurde, tot ik bij mijn baas in huis was. Daar gekomen, besloot ik nu dadelijk dat pronkgewaad uit te trekken. Maar daar een stem van binnen scheen te willen waarschuwen, alsof het een zonde zou zijn, zich op de Sabbat te verkleden, liet ik dit voornemen varen en ging des middags op dezelfde wijze ter kerk als des morgens. Het was een benauwde dag, een dag, waarop ik in de dunk der mensen veel daalde.

De gewoonte van naar het gezelschap te gaan moest nu ook maar ophouden; aldaar onberispelijk te verkeren zou toch moeilijk gelukken; er was trouwens nooit iemand in dier voege bekeerd geworden; tegenwoordig bekeerde God ook geen mensen meer; men hoorde daarvan nergens en niemand behoefde zichzelf iets wijs te maken, alsof hij een uitzondering zou wezen; ik had gedaan wat ik kon, ik had geworsteld om de prijs te winnen, ja was er een die geworsteld had, dan had ik het gedaan, maar ik zou nu maar ophouden! Die het hoofd niet meer boven houden kan moet maar zinken; aan die grote zee van het zalig worden, daar is toch geen doorzwemmen aan! Zachtjes aan ophouden, zonder opspraak voor de mensen, dien weg moest het nu maar op.

Zo ging ik dan voor tijdverdrijf met mijn buurknechts wandelen; eerst sprak ik nog het een en ander met hun over wat op de zaken des Heeren gelijk, zo nu en dan met aanhaling van teksten, of met opmerkingen aangaande de Schrift, of met godsdienstige spreekmanieren, die ik in mijn hoofd in voorraad had terwijl het gemoed daaraan geen part had, ofschoon het verstand veel wist te redeneren over de waarheid en spelingen daarmee te maken; evenwel, gelijk een kind van een vinger de hele hand neemt, kwam ik van kwaad tot erger, week verder en verder af en wilde zelfs eindelijk de schijn laten varen tot onverschillig worden toe.

Voor de vromen bleef er nog geheim ontzag; die mensen hebben iets van den Heere over zich, naar het mij voorkomt, zoals de dieren ontzag hebben voor de mens. Dit gevoelde ik, maar de wens kwam in mij op, dat hier in deze plaats maar geen vromen mochten wonen, ja zelfs van een hunner, wiens ramen wij met elkander altijd voorbijgingen, wenste ik wel, dat hij maar dood ware, daar hij ons altijd horen kon, wel niet zozeer mijn stem, maar toch de stem van de vrienden, naast wie ik samen over de weg ging. In dit scheepje moest ik naar de wijsheid Gods varen. Eindelijk begon dit zo te verdrieten, dat de begeerte naar het vorige leven weer opkwam en het lezen, bidden, zuchten en schreien weer de overhand kreeg. Weer toog ik aan de arbeid. Dit gaf mij wel geen baat, maar ik kreeg een weinigje geloof aan mijn zonden en was genoodzaakt van het ene goede werk, aangezien het niet voldoende was, naar het andere te grijpen. Daarbij gebeurde het, dat ik mij naar een ander dorp ter kerk begaf en aldaar een predikant, Pols genaamd, hoorde lezen uit Mattheüs 24: "*Jeruzalem, Jeruzalem, hoe dikwijls heb Ik uw kinderkens willen bijeenvergaderen gelijkerwijs een hun haar kiekens vergadert onder de vleugelen en*

gijlieden hebt niet gewild; ziet uw huis worde u woest gelaten”.

Onder dit prediken werd het mij benauwd. De geest werd zeer beroerd en verslagen. En toch verstond dit dove hart de stem des Roependen niet. *De Uwe o Heere*; die over de zondige stad was uitgebreid toen gij over haar stond te wenen: och of gij nog in dezen uwen dag bekendet wat tot uw vrede is dienende! O, hoe hard is dan het hart des mensen en hoe zwaar van oren om te verstaan, dat het voor elke roepstem doof blijft, dat het aan zulke tranen weerstand biedt! Ja, zulk een stem is nodig om het te overwinnen en de tegenstand te breken en zulk een liefde alleen zal dit ook vermogen; want heerlijke Zaligmaker, eenmaal zal ook dat hardnekkig geslacht Uw stem verstaan en zij zullen zeggen: gezegend is Hij, die daar komt in de Naam de Heeren!

Maar toch was het verborgen voor hun ogen en het was ook verborgen voor mijn ogen; wel was er ontroering van binnen, maar niet omdat ik Uw stem kende of gewaar werd. Maar er kwam meer besef van de zonden, het oog begon meer in de spiegel te zien van het Woord der Schrift, waarin het zo weinig nog gezien had, ik werd meer ontbloot van mijn deugden en uitgeschud en door de nood gedrongen om te roepen: *o God, hoe dikwijls laat Gij mij waarschuwen, wat moet ik doen om zalig te worden, wat moet ik dan toch doen?*

Ik ging al de Tien geboden langs, het een voor het andere na en allen spraken zij mij schuldig. En als er nog een gedachte durfde opstaan en stand nemen, dat ik aan, het een gebod minder schuld had, dan aan het andere, zij moest toch wijken en omver vallen voor dat verontrustende woord uit de Galaten, *vervloekt zij een iegelijk, die niet blijft in alles wat er staat in het boek der wet om dat te doen!* Alles, wat op de been gebracht werd, moest onderste boven, mijn lezen, bidden, kerk gaan, ondervindingen, alles moest dood. Maar bij mijn Schepper was de rechtvaardigheid en de heiligheid en deze deugden verschrikten mij, vervolgden mij, overweldigden mij, en wierpen mij als een hopeloze ter neder. Zij drongen aan op het overwonnen gemoed en maakten mij steeds meer zondig en ellendig in eigen ogen en drongen mij tot bidden, mij, onkundig en ellendig mens, die ik was; o Heere, wat moet ik dan toch doen, wat wilt Gij dan van mij? Want zo is het met iemand die de weg der verlossing niet kent; al ligt die weg open voor het aangezicht, wat baat het de blinde, die dit niet ziet en de Enige niet kent, die verlossen kan? En al staat deze Heiland voor hem, roepende: *Jeruzalem, Jeruzalem!* Wat baat het de dove die niet; horen kan? hij verneemt wel klanken, maar zij gaan zijn oren voorbij, én zij raken zijn hart niet. Daar lag ik dan hopeloos neer, maar nog met een flauwe indruk, alsof alles nog niet afgesneden was, een indruk van Uw genade, o Heere, wiens getrouwheid het was, dat ik onderdrukt werd! Maar tenminste zo hopeloos dat het werken nagelaten en de begonnen zaak opgegeven werd.

7. Ziekte

Het was in het jaar 1804 in de maand Augustus, toen het de Heere geliefde mij een ziekte toe te zenden en deze ziekte te doen toenemen en dit werd; mij tot genezing en tot zegen; want het gaf oorzaak, dat een vriend, die mij tevoren gekend had, ons huis kwam opzoeken en tot mij sprak en mij door zijn woorden opwekte moed te grijpen om uit mijn lijdelijke toestand naar redding uit te zien. Het oog moest weer naar boven en zie, de Heere wilde mij iets doen kennen, wat ik nooit gekend had.

En nu, in deze ogenblikken, ben ik verlegen het te openbaren; dat het, bij mij moge zijn, gelijk bij Abraham ik onderwinde mij te spreken, ofschoon ik slechts stof en as ben; dat er licht schijn over mijn nagedachten, om het met gepastheid te kunnen doen en met

blijdschap des Heeren daden te kunnen vermelden!

De ongesteldheid nam zo toe, dat het hele huis vol liep met vrienden, geburen en bekenden en allen, ik zelf niet uitgezonderd, geloofden, dat de tijd van sterven gekomen was: Menende dat ik reeds daar mede bezig was, vroeg mijn vader *of ik geen vrees had*. Ik hoorde de vraag en merkte aan zijn manieren van houding, dat hij mij opgegeven had. De overstap moest spoedig geschieden; daar waren geen gronden om, zonder vrees, te kunnen: sterven en toch lag mij het antwoord op de lippen: is dit sterven? Dan is de dood iets anders dan ik tot hiertoe gemeend heb; want het was mij aangenaam van binnen; ik kwam tot bedaren van mijn ziekte, ik kwam tot mezelf en er was een geruis van stilte in mijn gemoed.

Wat ging er dan om, wat moest er gebeuren?

Was het geen voorbereiding om voor de eeuwige God te verschijnen en boog zich de onuitsprekelijk hoge Goedheid niet tot mij, tot een stervend mens neer, op zulk een heerlijke wijze, dat ik niet zal kunnen verhalen hoe? "Waart Gij het niet, dezelfde; die te Bethel over Uw beminde de hemel uitstortte toen hij lag te slapen, die ook, al liggen wij te sterven, de stromen Uwer genade uitgieten kunt. Was het niet Uw genade die zich opmaakte om tot mij te komen, naderde zij niet en maakte zij mij niet roepende, gelijk bij het opgaan van de zon, de bloemen van het veld haar mond open doen naar het licht, het heerlijke en begeerlijke licht! Riep ik niet aldus en naderde Uw genade niet tot mij en bracht ze niet tot mij dat eeuwige licht, het onuitsprekelijke, het onbegrijpelijke, het levendmakende, dat zielen opwekt en tongen losmaakt om te juichen tot Gods lof en Hem te prijzen voor de Gave Zijner liefde?"

8. OPENBARING VAN CHRISTUS

Nu kom ik dan tot dat gezicht, hetwelk zich over mijn hoofd uitspreidde, toen ik op de rustbank neerlag en binnen weinige ogenblikken, naar de gedachten der mensen, de laatste slaap zou gaan slapen. Ook mijn gedachte was aldus en nu was het alsof ik heenging van de aarde om voor de vierschaar Gods te gaan verschijnen. De geest werd opgetrokken en gevoerd in de tegenwoordigheid Gods. Ik was beangst en beefde, maar niet boven de mate. De Heere is wijs en goed. Maar verstaande, dat ik met God te doen had, beving mij een diepe verlegenheid, zodat ik, was er een deksel geweest, ik mezelf zou bedekt hebben. Het kwam mij voor zo ik spreken mag, gelijk wij mensen toch slechts menselijk spreken kunnen, van de Hoogverhevene en Onzienlijke, dat het oog des Heeren op mij geslagen was. Maar Hij was niet als een Wreker. Maar het kwam mij voor, alsof Hij diep verlegen stond met mij en alsof Hij zeggen wilde: het is met ons nog gelijk het geweest is; daar is een grote kloof tussen Mij en u.

O, het kwam mij zo voor en toch was het een zekere overtuiging in mij, dat de Heer als verlegen stond. Gelijk een mens, die met een ongehoorzame dienstknecht alle middelen tot beterschap beproefd heeft en ten einde raad is, omdat de middelen niet helpen.

Toen vroeg ik, op dit gezicht of er dan geen middel meer was in de Goddelijke gang en begon om uitkomst te roepen en te schreien. En wat gebeurde?

Het was als werd ik gewenkt en gewezen op de tweede Persoon der Goddelijke Majesteit en ik wendde mij tot Hem en geloofde in Zijn macht. Maar daar was geen doorgang voor dit bidden; daar is geen naderen tot de ontoegankelijke Majesteit Gods. Ik hield aan met bidden, onbegrijpelijk gesterkt en wat bad ik, ik onkundig mens?

"Of het mocht wezen dat ik een gegevene was des Vaders aan de Zoon! Want er waren er, die de Vader in eigendom toebehoorden, die Hij de Zoon had gegeven; zij waren uit U en

zij waren de Uwe, en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid. En zij zijn wel verloren en wel diep verloren in hun zonden, maar zij zijn nooit verloren geweest voor U. Want Uw Goddelijk oog is eeuwig op hun geslagen geweest en Gij roept ze tot u, als zij in de dood neerliggen en zij antwoorden uit hunnen dood, en zij roepen naar uw wil en zij roepen om niet, dan om U, hun oorsprong, hun toevlucht, al hun heil!"

En wat kon ik anders dan roepen, en aanhouden tot de dood toe, om geholpen te worden; want het moest gebeuren en ik bad, of Hij nu mijner wilde gedenken, dat ik een van die vrijgemaakten mocht wezen, voor wie Hij de macht van Zijn werk had getoond, voor wie die grote liefde aan het licht was gekomen, voor wie de Eengeborene niet was gespaard maar bij ons op aarde was gekomen en aan het kruishout was genageld geworden; aan het hout der schande, waar Hij Zijn armen wijd uitgebreid had tot de boze wereld, om te zeggen: kom tot Mij! En om al uw ellendigen te verlossen.

En al biddende werd ik ruimer in het zien van Zijn liefde en in het aangrijpen der ontfermingen groeiden mijn krachten; wat ik zocht, vond ik, wat ik zuchtte genoot ik, wat ik nooit gekend had, dat leerde ik, wie Christus was, dat aanschouwde ik; enkel liefde was Hij en bereidwilligheid; Hij had het gezicht over mij, maar Hij veroordeelde mij niet; daar waren eeuwige armen, die voor mij waren uitgebreid geweest om te wachten, wanneer ik komen zou; daarheen steeg mijn ziel, hoger en hoger, aan de sterfelijkheid onttogen en zij was nu in de weide der schapen, waar de grote Herder allen binnenhaalt en ademde de geur van de hemelse velden en naderde tot die Fontein van liefde, die altijd vloeit en dronk van het water des levens, al meer en meer, totdat zij dronken werd en zelve verslonden door de liefde, in deze volheid ten volle leefde en zich ten volle verlustigde. Hier schiet de gedachte te kort om te denken en de mond om te spreken; want het eindige werd door het oneindige omvangen en leefde in deze oneindigheid.

De eeuwigheid kwam in een punt des tijds de liefde Gods in een menselijke ziel en de menselijke ziel te midden in de liefde Gods en deze liefde bekennde en genietende en verloren in deze schoonheid van Gods huis, was zij niet meer van de aarde en behoefde zij de gedaanten der aardse dingen niet meer en had zij ook opgehouden door der aardse mond te spreken.

Hoe lang mij dit duurde, kan ik niet zeggen maar ik weet, dat ik nederdaalde van de hemel tot de aarde en mij bevangen gevoelde door wederliefde voor God, daar die grote barmhartigheid, die over mij gering mens was uitgebreid geworden, over mij bleef en dat ik daarbij ook begeerte gevoelde naar de gemeenschap der heiligen en mij als een hunner bekende, geen vreemdeling en bijwoner meer, maar een kind van hetzelfde huis en zo krachtig met hun verenigd; dat ik juichte met allen, die rond mijn bedstede stonden, ik kan niet juist zeggen, met deze of met die, want zij waren mij allen dierbaar, ik zag zozeer geen mensen of aardse stof in deze ogenblikken, maar het oog was op de Zaligmaker en alles wat ik van Hem zag of dacht te zien, was mij even dierbaar en gans begeerlijk.

Zo daalde ik neer op deze aarde en ik was niet gestorven maar ik leefde, ja, leven mee brengende van boven, had ik een nieuwe kracht om mijn sterfelijk lichaam weer op te richten.

Maar nu was ik zeer onrustig en mijn moeder moest mij gedurig tot stilte aanmanen. Ik gehoorzaamde haar en hield mij in, zolang zij in de kamer was, maar als zij daaruit ging, was ik weer in verrukking opgetogen en doolde rond in de liefde Gods, in dien wijde hemel, in die overvloedigheid ...!

O welk een wonder is dat nieuwe leven, dat aankleven van God, dat één geest met Hem worden, door de Zaligmaker, Jezus Christus. Ach welk een wonder!

Mijn aardse krachten waren zeer gering en ik was gans ontdaan van zwakheid, zozeer, dat ik mij voorheen nooit had kunnen verbeelden, dat een mens zo zwak kan zijn.

Mijn vader en de mensen zeiden dat, indien ik zo bleef, zij geen hoop op mijn beterschap hadden. Maar in plaats van smart daarover te hebben, waren deze gezegden mij aangenaam; want de wens was niet anders; het kon maar goed zijn, op die plaats dit ook wezen mocht. De wereld was uit het oog verdwenen en het kwam zelfs niet in mijn gedachte, in welk een toestand ik vanwege mijn ziekte gekomen was, terwijl toch de Meester mij 57 maal bezocht had en dit, zonder de medicijnen en terwijl toch zoveel onkosten bovendien gemaakt waren. Maar ik dacht daar niet aan, niets verstoorde de vrede mijns gemoeds. De Heere was mijn Heelmeester, Hij wist wat ik nodig had, en kende de beste mate. Zo verlieden er nog drie weken, waarna ik begon te beteren en van tijd tot tijd in het gezelschap der mensen gebracht werd.

Maar nu begon ook langzamerhand het blijde leven van vroeger te verkoelen. De wereld sloop van terzijde, zachtjes aan, tegelijk met het toenemen der natuurlijke krachten, in het hart binnen; zij ging over, dat nieuwe leven heen en dit kwelde mij zeer; want zij heeft zulk een grote uitdovende kracht. Wat duurt het lang, zo was het toen, eer gij opgericht zijt; hoeveel geld zal de Meester niet moeten hebben en waar zult gij het vandaan halen? En tot welk een last zijt gij voor uw arme ouders; ziet gij niet in welk een ongelegenheid uw vader en moeder geraken? En dit redeneren had niets in, wat slechts schijn was; het was waar, mijn ouders stonden om opgeschreven te worden, gelijk dit ook een tijd nadien gebeurd is en hun goed ook verkocht is geworden; zodat de uitzichten kommervol en bezwarend waren; daarbij was de dode winter op handen en vanwege de langen duur der ziekte had mijn baas niet op mij kunnen wachten; alles liep tegen en mn gevoelt dat er veel nodig was om de lijdzaamheid te bewaren. Nochtans wist ik wel dat de aarde veel verschilde van de hemel, maar de Heere sterkte mij en gaf mij een zoete kalmte in mijn binnenste, zodat ik, ofschoon, dit alles erkend en toegestemd moest worden, toch van goeder hart kon zingen, mij verblijdende in Hem, die mij uitgevoerd had uit al mijn noden, in Hem mijn Redder en Uithelper, mijn burcht en mijn hoog vertrek.

Maar er rezen nog andere zwarigheden. Want als ik in mijn sterven God verheerlijkt had, meende ik daarmee, als de krachten zouden toenemen, met groten ijver, te zullen voortgaan. Maar dit was anders. Het gevoel voor Gods liefde scheen van dag tot dag te verminderen en ik viel mezelf tegen.

Toen werden mij gedachten ingeworpen, waarover ik enigen tijd tevoren niet vatbaar zou geweest zijn, die mij bestreden, in dezer voege: zou het wel alles waar geweest zijn, wat gij u voorstelt, aangezien toch uw gevoel van deze dingen zozeer vermindert en wat goed is gaat toch niet over, maar het werk Gods houdt stand, en merkt ge niet, dat gij zelfs geen goed verslag van uw zaken geven kunt; zouden dan door uw ziekte u geen zieke inbeeldingen in het hoofd gezeten hebben? Denk er eens over na, dit gebeurde wel meer en laat u door u zelf niet bedriegen, want wie kan toch voor de eeuwigheid op inbeeldingen steunen en op een ijdele waan, die, even als een morgendauw spoedig verdwijnt.

Zo roerde het hier binnen en nu werd ik verlegen; want dit alles scheen mij niet ongegrond te weten en moest min of meer toegestemd worden; wel kon ik hetgeen

gebeurd was niet loochenen, maar deze bedenkingen onwaarheid noemen kon ik evenmin, zodat ik in grote tweestrijd geraakte. Zulk een grote liefde had ik genoten en nu werd het een zuchten en zuchten, in de duisternis der onzekerheid; Jezus had Zich aan mij ontdekt, gelijk ik meende en dit, juist dit, het grootste van mijn voorrechten, werd mij bestreden! Ik moest een vast en zeker geloof hebben, gelijk ik dacht, niet een geloof van ja en neen, maar van enkel ja, ja zeker. *Heere, ik ben Uw knecht, Gij hebt mijn banden losgemaakt*, zo moest het wezen. Maar dat vond ik ongeloof.

Dus gingen de redeneringen voort: zou het wel waar zijn, had gij in die ogenblikken wel uw verstand en was het wel een gezond verstand! Dromen toch zijn bedrog, verbeeld u geen hoge dingen, verbeeld ze u niet; wat denkt ge wel van de liefde Gods, hoe groot moet iemand wel zijn om die liefde te kunnen hebben; want God kan toch alleen beminnen wat Hem gelijk is, wat minder is, is Zijner liefde niet waardig en gij zijt toch een zondig mens. Ach, hoezeer wordt de ziel door zulke gedachten her- en derwaarts gedreven en hoe was het voor mij een moeilijke tijd! Maar ziet daar kwam hulp van boven en het geliefde den Heere door zulke aanvechtingen mij voor een tweede ontdekking van Jezus bekwaam te maken. Want o! Hij is groot en goed en de donkere wegen leiden tot Zijn troon, als Hij onze leidsman is!

Het was op een avond, dat ik gedrongen werd tot het gebed, gelijk iemand, die dorst heeft en verzuchtingen deed, die ik niet kan uitspreken, maar die allen haar oorzaak hadden in een gevoel van ledigheid, omdat ik Jezus miste en die niet te dragen is, wanneer men eenmaal van dat levende water gedronken heeft. Ik wendde mij dan naar de plaats mijner vrijheid en stortte meer dan ik gewoon was mijn begeerte uit en ging heen en keerde weer terug om het gebedene te overdenken en was daar wederom toen mij de woorden voorkwamen uit Johannes 6:44 en een lid van vs. 45, waar de Zaligmaker tot mij zeide: *Niemand kan tot mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekke en die het van de Vader geleerd heeft, die komt tot Mij*, en met zulk een kracht in mijn gemoed daalden, want zij waren van kracht vergezeld, dat ik niet beschrijven kan, hoe zeker ik het geloofde en hoe heel mijn mensheid, aangegrepen werd en zich overgaf en omvagen werd door de liefde des Heeren. Want ik zeide: *waar zijt Gij Heere?*

En toen gebeurde het mij, gelijk Maria, die ter zijde van het graf stond, als Jezus haar naam noemde en zeide: *Maria!* Toen werden mij de ogen geopend en het was als aanschouwde ik de heerlijkheid en als stond Jezus voor mij en het geschiedde onverwachts en eer ik het wist, gelijk alsof Hij dood was geweest, zodat ik ontroerde daar was een glanzend licht rondom mij en de Grote Profeet deed mij verstaan wat dat woord betekende, 't welk ik nog niet verstaan had: *die het van de Vader geleerd heeft zal tot Mij komen* en ik heugde mij mijn hele leven van a tot z en elke stap, die mij dichter gebracht had tot de Zoon Gods en verstond daarbij, dat het de Vader zelf was, die dit gedaan had en niet mijn vlees en bloed, dat er verzoening was tussen God en mij en dat Hij mijn Verzoening was, die daar tot mij kwam, dezelfde; die aan het kruishout de grote schuld had vereffend; ik zag het alles en de heerlijkheid van het werk des Vaders was voor mijn ogen en nam toe in grootheid, als ik haar zag en ik zou daarvan niet kunnen schrijven, zonder daar te verdonkeren.

Ook was het gevoel van des Heeren liefde zo groot, die liefde, die over de eindeloze kloof heen kwam om mij zalig te maken, dat ik het niet kon verdragen en wegzonk in de peilloze oceanen.

Daarna werd het licht zachtjes minder en het was, alsof er een gordijn voor geschoven

werd en Mijn Geest kwam weer in mij. Zo stond ik op en verliet de plaats met blijdschap en kwam weer terug in mijns vaders huis en was weer bekwaam om onder de mensen te verkeren.

Mijn leven was nu opgeruimd; een enkele zaak deed zich echter nog voor, die mij in mijn zekerheid hinderde; het was de vraag, of de uit Johannes aangehaalde woorden, die als uit de hemel in mijn ziel gevallen waren, wel in de Bijbel stonden. Stonden zij wel in de Bijbel? Ik wist het niet, maar verbeelde het mij, maar dit moest toch bewezen kunnen worden; want de Heere zou gelijk ik begon te denken, niet spreken zonder Zijn Woord, en, indien men geloofde, zonder zulk een bewijs, had men een geloof, dat de waren grond miste. Dit begon ik te denken; vroeger toch had ik op Gods Woord niet genoegzaam acht geslagen. Maar nu bracht de Goddelijke Voorzienigheid mijn gedachte daarbij en gaf zij daarbij ook een raad, wie ik opvolgde.

9. Omgang met Gods volk

Ik had te voren met een man omgang gehad, met wien ik dikwijls samen uit de kerk kwam. En als wij dan naast elkander over de weg gingen of ook wel, als wij in de week samen waren, dan wist hij altijd de tekst van buiten, namelijk de woorden en de plaats die de Leraar afgegeven had en het kwam mij te binnen, eens naar hem toe te gaan.

Nu wist ik niet goed, hoe mijn vraag aan te leggen; want ik had geen lust hem van al de dingen verklaring te doen, waaraan hij, naar ik geloofde, geen kennis had, en, aan de andere zijde, als de woorden eens niet Bijbels waren, dan zou mijn hele zaak daarmee gemoeid zijn; daarom zocht ik dit onderzoeken zó in te richten, dat hij de reden niet merkte.

Er was mij alles aan gelegen zekerheid te hebben en mijn hart dubde tussen vrees en hoop; spoedig kwam ik dan tot mijn oogmerk en noemde hem, na een weinig gepraat te hebben en dit wel over de Waarheid, de woorden uit Johannes Evangelie hoofdstuk 6 vers 44, hoewel ik niet wist dat ze daar stonden, maar toch ze zó aanhalende, alsof het woorden uit de Bijbel waren; ik zeide over die uitdrukking nagedacht te hebben, maar niet te weten, waar zij te vinden was; of hij ze niet wist te staan en mij terecht helpen wilde. Waarop hij antwoordde, te geloven, dat zij uit het Evangelie van Johannes waren en, als hij het boek opendeed, had hij ze aanstonds gevonden. En wees ze mij met de vinger aan.

Welk een verruiming dit mij gaf, weet ik nog; ik zocht zo spoedig mogelijk afscheid te nemen, begaf mij naar huis, bij mijn ouders en ging regelrecht naar het kleine kamertje, waar ik mijn vrijheid had om mezelf te oefenen. Daar de Bijbel gehaald en opengeslagen en de woorden gelezen! Maar met welk een vreugde ik ze las, kan ik niet uitdrukken. Neen, nu kon ik aan de liefde van Jezus niet meer twijfelen, en, och, waarom had ik getwijfeld! Nu was het: maak de Heere groot, mijn ziel, want gij hebt grote stof! De liefde drong mij en hoewel onze geneigdheid is de dingen, die tussen de Heere en ons omgaan, binnen te houden, zo kon ik mij toch niet bedwingen. Maar zij begonnen uit te breken, gelijk de botten van de bomen in het voorjaar en zij werden bekend onder de mensen.

Daar het zwijgen mij onmogelijk was, ging ik tot een oud vroom man om hem alles te vertellen, hoe de Heere mij gezocht had en hoe de woorden uit Johannes Evangelie de woorden Gods waren, en, toen ik alles mededeelde, zeide hij, dat dit een bijzondere ontdekking geweest was, zoals de Heere slechts enkele keren doet ondervinden. Dit versterkte mij al verder en deed mij overvloeien in de lof van Jezus, mijn blijdschap was

groter en wonderlijker dan die van een mens; ik vertelde het aan andere vrienden en allen spraken als de eerste en waren begerig naar mijn voorrecht. En welk een voorrecht was het ook, nog zo jong en nu reeds deel aan Jezus, zo onwaardig en toch verwaardigd met zulke gunsten, zo nabij de dood en dan gered, gered door de liefde Gods. O, welk een onderscheiding!

Er was ook overal goede ontvangst voor mij en de zaken stonden geheel anders dan vroeger; er was nu geen tegenloop in mijn verkeer, integendeel men bewonderde mijn geluk; er waren trouwens andere dingen te verhalen dan voorheen. De rede ging, nu niet meer over mijzelf, maar over wat de Heere gedaan had. Onder al het bedrijf van mijn dagelijkse arbeid en inzonderheid onder mijn lezen vond ik enkel liefde Gods, ik las enkel Jezus, liefelijk vooral waren mij de Evangelieën en de Psalmen van David en soms ben ik zo krank geweest van verlangen naar Jezus, om één te zijn met Hem; dat ik voor ogenblikken niet tot mijn beroep in staat was. Als dit zo voorviel, begaf ik mij tot die oude man, die mij een vader en raadsman was om hem de dingen te vertellen.

Nu vroeg hij mij, toen ik in dien tijd eens bij hem was, of ik weer het plan had te dienen, welke vraag ik met 'ja' beantwoordde, aangezien ik beproeven wilde te Koudekerke op Walcheren een plaats te vinden en daar hem dit speet en hij meende, dat dit in mijn toestand mij schadelijk zou zijn, vroeg hij of ik mij niet bekwaam achtte, voor mijzelf, mijn beroep te beginnen.

Op deze vraag aarzelde ik, ook wist geen plaats om mij neer te zetten, bezat bovendien geen duit geld; geen duit was aan de Meester nog betaald.

De oude man gevoelde deze zwaarigheid en zeide: gij moet zien te huwen, weet gij niemand hier of daar van uw soort, van een zedelijk gedrag?

Eerst had ik daarvoor geen oren bij gemis van genegenheid naar wereldse dingen, maar een mens gevoelt spoedig, dat hij de wereld niet missen kan. De tegenspraak wordt vereffend; van tijd tot tijd ging ik aan het zoeken en meende weldra een vriendin gevonden te hebben. Maar, de uitslag was niet, zoals verlangd was.

Op een tweede brief kwam hetzelfde antwoord: Het was goed twee liefden in één hart te begrijpen, dit kon in die tijd ook niet; ik was later blijde over die uitkomst; de zaak was niet goed begonnen en had, van achteren bezien, een grote hinderpaal kunnen worden.

Nu kom ik weer tot het vorige, gewone leven. Mijn liefde tot de Heere werd weer werkzaam en daarmee geheel vervuld, ging ik weer overal daarvan spreken en zo kwam ik ook op een reis bij een oude moei (tante) aan wie ik de zaken verhaalde. Zij was opgetogen van vreugde, omdat ik zulk een dierbare schat gevonden had.

Ik sprak tot haar van de *openbaringen*, aan mij geschied; zij had daaraan ook kennis; ik sprak verder; zij verstond mij zij vroeg mij en ik verstond haar. O, welk een hartelijke, liefelijke overeenstemming was er tussen ons beiden, hoe heerlijk is het als twee zielen samenvallen in de erkenning van de schoonheid van Jezus, aangetrokken door haar volmaaktheid. Dit is de hemelse band, die zielen samenbindt; hoe aangenaam was het ons; wij gevoelden dat hij; het leven is der levenden, wij werden vol uit de grote bron van alle vreugde en van dien waren wijnstok, waarvan in de hemel en op de aarde zonder einde gedronken wordt; zo gevoelden wij, als wij over Hem spraken, als wij gedachten, hoe Hij altijd armen opgezocht had, hoe Hij geleden had en gestorven was voor zondige mensen, als wij daarin zulk een heerlijkheid zagen, dat Hij hoog verheven was geweest aan het kruishout, als wij spraken van de Discipelen, die Hij, bij zich genomen en aan wie

Hij zich ontdekt had en terugkwamen tot wat Hij deed tot op de huidige dag en zoveel niet van Hem zeggen konden, of altijd nog te kort schoten.

Zulk een beminnelijke vrouw te ontmoeten is een grote zegen; gelijk het in natuurlijke dingen aangenaam is, wanneer iemand in onze gevoelens aandeel neemt, zo is dit ook aldus in de geestelijke en bij deze vrouw was dit het geval. Zij stootte niet af, maar kwam mij voor in het goedkeuren mijner dierbaarste gedachten, zij beminde mijn geluk, zij bemoedigde mij: *houd vol, houd vol!* zeide ze en geloof alles goeds van Jezus; want Hij is mild, want Hij is er voor, zeide zij, om zalig te maken en dit hebben wij nodig!

Zo verkwikte zij mij; zij sterkte mij, zij zegende mij en met een verblijd hart kon ik haar verlaten, de Heere dankende, dat Hij in deze Zijn dienstmaagd mij weer op de weg ontmoet en vriendelijk Zijn hand gegeven had.

10. Nieuwe vertwijfelingen

Weldra evenwel kwam daar weer een bezwaar. Wel stond het vast, dat Jezus de Zaligmaker is, die al Zijn volk volkomen zalig maakt. Maar, als ik nader kwam en mezelf de vraag voorlegde, of Hij ook mijn Zaligmaker was, of mijn hart getuigen kon: *Hij is de mijn en ik ben de Zijne!* Dan was deze vraag mij moeilijk en liep ik er gewoonlijk over heen. Dit was niet, zoals het wezen moest, maar het was zo. Ik liep er over heen en geloofde zwakker of sterker, naarmate de liefde warm en wakker was in mijn binnenste en naarmate de mensen mijn voorrecht bewonderden. De gerustheid werd ook door geen tegenspoed gestoord, er was geen bestrijding, ik wist weinig, het was slechts een ding, de liefde van Jezus, voor mij en mijn liefde voor Jezus; een enkel woord kon mijn hele ziel uitdrukken, indien dit tenminste met woorden kon geschieden. Maar dit was mij ook alles. De liefde is toch zo groot, zij vervult toch alles, zij is zo beminnelijk, zij is zo eeuwig van haar natuur, zij durft om zoveel vragen, om zulk een groten Jezus, zij wandelt zo hoog, zij buigt zo diep voor Hem, zij wordt zo niets en dit doet zij zo graag, zij acht Hem zo oneindig, ja, de schoenen van Zijn voeten zou ik Hem graag achterna gedragen hebben en zeker, Hij had mij zoveel niet kunnen opleggen of ik zou het gedaan hebben, want ik kende mij Zijn schuldenaar en nooit zou dit meer veranderen.

Maar de ongerustheid kwam voort uit de vraag, of ik wel bekeerd was en of ik mij niet teveel verbeeldde; want ik had de ware nederigheid nog niet erkend en kwelde mij door ongelovige gedachten en zocht sterkte hier en daar, waar niet gezocht moest worden.

Daarom begaf ik mij ook tot een man, op een andere plaats woonachtig, van wie de vrouw die ik bezocht had, gesproken had en tot wien men mij gezonden had, opdat ik mijn toestand aan hem verhalen zou, aangezien hij in de omtrek als een ziener bekend stond en aan de mensen de besten raad kon geven.

Hij was één van de vijf personen van dat gezelschap, waarvan ik vroeger melding gemaakt heb. Ik was bereid om rekenschap te geven van de hoop, die in mij was en kon nu ook over dat wat in het gezelschap besproken werd, dat Jezus voor een mens alles is, meespreken.

Op die plaats woonde een oom van, mij, een man wien ik, daar hij in overtuiging was, aangaande zijn zonden, een brief geschreven had en die nu zeer verblijd was mij te zien, desgelijks een vriend, met wien ik vroeger veel verkeer had en die mij een Nathanaël genoemd had, hoewel ik er geen was en deze beiden vergezelden mij en brachten mij tot de ziener.

Daar gekomen, was het gemoed niet zonder bedremmeling vanwege een stem die heimelijk zei: bij hen, die minder weten, zijt gij groot, maar bij iemand, die niet spoedig

alles aanneemt, zult gij niet veel te zeggen hebben. Maar ik gaf een uitleg van mijn ondervindingen en deed het op de manier van iemand, die op alles graag een oordeel, vernemen wil.

Hij hoorde mij aan en keurde mijn zaken wel goed, maar zeide, dat het niet genoeg was en bewees dit uit zijn ondervinding; hij zeide *driemaal* Jezus ontmoet te hebben en ik slechts *tweemaal*. Zodat zijn taal geheel anders was dan die van mijn moei.

Ik stemde hem toe, omdat ik hoog tegen hem opzag en hem geloven moest, toch kon ik bezwaarlijk aannemen, nog niet bekeerd te zijn en dacht bij mezelf: indien het nu nog niet genoeg is, indien ik nu nog het rechte wit gemist heb, wat moet er dan nog gebeuren, indien er dan zoveel nodig is, dan word ik nooit bekeerd.

Met deze last verliet ik de man en deze plaats en thuis gekomen, geraakte ik meer en meer in bekommernis. Dit kwam ook ten gevolge van tegenspoed in het uitwendige, er stonden nog veel schulden open en zulke omstandigheden zijn in de regel niet zonder groter invloed op onze geestelijke toestand. Want wij zijn dikwijls als de ongeduldige kindertjes: komt er een kleine tegenspoed wij laten het hoofd hangen en schijnen al te denken, dat de grote Bestuurder aller dingen Zijn raad zou veranderd hebben.

Waar moest het, zo meende ik, nog belanden; hoe kan een mens dan toch bekeerd geraken en wie zal die hoge bergen bestijgen; men kan nog wel een hoop hebben. Maar wat helpt het, als men niet genoeg heeft, niet genoeg! Het is niet genoeg, Jezus als Zaligmaker te beschouwen en Hij moet onze Zaligmaker zijn; het is niet genoeg, bij mensen van weinig kennis met ruimte te spreken. Maar, is daar iemand, die verre boven ons staat en onderzoekt hij ons, ook dan moeten wij niet te licht bevonden worden en hoe droevig is het, als de mensen, die ons zo hoog hebben horen opgeven, bedrogen met ons uitkomen, als er van onze vijftig, negen en veertig afmoeten en dit gebeurt toch zo dikwijls zo veel kan er omgaan, terwijl dan toch de wortel der zaak mist en het is duidelijk, dat Jezus niet voor allen gekomen is maar alleen voor Zijn volk. Ga nu ook uw wandel eens na, zo ging dit al voort en vraag eens, hoe iemand, die Gods liefde zou gezien hebben, behoorde te leven: doet gij genoeg tot eer van Jezus; immers het lijkt er niets naar; heiligheid is iets anders; o neen! Het lijkt er niets naar; in alles zwak, zwak in 't gevoel van zonden, zwak in boetvaardigheid, zwak in tranen, bovenal in liefde veel te zwak!

Zó geslingerd, werd het gemoed langzamerhand lossen en toegevender aan de zonde, niet om in 't openbaar iets verkeerd te doen maar om in 't verborgen minder nauwgezet voor God te leven de twijfel of er wel iets van al mijn doen in aanmerking zou komen was zeer kwellend.

De vijand kwam de boze natuur te hulp en daar klonk een stem, die zei: laat af, laat af! gij kunt bij die strenge Christenen toch nooit genoeg; wat zal er anders van heel uw jonge leven worden; want de aardse vrolijkheid houdt op voor dezulken haar licht te laten schijnen en luister eens, zo sprak die stem: merk eens op deze man en op gindse vrouw, van wie, gelijk gij weet, een naam en een faam uitging. Maar weet gij niet, dat het op volhouden aankomt en dat dit de kracht van de liefde is; en zie nu eens, waarop het uitgelopen is, of zij niet bij alle mensen tot een spot geworden zijn?

Op deze wijze werd ik in verwarring gebracht en gezift als de tarwe; het verstand kon 't niet goedmaken, dat ik zalig was; mijn leven zonk daarbij naar de aarde, heel mijn leven, geestelijk en natuurlijk; daar was geen aandrang van, kracht, daar was geen beweging der liefde Gods; mijn vrienden, ook mijn ouden raadsman, bezocht ik ten laatste niet meer.

Maar het gaat met ons, zei ik, als met de kindertjes: als het zonnetje weer schijnt, dan is

het alsof het nooit geregend heeft of nooit meer regenen zal. Er kwam verbetering in mijn lot; mij werd een plaats aangeboden, waar ik een rijksdaalder won boven de kost, waarmee ik de Meester kon afdoen en nu was de gedachte alweer: hoe goed is toch de Voorzienigheid en wat zou gij tegen Jezus kunnen hebben, alsof Hij ongenegen zou zijn u te beminnen? En nu sloeg het hart weer om, de begeerte naar Jezus werd weer levendig, het gemoed ruim om op Hem te hopen.

Zelfs werd nu mijn taal heel anders dan vroeger, het werd nu, als ik mensen toesprak: mens, indien gij slechts wilt, gij kunt bekeerd worden, indien gij daartoe niet komt, dat hebt gij niet gewild en ik kon niet genoeg afmeten, hoe goed en zalig het is, Jezus te dienen. zo sprak ik, altijd geleid door mijn gevoel en door wat ik anderen had horen zeggen, maar de Schriften niet wetende, die Schriften in dien tijd weinig onderzocht werden, daar men gewoon was meer met sommige oude schrijvers en zijn eigen ondervindingen te rade te gaan, dan met haar, ook was datgene, wat ik in de Bijbel gelezen had niet alles aan mij toegepast. Daarom kende ik mijn onmacht niet, wist niet van onwil, verstond niet door die laagten een mens heen wandelen moet om tot het leven te komen, noch van die hoogten hij moet afgebracht worden'.

Intussen was er nog niet veel voorspoed. De tijden bleven ongunstig; mijn dienst geraakte aan een end en nu kwamen ook mijn ouders in ongelegenheid, zij werden door schuldeisers vervolgd, door bode op bode; daar kwam wat op de benen; ik beefde zo dikwijls ik het gedreun van een rijtuig hoorde, zeer gedrukt in mijn kinderlijk hart; want ik had mijn ouders zeer lief; ik was de oudste zoon, zij hadden altijd zoveel aan mij te besteden gehad en altijd waren zij bereid zich op te offeren; onmogelijk was het mij te dulden hun tot een last te zijn en graag wilde ik hun helpen. Maar, waarheen zou ik? De dienst in Walcheren was mij afgezegd en elke vriend had genoeg met zichzelf te doen om rond te komen; het een met het andere waren omstandigheden om moedeloos te worden. En gelijk het van buiten ging, ging het ook van binnen; gelijk iemand zijn goed opteert en arm wordt, zo werd ik ook arm, arm aan geloof, arm aan blijdschap, arm aan vrede. Maar niet spoedig was dit zo, want ik had veel gehad. Maar God is goed, Hij laat het soms ver komen, maar als onze vaten ledig zijn, worden zij weer vol.

11. Nieuw werk, nieuwe woonplaats

Wederom was ik bezig mezelf te beschuldigen, als iemand, die teveel van zichzelf geloofd had, toen ik enigen tijd geleden mij van die vriendin had laten welgevallen, dat zij mij met Jezus zegen wenste en waren mijn driften gaande, toen, juist onder deze gedachten, iemand tot mij kwam om mij aan te zeggen, dat er een schone plaats open was, waar ik mij voor mezelf zou kunnen vestigen en hij, die mij dit kwam zeggen, was iemand, die zelf graag deze plaats wilde hebben, en, tegen zijn begeerte in, door een loop van omstandigheden mij moest komen aansporen, dat ik haar zou nemen. Ik zag in alles Gods hand.

Ik dankte de Heere, voor de onverdiende weldaden, maalde spoedig veel plannen, nam mij voor veel goede werken te doen, wanneer ik eens naar mijn begeerte in vrijheid zou kunnen leven. De zaak gelukte naar wens, ofschoon ik nooit op die plaats geweest was, werd ik met veel vriendschap terecht geholpen; schoon ik geen veertig stuivers kapitaal bezat, was er in de stad, waar ik inkopen wilde doen; een groothandelaar, die, nadat ik mijn omstandigheden blootgelegd had, mij voor 93 gulden aan goederen afleverde en aanmoedigde om te ondernemen.

12. Geestelijke tweestrijd

Nu werd het beroep met alle krachten aangevangen; ook werd het werk van de dankbaarheid niet vergeten.

Zoveel tijd er gevonden kon worden werd er besteed aan het lezen, bidden en spreken over de dingen des Heeren; het leven was stipt en streng, geen kerkgang werd verzuimd. Bij deze oefeningen liet zich allengskens meer en meer het oude bezwaar gevoelen; het kwam nu eens uit, zo meende ik, hoe ver ik van den Heere verwijderd was en hoezeer ik mij bedrogen had, met mij voor bekeerd te houden en het was, wel de waarheid geweest, dat ik niet genoeg had; het waren ook in dit opzicht, om zo eens te zeggen, maar enige armoedige stuivertjes, waarmee ik mij groot maakte de Heere te kunnen dienen; het was niet nodig lang in het hart nazoeking te doen, ik had niet genoeg, ja, ik wist niet wat ik had en of ik wel iets had.

Daarom moest het werk, dacht mij van voren af aan weer begonnen worden en deze gedachte van voren af aan weer beginnen, greep mij geheel aan en bracht mij tot een grote dwaasheid. Want daar het mij om een vaste overtuiging aangaande mijn bekering te doen was, bad ik, om eens zo krachtdadig bekeerd te worden, dat het voelbaar was en de posten als het ware beefden, hoe harder, hoe liever en tot de zaligheid geleid te worden, als het zijn kon, langs de rand van de hel.

Och, mocht dit zondige vlees, dat overal onderdoor loopt en mij geheel overmeestert en bederft, zo was mijn begeerte, als van de benen verteren en nergens heul vinden, voordat ik gered ben. En hoewel ik zulks vooreerst niet kon verwachten, daar het vlees niet spoedig gedood is, zo had ik toch hoop, het door mijn arbeid, na veel dagen, te zullen verkrijgen en loon te zullen vinden op mijn volhardend werk.

Op die wijze ging een tijd lang voorbij, in wie ik niets anders bad, dan om datgene wat ik niet dragen kon, ja, ik wilde dat de toorn Gods op mij zou komen, niet om mij te verderven, maar om mijn dode ziel levend te maken. Daar was grote liefde van Jezus door mij genoten, maar dit was voorbij en wat baat het Jezus voor de Zaligmaker te houden, als men niet weet, dat Hij de onze is en deze hoogste kroon missen moet, wat baat het, kennis te hebben, als men nog daarmee verloren kan gaan; *och, mocht Jezus eens mijn Zaligmaker zijn!* en indien er geen andere hoop is om Hem te bekomen, dan door te gaan langs de rand van de hel, dat ik dan dien weg bewandel!

Zo kwelde mij het gemis van Jezus. Maar niet wetend, hoe Hem te naderen, ging ik Hem voorstellen, hoe ik tot Hem geleid wilde worden. Dit was grote onkunde en onbedachtzaamheid; ik gevoelde duidelijk dat ik niet goed deed, maar, waarom die handelwijze verkeerd was dit gevoelde ik niet. Intussen nam het gevoel van eigen zondigheid toe en tevens het gevoel van geschiktheid om tot Jezus te komen; het scheen mij niet anders toe, of men moest heilig en rechtvaardig zijn, eer men tot Jezus komen mocht.

Maar ziet nu gebeurde het eens, dat ik op de plaats, waar ik woonde, in de kerk zijnde, een uitlegging hoorde, die ik nergens op zulk een manier vernomen had; want de leraar predikte, dat God ook de God van een zondaar wilde zijn en dit kwam mij een weinig vreemd voor en gaf mij na te denken en ik zeg in mezelf, onder het staan luisteren: ja wel! Dit kan zijn, maar niet voor één, gelijk ik, voor iemand, die zoveel te kort komt en zozeer onheilig is. Maar de leraar hield de zaak staande, anders dan ik meende en betuigde andermaal, dat het zo was. Zodat er geen onzekerheid of onduidelijkheid kon overblijven.

Maar nu bedacht ik iets anders en versterkte mij zodanig, dat hij mij niet overmeesteren en gevangen nemen kon. Ik nam nu voor, zijn woord niet te geloven, op grond, dat men in deze tijden de leraars in 't gemeen niet vertrouwen kon; ik had ook al eens van Nieuwlichters gehoord, mensen, die, het geloof maar opdringen en zo de arme zielen in slaap wiegen en zulke mensen mocht men niet vertrouwen; indien het ook waarlijk met de natuur des geloofs en haar werking zo gelegen was, als de leraar uiteenzette en voor het, verstand pasklaar maakte, dan zou het al te gemakkelijk gaan om in de hemel te komen. Maar, al denkt men dit, al had ik zelf op deze manier wel eens gesproken en de blinde mensen, als het ware, met mijn beide handen tegen de rug willen duwen om hun in het koninkrijk Gods binnen te drijven, mijn begrippen waren nu anders en mijn ondervinding bewees, dat het werk zo gemakkelijk niet is, als het met woorden te beredeneren was.

Mij dacht, er moest een reiniging zijn en een beproeving, als door vuur, kwam veel aannemelijker voor daar moest zijn een worstelen om door de enge poort binnen geraken, want de weg is smal en het pad is nauw.

En hoe moeilijk mij zulke gedachten waren, is niet te zeggen; het scheen mij duidelijk te worden, dat ik met een list van de satan te doen had; daar hij, zoals ik weleens had horen zeggen, zich in een engel des lichts veranderen kan en de leraars tot slechte boodschappers maakt en de mensen verleidt om lichtvaardig te geloven, dat zij in de hemel zullen komen, op de manier van iemand, die gelooft te zullen oogsten wat hij niet gezaaid heeft of die, arm zijnde, gelooft rijk te zijn, als hij op zijn bed ligt te dromen en dat des satans oogmerk schoon bereikt was, indien de mensen dan van hun arbeiden om de zaligheid aflieten en zich van die zaken stilhielden.

Neen, zulk een geloof paste mij niet, behaagde mij niet, ik was er tegen en het zou mij ook niet baten; ik had toch met God te doen, voor mezelf en voor de mensen mocht er spoedig genoeg zijn, maar dit was niet zo voor God! Enige zondagen later predikte de Leraar over Hebreëën 6, de woorden van *'niet weer te leggen een fundament tot bekering van dode werken'*.

Deze woorden lagen in de onderstelling, dat er een fundament was en ik meende, dat zij niet voor mij maar voor zulke mensen, die met grond wisten reeds bekeerd te zijn, gelden moesten. Maar, volgens de verklaring, golden zij ook mij en met kracht werd op mijn gemoed aangedrongen en aangebonden dat er een fundament bij mij gelegd was en het mij niet vrij stond, een ander te leggen. Het werd mij benauwd; een mens wil zijn manier om bekeerd te worden niet opgeven, al kan hij haar niet vasthouden; hij strijdt onwetend tegen de waarheid, maar als er dan zoveel van de kracht der waarheid in hem is, dat hij tegen haar geen genoegzamere weerstand bieden kan, dan is hij in de engte en benauwd!

De tweestrijd duurde vier donkere dagen, van des zondags tot des woensdags, toen echter maakte mij de vraag, of er dan niets gebeurd was en of ik dan alles verloochenen moest en weer opnieuw beginnen, mij zo bang, dat, het huis mij te nauw werd en ik mij naar het open veld begaf om adem te scheppen en om eens met heldere reden te werk te gaan en mannelijk en kloekmoedig mijn besluit te nemen. Ik had het voorrecht de Heere te bidden, of Hij, daar ik alles verbeurd had, zich mijner wilde ontfermen en mij toch wilde bewaren voor zelfbedrog. De gedachte bleef in mijn ziel: *geen ander fundament!*

En ziet daar ontmoette mij de leraar en op zijn gewone vraag: wat dacht gij van de woorden van Zondag? Begon ik tot hem te spreken en, open te leggen, wat mij drukte. Maar hij sprak niet tot mijn bevrediging, hij wierp olie in het vuur, door mij aan te moedigen, te doen, zoals hij gepredikt had en zoals ik het niet dulden mocht, zo ging ik

van hem, in grote verwarring en kon nauwelijks voor de mensen, die mij nu en dan op de weg voorbijgingen, mijn binnenste verbergen.

Zwaarder en zwaarder drukte mij de last: gij hebt nog geen fundament, zo bedrieg uzelf niet, maar ga voort op uw weg. De liefde Gods is u nog niet ontdekt; God kan niet liefhebben dan wat Zijner waardig is, dit is onmogelijk en weet, dat gij nooit Zijner waardig geweest zijt en het nog niet zijt, werp dan weg alle inbeeldingen! De last werd zwaarder, totdat ik daaronder neerboog, beladen boven mijn kracht en ik zette mij pal, onwillig om dien weg op te gaan, gelijk een dier, zoals er geschreven staat, zich pal zet met de hoeven in de grond, onwillig, om zich te laten voorttrekken.

Want ik gevoelde mij door die redenering, overwonnen en moest bekennen, dat na al de ondervindingen mijn hart meer onrein was dan ooit te voren en gans onwaardig voor Gods liefde; desgelijks, dat God niets beminnen kon dan hetgeen beminnenswaardig was, het was duidelijk en klaar; ik riep uit, dat ik God niet zou kunnen bedriegen, daar Hij, alles wist; dat, ik waarlijk gemeend had de liefde van Hem ondervonden te hebben, maar dat alles op niets met mij uitgekamd was; nochtans, dat ik liever sterven wilde dan een weg opgaan, die niet van God was; liever sterven dan tegen de waarheid in te gaan, dan de vijand van mijn ziel te willen gehoorzamen.

Weer ging ik een eind weegs, altijd bezig met de woorden uit Hebréeën 6, weer kwam het mij onoverwinnelijk voor, dat er geen grond of fundament in mijn ziel te vinden was en de ondervindingen daarom voor loze verbeelding moesten gehouden worden, wederom verklaarde ik de vijand van de ziel in eeuwigheid niet te zullen volgen, toen ik adem haalde en de gedachte mij inviel, als werd zij door de Middelaar gesproken: 'volg Mij en geef u aan Mij over, er is geen uitstel'! Ik hoorde deze stem en werd als getrokken. Maar zeide, dat het niet kon en wilde toen ook dezen anderen weg niet opgaan; o neen, het kon niet, ik deed al het mogelijke om de stem tegen te staan. En zeide: "o Heere, zijt gij het, die tot mij spreekt? Gij komt nu tot mij op de meest onbekwame tijd; want ik heb nooit geweten, dat ik een onheilige was en een vijand tegen God, maar nu zie ik, hoe het met mij gesteld is en nu is het onmogelijk, tot Uw gemeenschap te komen; want ik ben Uwer niet, waardig."

En ik bad Hem, daar ik doende was mijzelf te bereiden, opdat ik een nieuw mens zou worden, of het Hem gelieven mocht nog een weinigje geduld met mij te hebben. Maar daar was geen ander antwoord dan dit: geen ander fundament! 't Was tegen mijn zin; tegen mijn genoegen, ach, hoe was het mij bang! Ik had nog niets goeds en wilde oprecht eerst de Heere dienen, eer ik mijn ziel aan Hem overgaf.

Maar neen, dit kon niet; Zijn stem ging met mij mee en het was: geen ander fundament! Eigen zin en eigen genoegen kwamen hier niet in aanmerking; zijt gij dan niet gewillig om u geheel aan Jezus over te geven, zou gij niet horen als Hij roept, zou gij niet volvaardig zijn om te zeggen: *Heere, hier ben ik?*

13. Nieuwe openbaring van Gods liefde en trouw

In deze radeloosheid bevangen, was het mij alsof de Heere mij tot zich trok, als iemand, die sterker was dan ik; Hij was bereid om zondaren te helpen, hiertoe was Hij in de wereld gekomen en Hij was nu op dit ogenblik bereid; omdat ik een zondaar was, wilde Hij mij helpen dit was het goddelijke fundament; ik mocht geen ander leggen of ik zou Hem van Zijn eer beroven, van de grote kroon, die Hij eeuwig draagt en als ik Hem dit niet toeliet, dat Hij mij liefhad en zalig maakte, dan had ik geen deel aan Hem. Dit alles doorliep mijn ziel; toen gevoelde ik mijzelf bezwijken.

De macht van mijn machtige wil werd gebroken en ik zei: voor de tijd en voor de eeuwigheid en zo als ik ben en alles wat ik ben, naar Uw woord, tot mij gesproken! Hoe lang ik op die plaats geweest ben, weet ik niet en herinner mij ook niet alle zaken. Maar de gedachte was in mij, dat ik mijn woord voor altijd kwijt geraakt was en mijn hele ziel ging op in dit gevoel: gij zijt uws zelfs niet meer!

Weldra echter, weer tot ruimte gekomen, ziet daar greep mij een woord aan, dat mij geheel opbeurde; indien gij Johannes zijn Openbaring, het eerste Kapittel, het zevende vers inziet, zult gij het kunnen lezen; het was de taal des Heeren: *En vrees niet; want Ik leef en gij zult leven!* O, zalige troost! Gij zult leven! Hij had mij zolang en zoveel lief gehad, dat ik levend was geworden en al mijn banden vielen los! Ik voelde dat Hij mij liefhad! O zalige troost! Deze genade was mij, als zondaar, geworden, als een armen slaaf, die geen verlossing had kunnen wachten!

Zo denkende, rees de vraag in mijn binnenste op, *of mijn schuld mocht verzoend zijn?* En ziet wat gebeurt er? Och, zal ik zeggen wat er gebeurde.

De Geest des Heeren zal mij dan moeten leiden; ik ben verlegen om te spreken, och Heere, help mij en maak mij bekwaam het te doen tot heerlijkheid van Uw Naam en tot heiligmaking mijner ziel wees Gij mijn voortocht opdat Uw geringe achtertocht gezegend zij! Het is nu bij de vijftien jaar geleden; och, mocht ik nog een hartelijk nadenken hebben van Uw grote daden, o Leidsman mijner jeugd en gebied mij de schoenen af te doen van mijn voeten, als ik nader kom tot Uw heilige grond!

Zo zal ik dan die grote zaak openbaren zij, die haar kennen, zouden ook verlegen zijn; zij, die haar niet kennen, zouden, indien ik ze hun meedeelde, er weinig belangrijks in vinden en er ook weinig van begrijpen.

Daar kwam een glans van heerlijkheid over mij, boven de glans der zon en ik stond in dat licht; nooit zou ik aan deze zijde der eeuwigheid kunnen uitdrukken hoe het was en mij werd gezegd, dat ik niet zou twijfelen *aan de liefde Gods des Vaders en dat mijn zonden vergeven en vergeten waren en weggedaan door de volkomen genoegdoening van Christus.*

Zij waren geworpen achter de rug des Heeren, als in het hart der zee en de grote toorn was neergevallen en uitgeblust geworden in de dood van de Verlosser.

Dit verstond ik, dit zag ik o liefde, wat had ik nog te doen; ik kon niet anders dan zinken en zakken in Jezus! En dit alles was mij zeker; want mijn hart was gewis, dat de Heilige Geest mij alles bekend maakte en leerde en mij verder leren zou als een verlost te leven en Jezus als mijn Verlosser en Zaligmaker te roemen, dat Hij ook in mij woonde en zou blijven wonen tot in alle eeuwigheid om in mijn binnenste te getuigen voor de Vader en de Zoon.

En het was zo ten volle zeker, dat ik verslonden was in de zekerheid; het was niets anders dan gelijk de geliefde Apostel geschreven heeft, dat de Trooster alles nemen en toebrengen zal uit datgene wat van Jezus is, want Hij deed mij stromen van dierbaarheid toevloeien van Jezus, zodat ik dronk en dronken werd van zijn heerlijke verdiensten en weldaden. En ik zei, *ja en amen, ja zeker, hier ben ik!*

Gelijk de liefde deze woorden uitspreekt, gelijk de Geest zelf onuitsprekelijk spreekt in onze harten en ons het eeuwige trouwverbond met onze God en Zaligmaker bevestigen en beamen doet, met een volheid des gemoeds, die nooit meer van een andere keuze weten zal.

Nadat ik mij dus overgegeven had en ingedompeld lag in dit overgeven en dit aldus

enigen tijd geduurd had, werd ik uit deze heerlijke toestand, als uit het huis Gods uitgelaten en ik keerde huiswaarts met grote blijdschap en wandelde met grote kloekmoedigheid over de weg. Maar het was geen kloekmoedigheid, die voortkwam uit mijn vlees, gelijk dit vroeger het geval geweest was, maar zo een als de dichter had, toen hij zong: *wij steken het hoofd omhoog en zullen de eerkroon dragen, door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen!* Zo ging ik voort, gedurig stilstaande en mijzelf vragende, wat er gebeurd was en wat ik te zeggen had; waarop ik antwoordde: ziet dit is nu alles vrije genade Gods; nu zal ik altijd op de vrije genade leven, de keus is gedaan! Hoe groot ook de verrukkingen der liefde waren, onder alle was het verstand zeer helder en ik had met Petrus kunnen zeggen: *Neen, wij zijn niet dronken gelijk gij vermoedt!* Maar, voorzeker, ik heb van de dingen slechts een stipje begrepen; ik heb ze ook nooit zo goed begrepen, als ik ze nu begrijp en ook nu begrijp ik er weinig van; zij zijn een diepte, maar dit nadert ook niet. In Hem verheugt zich onze ziel; kon het hart slechts meer danken! Maar het staat mij nog bij, hoe de gedachte viel op de eersten Zondag van den Catechismus en hoeveel blijdschap die woorden mij gaven, die zo juist bloot legden wat in mijn hart was. *Uw enige troost, welk is uw enige troost in leven en sterven?*

Mijn enige troost in leven en sterven, antwoordde ik, die is: *dat ik niet mijn zelf eigendommen, maar het eigendom van mijn getrouwen Zaligmaker, die met Zijn dierbaar bloed voor al mijn zonden volkomen heeft betaald. Dit is mijn enige troost, dit is nu de mijn!*

O hemelse woorden! Ik zal ze niet beter willen zeggen, want ik zou ze verduisteren. O rijkdom, als men zeggen kan die troost is de mijne! En zo was het. Alles was het mijne; alles was troost, al de haren van mijn hoofd hadden gewisse vrede, ik was geheel van Christus, ik vond alles in de vollen Jezus, ik vergaderde al Zijn weldaden tot mij, ik bezat alles in Hem.

Er was in dien tijd niets dat mij kwam bestrijden, wat ook niet zou gebaat hebben; ook verblijdden zich al de vromen in mij; ik geloofde in God en zij geloofden mij.

Na verloop van enigen tijd echter was daar een stem in mijn binnenste, die mij vroeg: weet gij wel wat gij doet, weet gij wel dat gij het wettig eigendom des satans zijt? Deze gedachte vernemende, stond ik eerst een weinig voor mij te zien, maar zeide toen, dat dit zo geweest was maar nu niet meer zo was en dat ik wel terdege wist wat ik gedaan had, zolang ik kon, had ik het uitgehouden om in de dienst des satans te lijven, de liefde van Jezus zo lang betwijfeld en ontvlucht, als ik maar een reden had kunnen vinden maar toen de zaak niet langer vol te houden was en zij zoveel sterker was dan ik, had ik mij overgegeven en zó overgegeven, dat ik aan mijzelf niets meer doen kon en mezelf geheel kwijt was; daarom dat, indien iemand mij tot zijn dienstknecht zou willen, begeren, dit nu te laat was en indien iemand aan mij te kort kwam, hij het maar bij Jezus moest halen en indien iemand bezwaren tegen mij had, hij mij daar slechts aanklagen en daar zijn recht zoeken moest. *Want Jezus was mijn hoofd, Hij was de God der hele aarde, Heere der heischaren was Zijn Naam,* zo sprak ik, zo roemde ik, zonder om te zien en de Geest van de twijfel week; zo stond ik in de heerlijkheid der vrijheid van de kinderen Gods, niet gebonden door enig ding. Mij werd zoveel geschonken, zo volop dagelijks, dat ik, gelijk een rijk mens, mij in de weelde baadde. De dingen des Heeren waren mijn overdenking, de Heere schiep ze nieuw voor mij en ik gebruikte ze.

Ik doorleefde de wonderen Zijner zaligheid; ik leefde in het verleden, in het heden en in de toekomst; want alles leefde ook voor mij. Ik zag Hem komen op de aarde. De hemelen

werden gescheurd en al de heirscharen van daarboven waren in beweging en kwamen aangevlogen en aangezongen van blijdschap en ik was mede verblijd daarover, dat het kindeke geboren was; mijn hart ging mee met de herders naar de stad Davids en ik was er ook blij toen ze daar in de beestenstal stonden; ik volgde Zijn leven van stap tot stap; ik zag Hem aankomen over de weg in Zijn heilige onnozelheid en Johannes op Hem wijzen zeggende: ziet dit is het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegdraagt! En ik herkende Hem, wie Hij was; ik wandelde achter Hem en aan Zijn hand de velden der Evangelien door, het waren brede wegen, het waren hoge paden en noemde Hem mijn Meester en ik was Zijn discipel en ik heb bekend en betuigd, dat Hij was de Christus, de Zoon des levenden Gods en in de diepste gronden mijner ziel de waarheid gevoeld, die Zijn goddelijke mond tot Petrus sprak, toen Hij zeide; *zalig zijt gij, Simon Bar-Jona want vlees en bloed heeft u dit niet geopenbaard maar Mijn Vader, die in de hemelen is!*

Zo volgde ik die, voetstappen tot aan het einde, waar Hij de heuvel van Golgótha opgeklommen is en zag het aan, dat het zover komen moest; tot aan Zijn bloed en tot aan Zijn leven, opdat hij mij en zoveel anderen van het geslacht Adams van de vloek, waaronder wij besloten lagen, verlossen zou en als ik dit alles in mijn gemoed overdacht en door het geloof aan deze verlossing, mij een voorwerp van barmhartigheid rekende, mij in het voorbijgaan van veel anderen; die beter waren dan ik, gelijk ik dit nooit begrijpen kan, dan wierp ik mij met verwondering aan Zijn voeten en zou Hem, indien ik gekund had, in verslagenheid en ootmoed duizendmaal mezelf geschonken hebben. Dan was het hart beschaamd vanwege al de zonden, die achter lagen, inzonderheid, om die grote dwaasheid, dat ik mijzelf vroeger voor bereidwilliger gehouden had dan Hem en ik gevoelde mij een schuldenaar, niet om te betalen maar om lief te hebben en was gelukkig aan de voeten van mijn Meester.

Daar, op die hoge plaats, aan Zijn voeten, vierde ik de heerlijkheid, die Zijn dienst-knechten en dienstmaagden eenmaal volmaakt zullen genieten, niet meer in hun zondig vlees maar in de reinheid van hun hemels gewaad, wanneer zij Hem zullen zien in volle klaarheid, dien wij hier in de schaduw aanschouwen en die ons boven alles dierbaar is en in de onvergankelijke vreugde aan het Lam, dat geslacht is en aan Hem, die op de troon zit, de lof en de dankzegging en de eer zullen toebrengen. Dan begeerde ik, altijd meer van Jezus, naarmate ik meer van hem ontving; dan hield het hart niet op zich te verlustigen in Hem, die ons leven is, waarlijk onze spijze, waarlijk onze drank!

Terwijl het leven op deze wijze voortging, gewerd mij nog iets groots hierin, dat mijn ogen, naar mijn geringe inzichten, maar, naar gelang mijner behoeften, open gingen om Hem in Zijn ambten te aanschouwen en te zien, hoe, gelijk Hij geheel dierbaar is, zo ook dierbaar is in Zijn betrekkingen en in Zijn enkele daden, in het uitbreiden. van Zijn handen en in de wenken van Zijn ogen. Ik zag die Profeet, zulk een, als ik behoefde om mij de raad Gods bekend te maken en Hij was, waarlijk de profeet, Hij was zelfde openbaarmaking van de raad van Gods eeuwige liefde en wijsheid en gerechtigheid en heiligheid; Hij was het woord van God zelf, dat door God uitgesproken is, dat God uitsprekt voor onze harten en dat onze harten verstaan en erkennen; Hij was het licht van alles wat ik zag en bedenken en bevroeden kon en dit licht scheen rond mij en in mij en nu kende ik God en mijzelf en al de schepsels Gods rondom ons.

Ik zag die Hogepriester en dacht aan, het dierbare bloed, dat Hij niet verschoond had te offeren, toen geen bloed van stieren of bokken baten kon; ik dacht, aan die prijs, van wie de Apostel Paulus zegt: *Gij zijt duur gekocht!* En het was mij waarlijk een dure prijs;

minder kon ons niet helpen maar meerder kon er niet zijn; en deze liefde, door bloed bezegeld, greep mij aan en deed het hart ontroeren; zij heeft haars gelijke niet; voor een goede zal nog iemand bestaan te sterven, maar Hij is gestorven, toen wij nog vijanden waren; en 't was mij geen wonder dat ook Johannes krachteloos werd, toen hij Hem zag en dat hij nodig had versterkt te worden.

Ik zag de Koning, Jezus de Nazaréner, de Koning der Joden, wien het Zijn leven had gekost dat Hij onze Koning had willen zijn en ik boog mij voor Hem, o zo diep, zo gewillig, zo vanzelf, 't was mij zulk een behoefte, zo aangenaam, zo liefelijk dit te doen. Gelijk de mensen van Jeruzalem hun klederen over de weg uitspreidden, toen Hij aan kwam rijden, zo leefde de ziel en vierde zij hoogtijde; al haar blikken zagen Zijn schoonheid, al haar genegenheden riepen: *Hallelujah, de Zoon Davids, gezegend zijt Gij, die daar komt in de naam des Heeren!*

Och deze dingen zijn niet om uit te drukken, onze woorden zijn eindig en bepaald en een mens zal voor dit Hallelujah een nieuwe mond moeten ontvangen!

En als ik die heerlijke ambten gezien had, wendde ik wederom mijn gezicht daarheen en de Heere deed mij alles meer verstaan en gebruiken.

Het waren geen drie Personen zo zag ik nu, door wie deze ambten bekleed werden, maar het was een en dezelfde Jezus, Hij was alles, met Hem alleen had ik te doen. Mozes was een groot profeet geweest, maar de hoge God had nu voor Zijn laatste kinderen gesproken, door Zijn Zoon; daar waren wel priesters geweest, onder de mensen, maar de Priester van de eeuwige ordening had een afdoende offerande gebracht en de weg tot het binnenste heiligdom voor al het volk geopend; daar waren veel koningen op aarde, maar er was toch slechts, een oppermacht over mij, Hij aan Wie de Vader alle dingen gegeven had, de grote Koning der koningen, Jezus was het alles, wat zou mij ontbreken, waarin zou ik bezorgd zijn, waarvoor nog vrezen?

Want ziet dat Hij dit alles was, het was louter zijn liefde; Hij had niet nodig profeet te zijn voor zichzelf maar voor onkundigen als ik; Hij had niet nodig Priester te zijn voor zichzelf, daar Hij toch geen zonde gekend heeft, maar voor schuldigen als ik, ook had Hij niet nodig koning te zijn voor zichzelf, want alles was door Hem en alles hing aan dit Woord van Gods kracht en aan bescherming had Hij geen behoefte, maar het was voor armen en nooddruftigen gelijk ik.

O, hoe heerlijk was mij dan Jezus, enkel liefde als Hij is, liefde in alles wat Hij is! Wat zou mij ontbreken als ik op Hem zag, dan nam Hij mij het hart en deelde zich mee en wat ik geloofde van Hem en beminde van Hem, bezat ik van Hem en was ik door Hem; ik was de Zijne, Hij de mijne. Ik heb Hem genomen, want Hij gaf zich; ik heb mij gegeven, want Hij nam mij; zo deed de liefde, zo bleef zij doen!

Ik hoorde Zijn stem als ik de Evangeliën rondwandelde, zij sprak in de wereld, die wij met onze vleselijke ogen zien, zij weerklonk in de diepte mijner ziel; Hij ontdekte zich als de profeet der blinden en ik was een kind om alles te leren en te kennen en mij te verwonderen; ik vernam dat Hij de Hogepriester was voor het heilig aangezicht Gods en ik legde al mijn schulden, zoals zij waren, aan Zijn voeten neer; ik hoorde dat Hij de Koning was en ik antwoordde: *dat zijt Gij Heere, dit is Uw recht, daarvoor is deze mond om te getuigen*; zo nam ik Hem, gelijk Hij zich gaf, Hij was gelijk, ik wilde; gelijk Hij wilde, zo was ik en 'k wist niet wat mij gebeurde, want ik was geheel in de vrijheid en geheel gelukkig.

Daar was geen begeerte, die niet vervuld werd, geen wond, waarvoor Hij geen balsem had en geen balsem gaf, daar was geen duisternis, die niet licht werd en het licht was voor

mijn ogen onuitsprekelijk zoet. Hoe gemakkelijk vloeide toen mijn leven daarheen; wat ik niet kon zou mijn Zaligmaker doen en ik wist ook niet wat het was, niet te kunnen, daar ik aan Zijn hand wandelde; hoe was ik als een kind in zijns vaders huis, vrij van zorgen en bekommernissen!

Zo had ik graag willen voortleven en leefde ook aldus enige weken, maar daar dit op aarde niet lang kan duren, rees een bedenking in het gemoed of de zaken wel zo goed stonden als zij schenen, omdat het leven zo gemakkelijk daar heen, in geen last der zonden de schouders drukte of dit wel met Gods Woord overeenstemde, of de zuchtingen en tranen en het gevoel der schuld dan opgehouden hadden en ik meende deze niet meer van node te hebben.

Op deze bedenking, die enigen tijd in mijn binnenste woelde, begon ik terug te zien op mijn vorige arbeid, maar ik kon dat leven niet meer terugvinden; toen werd ik verlegen, maar kon niet recht verlegen worden, het juk der dienstbaarheid paste mij niet meer. Maar zo werd ik, terwijl ik niet terug kon naar het een, opgehouden in het andere.

Hierdoor gekweld zijnde, werd ik gedrongen tot een vragen en roepen of mijn werk goed mocht zijn, en, indien ik verkeerd was, dat de Heere het goed maken mocht. En wat gebeurde? O, mijn pen zal weer grote dingen moeten ter neerstellen!

Want ik kom weer tot de Fontein des levens, welks wateren in menigte vloeien, voor arme, vermoeide en amechtige zielen, voor hen, die geen anderen helper hebben dan Jezus. Ik word geleid tot mijn Hoofd en geef mijn bekommring in Zijn hand en val Hem moeilijk om een nieuwe blijk van Zijn liefde en word al meer en meer begerig.

14. Openbaring van de Drie-enige God

Nu is het als word ik van voor Zijn voeten opgericht en gesterkt en bekwaam gemaakt, door eeuwige armen voor de hemelse ontfermingen De Geest kwam in de eeuwigheid en zag en omhelsde de verkiezing des Vaders en dat overgeven der uitverkorenen van de Vader aan de Zoon en dat overnemen van de Zoon uit de hand des Vaders en verlustigde zich in dat verbazende plan om mensenkinderen tot kinderen en erfgenamen Gods te stellen, en, daaraan denkende en in verwondering verzonken, behaagde het de Heere Zijn liefde op geheel bijzondere wijze in mijn hart uit te storten.

Want ziet dat overgeven en overnemen betrof dezen geringe worm der aarde; het ging over mij en de prijs van het dierbare bloed, dat gestort zou worden, die prijs was ik! Wat zal een nietig schepsel zeggen bij zulk een gezicht? Ik werd geheel wonderlijk te moede en moet ook zeggen, als de Apostel, ofschoon het was naar mijn geringe mate, of het geschied zij in het lichaam of buiten het lichaam, weet ik niet, zo was het, mij gelijk ik zeg, naar mijn mate; ik zou mij schamen er over te spreken, indien ik het niet ondervonden had en daarop word ik weer als neergelaten, vervuld zijnde van lof, aanbidding en dankzegging aan de Enigen en Drie-enige God, wien toekomt al de eer en heerlijkheid, wien al mijn beenderen prijzen zullen, zolang ik ademen zal in dit land der sterfelijkheid, wien ik niet ophouden zal grootheid en sterkte toe te schrijven, zolang ik ben.

Daarna moest het leven in de wereld weer voortgezet worden en opdat ik mij niet verheffen zou, wordt ook mij toegeschikt een engel des satans, maar eveneens, naar gelang ik, volgens de wijsheid Gods, nodig had. Want ik wilde in de verborgenheden Gods indringen, dieper dan een mens betaamt en begreep niet, dat ik mij aan Gods geopenbaarde Woord houden moest. Zo dikwijls ik niet verder trachtte en niet te diep

wilde indringen, werd ik niets gewaar, was het anders dan overviel mij benauwdheid en moest ik vluchten tot God om gerustheid; was het op zijn ergste, dan was ik nergens veilig en bijwijlen buiten staat om mijn plichten te doen. Deze strijd heeft lang geduurd. Ook was daar nog een andere, die mij kwelde; het oogmerk des satans was mij duidelijk: ik moest zwijgen, niet zozeer over de dingen Gods in het algemeen als wel over het personele aandeel aan dezelve.

De personele verkiezing, daarover liep het verschil; in alle andere dingen had ik wel mijn persoon op de voorgrond mogen zetten, ik had vroeger wel een spoor god tegenover de Heere mogen zijn, maar nu ik, door de genade Gods, iets wilde zijn, voelde ik de vijand mij dit betwisten. Niettemin hield ik vol en bleef geloven, dat ik het was, aan wien God voor de grondlegging van de wereld gedacht had en hoe heviger ik hierom besprongen werd, hoe sterker ik vasthield aan God en bevestigd werd in deze mijn kracht.

Reeds de eerste keer, dat ik met deze ruimte gesproken en *God mijn eigen Verbondsgod* genoemd had, had ik de aanvechting gevoeld: toen werd mij ingeworpen: *ziet gij wel, gij wordt er zelf ontroerd over!* En dit, was ook waar, ik werd ontroerd.

Maar ik kon niet nalaten te spreken, gelijk ik sprak; had ik het gekund, misschien zou ik het gedaan hebben, maar het was mij niet mogelijk. De geest was in de vrijheid en wilde niet gebonden worden; als ik van God in het algemeen sprak, dan had ik geen troost en geen leven, - gelijk dit nog zo is en ik nog nooit nalaten kan van mezelf te spreken en te zeggen: ik ben die man!; en dit niet bedekken kan; - zo sprak ik dan toen ook, uit de overtuiging mijns harten, maar gevoelde gedurig, als ik het deed, de tegenpartijder. En er gebeurde veel, inzonderheid in de eenzaamheid; dit was een bekwame tijd; want er was invloed te maken en voordeel te behalen op mijn gestel; zodat het soms gebeurde, dat ik de vlucht nam en de vrucht van mijn zoeken miste.

Dan werd ik nog verder benauwd en de reden werd mij voorgeworpen; ziet gij wel wat uw geloof beduidt, bezie het eens! indien het was, gelijk gij spreekt, zou gij zo bevreesd niet zijn; gij zijt iemand, die in tegenspraak is met zichzelf. De Heere evenwel sterkte mij en deed mij dikwijls opmerken, dat Zijn genade mij genoeg was en Zijn kracht in zwakheid geopenbaard wordt en voerde mij dan boven die verzoeken tot Zijn liefde en als ik ze van deze hoogte Gods beschouwende, dan waren zij zo groot niet.

Och, mocht mij dit dikwijls gebeuren, maar ik zit zo dikwijls in de laagte; tot mijn beschaming moet het gezegd worden, daar ik zoveel reden heb om anders te zijn, daar ik zoveel van Zijn liefde ondervonden heb en geloof te zullen blijven ondervinden, van Hem, die Is en die Was en Dezelfde voor mij blijven zal, in Wiens toorn slechts een ogenblik is maar een leven in Zijn goedgunstigheid, amen, ja amen!

Zo heb ik ontzettende dagen doorleefd maar ook zalige dagen en het kwam altijd meer en meer uit, dat ik geen vriend van de satan was maar een, vijand en ik geloofde met een overwonnen vijand te doen te hebben, die niets aan mij had; daar ik aan niemand iets schuldig was dan aan Jezus; aan Jezus was ik alles verplicht, wat had ik verplichting aan de satan? Bovendien hield ik mij verzekerd, dat hij mij niet nader komen zou dan nodig en nuttig voor mij was. Zo worstelde de ziel met haar vijand. En die strijd is geen verbeelding maar werkelijkheid, een werkelijkheid, die niet gering te achten is. In later tijden heb ik mij dikwijls verwonderd, hoe sommigen met lichtvaardigheid daarover durfden spreken; ook heb ik wel gehoord, dat sommigen alles wat van de satan gezegd wordt voor spreekmanieren houden, die men gebruikt, als men over de gedachten, die men heeft, re-

deneert alsof het levende schepsels zijn, zoals men zegt van de liefde; dat zij blind is, alsof de liefde een mens was met ogen. Zelfs is er een oud boek, dat ik in later jaren op de markt gekocht heb, de ‘Betoverde Wereld’¹ genaamd, waarin dit gevoelen met veel kennis en beleid beredeneerd wordt en dit is door een predikant geschreven. Maar ik zal het in dezen houden met W. à Brakel en denk, dat het zal moeten blijven: *waak en bid, opdat gij niet in verzoeking valt*, of, zoals de Zaligmaker ons heeft leren bidden: *en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze!*

Het gebeurde eens op een avond, dat ik op weg moest, een groot uur gaans van mijn woning; het was omstreeks het begin van juni, de juiste dag staat mij niet bij en ik ging zeer bemoedigd ter deur uit; want ik had een goede dag genoten en verlangde naar de open lucht en zou de avond gebruiken om in het eenzame, het gemeenzame, mijn hart voor de Heere uit te storten en de blijdschap van het gebed te proeven en te smaken. Zo gebeurde het ook; de hele natuur was vrede, de vogeltjes waren gaan slapen, er was niets te horen dan het vee, dat liep te snuiven en het gras af te slaan en de weg was mij bijzonder aangenaam, overigens lagen al de velden stil; het koren was tot zijn wasdom gekomen en de akkers stonden vol, zij stonden om binnenkort geoogst te worden en ik wandelde daar doorheen, door al die overvloed des Heeren en dacht aan Zijn bijzondere liefde, aan Zijn Vaderliefde, waarmee Hij voor ons zorgen zal en ons zelfs nog iets anders geven wil dan de aarde en haar volheid, aangezien Hij in dat andere koninkrijk van Zijn heerlijkheid geheel heerlijk worden moet in Zijn heiligen, die door de prijs gekocht Zijnen erfgenamen Gods moeten zijn en mede-erfgenamen met Christus en zich in hun een groten naam maken moet, naar het voornemen, dat Hij bij Zichzelf genomen heeft en naar de beloften, die daar liggen. Zo dacht ik en zo wandelde ik en de weg was mij te kort, omdat hij zo aangenaam was; ja, ik wist eindelijk niet dat ik over de weg ging, want ik dacht niet anders dan aan God.

Ook bij de vriend, naar wie de reis heen was, had ik een liefelijk samen spreken en verkeer. De grootheid Gods, was mijn onderwerp en mijn sterkte, inzonderheid de grootheid van God, zoals Hij een Vader is in Christus en na de tijd, zolang het kon, gerekt te, hebben, tot laat in de avond, begaf ik mij goedsmoeds naar mijn dorp terug.

15. Satans bestrijding

In het eerst wandelde ik in deze blijde stemming voort. Maar het is alsof hij mijn temperament ziet en verstaat, want hij begon mij zo voor te komen, zulke voorstellingen in het gemoed te werpen, dat ik verschrikt werd en de vreedzame gedachten, waarmee ik vervuld was geweest, ontvielen mij; ik was ze kwijt. Nu moest deze avond een uur van beslissing worden en hij zou zien, wie mij uit zijn macht zou verlossen hij handelde niet zacht met mij.

Onder het gaan zeide hij tot mij nu komt gij aan twee wegen, gij moet binnendoor, door de vruchten heen en die zijn lang, of indien gij langs gindse dijk verkiest te gaan, gij hebt de keur, 't is mij even hetzelfde; wij zullen eens zien, wie de sterkste is.

Het werd mij zeer bang; ik zag voorwaarts en ik zag achterwaarts en een koude schrik drong door al mijn leden en de haren rezen mij te bergen, wat zou ik kiezen? Beide wegen waren mij even akelig, ik koos door het land, tussen de vruchten door te gaan, gelijk ik ook deed. Toen ik nu van de dijk afgang, werd ik als een geboeide voortgedreven en

¹ Door Balthazar Bekker; door ds. Koelman weerlegd

voortgestuwd en was zo gebonden, dat ik niet in staat was een hand of vinger te gebruiken; ook kon ik mijn mond niet opendoen en durfde of kon niet zuchten; het was, alles zo akelig en afschuwelijk wat ik zag en gevoelde, als wandelde ik aan de rand der hel, ik kan niet zeggen, hoe. Maar wel te recht is zijn naam legio; en ik kreeg het zo benauwd, dat ik geen lucht meer krijgen kon en dacht te moeten omkomen. Maar bijna aan het einde van dagpad werd er iets opgeheven, dat met een groot geklater voor mijn voeten oprees en dit was het middel dat de banden mijns geestes op eenmaal losgingen en ik tot God kon roepen. Het vertrouwen groeide krachtig in mij, dat Hij mij in mijn nood niet alleen zou laten en ik vond verhoring.

Want ziet daar hij zo geweldig in zijn kracht en als een verscheurend gedierte op mij aankwam, zag ik dat hij geen tanden had en verstond, dat hij ze in de strijd had verloren door Jezus en wel door mijn Jezus; heel zijn aanslag werd mij een bewijs, dat ik een ontroofde was; hoe meer hij raasde en tierde, hoe sterker ik werd en hem in het aangezicht zag en het was alsof alles mij te binnen werd gebracht wat Jezus met hem had gedaan; ik dacht er aan en zeide het hem, hoe zijn bende aan Jezus had moeten verzoeken om in een kudde zwijnen te varen en veel andere waarheden, die mij voorkwamen; want ik had een inzien in het leven des Heeren en verstond het duidelijk, hoe Hij in deze wereld had rondgewandeld, met de geestelijke boosheden rond Zijn hoofd en hoe Hij dat geslacht met zijne heilige ogen rond zich zag, alsof zij van deze stof waren ik ben vaak verwonderd geweest dat ik zulk een inzien had en welk een groten moed ik had in woord en daad in die ogenblikken, is mij niet mogelijk te beschrijven.

Zo is hij in wrede razernij en furie tegen mij geweest, al de weg die ik ging, ik weet niet hoe lang maar ik kon niet sterk vorderen; ik moest het werk goed nazien; er was geen vrees in mij. Hoe geweldig hij ook sprong, evenwel brak de keten niet, waaraan hij door de almacht van Gods voorzienigheid gebonden was en ik wandelde ongemoeid langs hem heen.

Toen ik nu bij mijn woning kwam en mijn deur opendeed, gelastte ik hem, in de Naam mijns groten Konings, dat hij nu daar zou blijven, gelijk het ook gebeurde. Toen had ik de strijd gewonnen door de kracht en de wapenrusting Gods.

Toen viel ik in aanbidding en dankzegging, voor de voeten van Jezus neer en werd toen zo begenadigd, gelijk een kind, dat door zijn moeder getroeteld wordt, dat ik het niet durf en ook niet zou kunnen uitdrukken.

Deze nacht, het zalige onbevattelijke het hemelse rondom mij, zal ik nooit vergeten. Het komt mij bij tijden nog zeer levendig in de gedachten en dan verlang ik oneindig daarnaar. Dat zachte en vriendelijke licht, daar geen morgenstond bij halen kan, het was het licht van Jezus, de Zon der gerechtigheid, die nu over mij opgegaan was. O welk een vrede, welk een blijdschap! Ach, welk een middel om mij hier bij Jezus te brengen en hoe moet ook dat, wat strijdig is de gelovige ten goede dienen!

En hoe; had ik nu ook geleerd wat in de eerste Zondag staat er nog niet tot mijn erkentenis gebracht was: *het eigendom van dien Jezus te zijn, die al Zijn en mijn vijanden aan Zijn voeten onderworpen had*. Die als overwinnaar uit de woestijn te voorschijn trad, toen Hij met dat wezen gestreden had, Wien ook de engelen dienden in de strijd. zo had ik dan gezegevierd en wel door Jezus en met Hem.

Hierop volgde nu rust. De afmatting was groot geweest en mijn gestel had zeer geleden. Maar het was niet zo, dat hij ganselijk verslagen was en mij niet meer zou plagen, kwellen en verschrikken en zoeken te verleiden en te verslinden. Hij blijft omgaan als een briesende leeuw en komt meest, wanneer hij ons alleen ziet en het kost somtijds veel, hem

te ontgaan en wanneer hij stilletjes aan tot ons komt, is hij het meest gevaarlijk, gelijk ik wel ondervonden heb en gelijk mij in het vervolg nog wel zal te pas komen om te onthouden.

16. Omgang met de vromen

Nu werd het verkeer met de vromen weer opgevat; inzonderheid met die oude vriendin en de vrouw, die bij haar was. Zij was mijn geestelijke moeder, mijn vertrouwen lag in haar schoot, en wat ik wist moest zij ook weten; mijn geluk was het hare, gelijk ook het haar het mijne. Wij hadden veel zegen met elkaar, zij geloofde niet minder dan ik. Ze werd overstelpt door verwondering, bij het horen van de grote dingen Gods, die aan mijn ziel geschied waren en was zo verenigd met alles wat ik van de Heere zei, dat haar ziel en de mijne samensmolten en verslonden geraakten in de liefde van Jezus.

Toen zij alles vernomen had, gaf zij mij, betreffende mij, haar gedachte te kennen en die was, dat het wel niet lang duren zou of de Heere zou een anderen weg met mij inslaan; haar bedoeling was, de dood; daarvoor vreesde zij. Zij zou mij liever in het aardse leven aldus hebben, zien voortgaan.

Wat mij aangaat evenwel, ik had heel graag willen heengaan en haar gedachte gaf mij zelfs hoop van spoedig afgelost te zullen worden om de Heere in volmaaktheid te gaan dienen, vrij van de zondige natuur, die mij veel hinderde en van wereldse slommer. Maar ik was onderworpen, gelijk ik nog niet lang geleden, mij voor de tijd en de eeuwigheid verbonden had, kon ik ook toen nog zeggen: Heere Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, alzo ook op de aarde! Dat kinderlijke was mijn lust en die zulk een gesteldheid omdraagt is overal gelukkig. Och, waar ben ik, nu, ja waar!

Maar wat gebeurt er? Het gezegde mijner vriendin blijft in mijn gemoed kleven en ik word van gedachte weldra te zullen sterven; sterke inbeeldingen dienaangaande bevangen mij; zelfs werd dit in gelaat en gewaad en in al mijn houdingen naar buiten openbaar.

Maar zeker vriend, die nadenken over mij maakte en mijn toestand inzag, overmits hij door dezelfde kwaal aangetast was en tot aan zijn dood daarmee te worstelen heeft gehad, sprak mij daarover aan en dit was het middel, dat ik de verleiding in het oog kreeg en door Gods genade met schaamte teruggekeerd zijnde, haar te boven kwam. Want zijn zeggen had veel invloed, omdat ik hem voor een ver gevorderd Christen aanzag.

Toch merkte ik in het verkeer, dat hij op de man gelek, die reeds meer dan acht en dertig jaren aan het badwater Bethesda krank gelegen had en zo ik het had kunnen doen, ik zou hem geholpen hebben; dikwijls kwam de volvaardigheid des gemoeds in mij op, om hem van die onhandelbare ongelovigheid te verlossen. Maar daartoe behoort, gelijk ik ondervond en aan mijzelf ondervonden had, de almachtige kracht. Hij was mij een bijzondere vriend en het onderling verkeer was ons tot veel zegen. Wat mij aangaat, het was mij tot veel lering en tot beteugeling van mijn voorbarigheid.

Van achteren moet ik evenwel zeggen, veel vooroordelen of ongegronde meningen opgevangen te hebben, waarmee ik anders niet te doen zou gehad hebben en die een mens in later tijd niet gemakkelijk van zich werpen kan. Maar, ofschoon ik niet alles in hem prijs, ik zal daar niets van zeggen; want ik geloof dat hij verlost is en hij, die mij achter scheen, is mij al lang en verre voor.

Ons verkeer toch is welhaast afgesneden; die vriend is niet meer; hij heeft nu niets anders te doen dan amen te zeggen op al Gods waarheid en het eeuwige Hallelujah mee te zingen.

Bij het opzoeken van anderen, kon ik evenwel niet overal een hartelijke omgang vinden en wat de leraar betreft, of hij ofschoon hoog bij mij aangeschreven stond en zijn prediking zeer leerzaam was en ik door het geloof in de Zoon Gods mij alles toe-eigende wat hij in volle schotels opdiste, ik kon hem toch niet in alles zo goed volgen, als ik dit begeerde. Maar ik moet bekennen, dat ik zeer onkundig was; die mij gekend hebben zouden mij niet beschuldigen van hier teveel te zeggen. Maar het is gezegd tot mijn schaamte, daar ik zelf wel een leraar had mogen zijn wat de kennis betreft. Daarbij kwamen, gelijk ik reeds opmerkte, veel vooroordelen en gevoelens, die meer klank en schijn dan vastigheid hadden, omdat het bij mij ongelukkig zo was, dat ik van dezen en genen Christen verschillende dingen overnam en in plaats van ze te onderzoeken, of ze met Gods Woord in alles goed te maken waren, onnadenkend er zo over sprak, als ik het van hun gehoord had. Ook nu nog ben ik dwaas genoeg om somtijds te willen vasthouden wat toch niet staande gehouden kan worden en somtijds liever het onderzoek te willen nalaten, dan geliefkoosde dwalingen op te geven. Dit is een kwade onkunde!

17. Huwelijk

Na deze omstandigheden zegende de Heere mij in mijn aardse leven. Want toen ik Hem de dingen van mijn beroep voorstelde, daar ik een arm man was in arme tijden, heeft Hij, langs ongedachte weg mij een vrouw toegevoegd en mij met haar in mijn zaken welgedaan. Ik zocht niet, maar ik vond en onze twee zielen waren op eenmaal aan elkaar verbonden en zijn nooit door enig berouw daarover in het minste gescheiden geworden. Wij werden, gezekeerd² in het jaar 1806, de 21^e juni en voor de predikstoel getrouwd, de 1^e Juli.

Daarna werd mij een woning beschikt; een vriend, die veel middelen had, wien ik niets durfde vragen, gaf mij voorschot. Het werk vloeide mij toe; alles viel uit naar genoegen. Wie had dit alles van mij kunnen denken; ik ten minste niet; het was iets groots, aldus vooruit te komen in die tijden. Nu en dan werd ik geheel beschaamd over Gods grote weldaden, want ik had dikwijls gezegd; indien, ik slechts wist het eigendom van Jezus te zijn, zou ik naar niets meer vragen, maar nu was mij ook dit alles geworden. Daar was geen doorkomen aan de goederen. Wie God heeft tot zijn Vader en putten kan uit de volle algenoegzaamheid van Jezus en de Heilige Geest tot zijn Leider heeft en de gemeenschap der heiligen geniet en van dit alles de volle verzekerdheid omdraagt en de zegeningen der aarde zich ook ziet toegevoegd, zou hij niet danken, bij zulk een overvloeiende beker?

Een mens kan evenwel met Gods weldaden schromelijk afwijken en zo is het ook hier gebeurd. Weinigen waren zo rijk en weinigen hadden Gods goedheid op zulk een wijze leren kennen en nu begon ik hen, die niet verzekerd waren van hun deel aan Christus, niet wetende wat van hun te maken, los te laten of te laten varen. En met iemand in aanraking gekomen, die slechts zulken met zich meenam, wier gevoelens met de zijne overeenstemden en die aan mij zijn goedkeuring schonk, begon ik in het oordelen en veroordelen aan hem gelijk te worden; zij, die bij hem goed geheten waren, waren 't ook bij mij, die bij hem kwaad waren, bij mij desgelijks, ik durfde niemand als Christen aannemen, zonder zijn consent, ja, ik volgde hem zo na mogelijk.

Dit heeft mij van achteren dikwijls wrang gemaakt en ook nu nog ben ik dien nasmaak niet kwijt. En ik heb soms gedacht: och, was ik in zeker opzicht maar zo onkundig ge-

² Burgerlijke ondertrouw

bleven als ik was, in plaats van wijs te worden, waar men niet behoort wijs te zijn, dan zou ik niet zoveel dwaasheden gevallen zijn en niet met zoveel zaken verlegen gestaan hebben! Er zijn dagen gevolgd, waarin veel woorden over mijn lippen gingen.

Over het voorrecht van niet zichzelf, maar het eigendom van Jezus te zijn en van zelfverloochening en heilig leven; heerlijke woorden. Maar waarvan weinig beoefend werd. En hoe droevig is dit en wat is er meer smakeloos? Het was geen spreken naar de behoeften van zoekende zielen, maar boven over hun harten heen en de zelfverloochening, die de grote Meester van ons begeert, ontbrak maar al te zeer. Hij was neergedaald tot onze zwakheid, hoewel daarom niet nalatende altijd het ongeloof te bestraffen en Hij, de Lieflijke, de Opzoekende, de Gepaste. Hij sprak altijd naar het hart van Zijn Jeruzalem en gaf Zich te verstaan en te vatten.

Maar, aangezien ik zoveel van de Heere ontvangen had, wist ik toen niet wat het was, als arme zielen klaagden en nu lag mij niet anders bij dan de gedachte: doe gelijk ik, maak gebruik van Jezus, zoals Hij vrijwillig gegeven is, neem Hem, in al Zijn heerlijke ambten en betrekkingen; wat u aangeboden wordt staat voor u daarom moet gij niet meer vragen of gij het zou mogen hebben! Want ziet ik had toch alles, het manna lag rondom mijn tent, ik kon er van alle kanten bij; ik behoefde, om zo te zeggen, niet op te staan om, er bij te komen en nu zag ik, van uit mijn volheid, op de armen neer.

Zo was het wel te verklaren, maar 't was een verkeerde manier van doen. En nu moet ik dit wel toestemmen, dat iemand, die in Jezus gelooft, in zoverre met zekerheid te werk gaat, daar het geloven niet anders mogelijk zou zijn en zelfs zomin en nog minder aan Hem wantrouwen zal dan, dat wat hij met zijn ogen ziet, nog minder dan aan de ordeningen des hemels en der aarde. Maar de overtuigingen zijn verschillend: het zien is van de ogen en het redeneren is van het verstand, maar het geloof is niet van vlees en bloed, maar van de Vader, die in de hemelen is en kan niet door het zien van de ogen en door het redeneren van het verstand geschonken worden.

Als men dan arme zielen, die bij hun klein geloof zoveel wankelmoedigheid en ongeloof in zich hebben, vanwege hun zondige en wettische natuur, met een geweld, dat toch niet veel beduidt, aan 't geloven wil zetten, voordat zij overtuigd zijn en op eenmaal volmaakt wil hebben met dwang, namelijk met dwang van redenering, dan schrikt men hun terug en doet een onverstandig werk. Het is toch nergens te zien, dat iets op eenmaal groot is en dit is ook hier niet zo; ook duurt het lang, eer een kind weet dat het een kind is.

O, hoe heb ik dan arme zielen verschrikt met mijn hoge woorden en aan de schaapjes distels voorgeworpen, in plaats van hun te lokken tot Jezus, hun te bemoedigen, dat: Hij nooit iemand ledig heen gezonden heeft, hun vriendelijk te bestraffen, als zij achterbleven, hun niet los te laten, maar al meer en meer hun te vermelden van die grote Liefde, die de wederhorigen tot zich roept en de verlorenen opzoeken wil, al zijn zij verafgedoold in de woestijn en op Zijn schouderen nemen en Zelf in Zijn stal brengen, om hen te verzorgen en zich dan over hun verblijdt, omdat Hij ze gevonden heeft.

18. Verval en herstel

Maar mijn onkunde was zeer groot in die dagen en ik kreeg, niet mijn groot geloof, waaraan mijn daden zo slecht beantwoordden, een gevoelige les. Want dat liefelijke geloof, die beminnelijke vrijmoedigheid, die vanzelfsheid in het dienen van Jezus, die de Heere aan Zijn kinderen leert, begon te verminderen. De geest werd trager, het lampjes dat de groten Bruidegom verwachten moest, stond flauw te branden; ik moest op de knieën komen en aan 't vragen, zo zwakjes als het ging; mijn sterke sluitredenen hielpen

mezelf evenmin als anderen en de kracht van vroeger om mijn Sterkte aan te grijpen, kon niet baten; het werd mij gedurig moeilijker het begeerde te verkrijgen, gelijk een kind, dat op de tenen staan moet om naar iets te reiken en nog verkreeg ik het niet altijd, ofschoon ik het verwachtte; op die wijze werd ik gestraft: grijp maar eens, als gij er niet bij kunt! En op die wijze verviel ik tot armoede en tot klagen en had mijn loon. In deze omstandigheden leerde ik evenwel een nieuw geloof kennen, het geloof namelijk aan mijn verkeerdheid en ongeschiktheid of, om het anders uit te drukken: ik begon te zien, dat, zo de Heere niet tot alles bekwaam maakt en de mens slechts een weinig aan zichzelf, overlaat, deze altijd naar de een of anderen kant omslaat en/of door teveel te werken of door werkeloosheid terneer zijgt. Wat ik toen begon te zien, daarvan weet ik ook nu slechts weinig, maar ik zie dat het kwaad diep zit in de mens tot in zijn binnenste hart toe. Daaruit komen boze gedachten, doodslagen, overspel, hoererij en alle anders zonden; en deze dingen verschrikten mij en deden mij dikwijls de knieën buigen voor Jezus. Ik zou hier meer kunnen zeggen, maar het is niet nodig. De natuur is een grote vijand voor de wedergeboorte en wat zou er van hem worden, indien hij niet door Gods genade beteugeld en gestuit werd. Mijn leven onderging intussen deze verandering, dat ik op die moeilijke school gedaan werd, waar allen komen moeten, die door Gods genade, moeten leren leven, de school namelijk, waar men leert te sterven en zolang te sterven, totdat de oude mens met zijn zonden zal afgelegd zijn.

Als ik dan al verder van de Heere afzank en mij behielp, gelijk een mens, die rijk geweest en ingeteerd is, met rekening te houden van wat vroeger gebeurd was en met dat steunseltje van zekerheid in mijn handen de weg voortzette, gebeurde het eens, toen ik mij in de eenzaamheid in het open veld bevond, dat mij de vraag voorkwam: geef nu eens rekenschap van uw hoop! Het is u niet genoeg te weten, dat Jezus uw Jezus is, het komt er op aan te weten, hoe gij aan hem gekomen zijt; want de belijdenis wordt door velen gedaan en bestaat bij velen blijkbaar slechts in woorden waar is uw verzekerdheid; het kan een sterfelijk mens op iets zo zeker gaan, gelijk gij u dikwijls uitgelaten hebt?

Hierop stond ik in 't eerst verlegen; want mijn sterkte was geweken en ik gevoelde geen voldoende reden te hebben. O waar was ik toen? Maar die, benauwdheid was mij goed. Mijn ogen richtten zich naar boven en ziet door Gods liefde werd het oude nog eens vernieuwd. Daar kwam een tegenvraag op: of ik de eerste geweest was om mezelf aan de Heere over te geven om Hem te zoeken, of ik mezelf uit eigen gewilligheid aan Hem verbonden had?

Waarop ik moest zeggen van neen. Maar dat Hij mij gewillig gemaakt had en ik toen zo gewillig geworden was, dat ik mij niet alleen voor toen, maar voor eeuwig aan Hem overgegeven had om voor Hem te leven; ja, ik was zeer onwillig geweest, maar mijn wil was doormidden gebroken en gelijk ik vroeger een tegenstrever geweest was, zo kon ik nu niets anders dan gehoorzamen en moest ik, ook nu nog zeggen ziet Heere, ik ben bereid!

Op die wijze was de Heere, indien ik zo spreken mag, aan mij gekomen. Hij wist wie ik was en kon met mij niet bedrogen zijn; wat van stof te wachten was, dat wist Hij. Hij was niet als de mensen, die iets beginnen en niet volvoeren kunnen en bij Hem was geen ontrouw. Hij was de God van Abraham., Izak en Jacob en de Vader van onze Heere Jezus Christus; al Zijn volk had op Hem gehoopt en zij waren niet beschaamd geworden. Deze gedachten beurden de ziel op, maar sloegen haar ook neer. Zij maakten mij beschaamd en beschaamd ging ik huiswaarts, maar in zalige beschaamdheid; want ik begon te merken,

dat al dat rekening maken om te weten of men veranderd is, meestal uit eigenliefde en voorbarigheid voortvloeit en dat ik zo weinig nog kende van mijn roeping: God om Zijns Zelfs wille te dienen. Och, mocht ik voor mijn God maar meer beschaamd worden! Hij is de vrije Schenker, ik de schuldenaar; het werk der bekering, is om Zijntwil, tot Zijn verheerlijking. Onze zaligheid moet achteraan komen. Hem zij de eer en de kracht, nu en eeuwig, Amen!

19. De Franse overheersing

Zo was daar voor een tijd weer rust. Maar van toen af begon mijn uitwendig bestaan door grote moeilijkheden gedrukt te worden; en mijn gedachten met de wereld onder mijn voeten, Jezus in mijn hart en de hemel in het oog voort te wandelen, werd niet bevestigd. Maar ontelbare beslommernissen overstelpten mij dikwijls en voerden mij dikwijls ver af van de Fontein der levende wateren. Ik zal het verhalen, maar niet alles hier neerschrijven en slechts aanstippen wat dient tot mijn oogmerk, om te komen tot het slot van alles, dat de Heere goed is en al Zijn wegen recht.

Het werk in mijn beroep was wel overvloedig, maar er kwamen tijden van grote schaarste, desgelijks onze vaders niet gekend hadden: het loon gering, de leeftocht duur, mijn oude schulden stonden open en in grote soberheid moest het leven doorgebracht worden.

Door des Heeren goedheid had ik zuinigheid en sparen geleerd en heb ik nooit gebrek gehad, het ging er langs heen, gelijk men het uitdrukt, maar kwam zover nooit. En welk een geschenk de Heere mij in mijn geliefde vrouw geschonken had, kan ik nooit beseffen; zij stond mij in alles bij of ging mij voor; haar was alles goed en het zure was ons niet zuur.

De jaren van ons leven waren vol van kwaad en beroering. Wij hadden gehoord van het jaar 1787 en nog meer van de jaren 1790 en die daarop volgden en nu waren wij nog kort getrouwd of daar ontstonden grote oorlogen en een grote natie overweldigde ons, vreemden beklommen onze muren en overheerste onze landen en namen weg wat zij begeerden ja ontroofden ons alles, zelfs dat wat ons lief en dierbaar was. Ook wij deelden in het algemeen lot.

Twee onzer broeders moesten wij opofferen; zij gingen heen en nooit zagen wij ze weder, maar hun verlies kostten tranen. Hierbij bleef het niet, want er was in mijns vaders huis nog een Benjaminnetje, die ook aangewezen was om een offer te zijn en wij konden hem geen van allen missen, zodat het ons ging als Jacob, toen hij het moeilijk had om zijn kostbare schat, af te staan en hopeloze tegen bedenkingen in de weg legde, totdat hij eindelijk onwillig en als het ware, een weinig gramstorig losliet, zeggende: *ben ik van kinderen beroofd, dan ben ik beroofd!* Maar hier gebeurde iets, dat iets groots was voor die tijden en zover ik weet, bijna zonder voorbeeld. Maar daarom niet minder hartverscheurend. Een andere broeder, die sterk van lichaam was, bood zich aan en ging in zijn plaats op. Wij kochten hem met ons allen onder de gendarmen; het was een grote som, maar wat hinderde het ons; ook mijn vrouw wilde graag al datgene wat wij nog hadden daartoe missen.

Maar het heeft ons helaas, niet mogen baten! Maar de jongste bleef bij ons en was ons beiden niet als een broeder, maar als een kind tengevolge van de oorlog. En met de oorlog kwamen ook hoge watervloeden die de verwoesting van veel polders en mislukte oogsten veroorzaakten en er kwamen dure tijden, die de bedenking te boven gaan en wij met onze kindertjes, moesten door deze wereld heen. De tarwe, die thans staat op 54 stuivers de zak liep, was toen tot over de 20 gulden, de aardappelen, die nu gaan voor 41/2 stuiver de zak,

zijn toen verkocht voor 6 gulden. De suiker van 4 1/2 stuivers het pond, kostte 48, stuivers maar die hadden wij niet nodig en zo alles naar rato. Daarbij liepen duizenden ons land af en aten ons op en verteerden ons, Fransen, Zwitsers, Duitsers; ook namen de Hollanders bij ons kwartier. De bondgenoten waren erger dan de vijanden.

De Engelsen beschoten ons en bombardeerden in 1809 een onzer Zeeuwse steden, bij die gelegenheid werd mijn jongste broeder bijna getroffen, daar een grote kogel hem rakelings voorbijging en in een boom bleef zitten. In het laatst waren al de burgers onder dienst en ik werd kapitein bij de Landstorm. Die benauwdheden die wij in die dagen uitgestaan hebben is niet te zeggen. De vrouw was in angst voor de man en de man voor de vrouw en dit met reden, want het ging om ons leven. Maar gelukkig, is niemand onzer burgers bij de inkwartiering of in de strijd omgekomen, hoewel er dikwijls kogels, houwitsers en blikken bussen met schroot rondom onze muren gevallen zijn.

De man, die dit onheil gemaakt heeft, heb ik ook eenmaal gezien, enige tijd vroeger, terwijl hij op zijn witte paard de zeedijken bij ons afreed. Want zulk een goede geest had hij dat hij overal de wereld door liep en nu eens hier was, dan weer daar en urenlang in het zaal zat om de landsgelegenheid waar te nemen. Zeker zijn er zulken niet veel in de wereld geweest en wij mogen wel zeggen: welk een mens.

Dit duurde van 1809 tot 1814 en ging zoal op en neer; toen is de vrede getroffen en kwam er stilte, die evenwel weer afgebroken werd Maar ook, weer hersteld, toen God de dwingeland stuitte, door onze erfprins en door de mogendheden bij Waterloo.

O wat is de vrede een heerlijke zaak voor een land en hoe weinig wordt dit beseft! Hoe dikwijls hebben wij gezegd tot elkaar: wat zal het nu zal? Maar tot hiertoe heeft de Heere geholpen! En hebben we mee gezucht met hen, die in rouwe kwamen, rondom ons!

Ook weet ik zeer goed hoe ver ik onder deze omstandigheden van mijn eenzame Godsdienst oefeningen, of ook wel van mijn gezette huiselijke Godsdienst verwijderd was en hoe, wanneer ze nog verricht werd, het niet was naar het bevel Gods en naar mijn genoegen.

Nu was het vroeger ook niet naar mijn genoegen, het was in zwakheid en gebrek, maar toen joeg ik meer naar de prijs der roeping en wat mij in mijn troebelen hinderde, het was, gelijk ik van achteren zag, mijn ongeschiktheid, waardoor ik met al die zaken zo weinig godzalig wist om te gaan.

20. Geloofsoefeningen

Maar wanneer er sprake is van strijd, dan is daar nog iets dat mij zwaarder heeft gedrukt dan al het uitwendige. Daar was nog iets. De pen gevoelt zich weigerachtig; 'o Heere, ik zal het toch niet verzwijgen, maar tot roem Uwer genade vertellen, omdat Gij het zo beschikt en bestuurd hebt. De uitslag kon toch ook niet anders zijn dan zij geweest is! Want zij was een gift die mij van U te beurt gevallen was, toen ik daarom niet gearbeid had; en wat Gij geeft, dat moet al meer en meer tot een zegen worden.'

Gij had haar zes en twintig jaar voor mij bewaard en toen ik U tegenstond, menende dat de zaak niet kon geschieden, moest ik onverwachts tot die zaak komen en hebt Gij gezegd: *ziet deze is voor u, sta niet tegen!*

En was het geen wonder? Want zij was uitermate schoon en ging in deugden velen te boven; zij was van haar jeugd af door niemand anders gekend dan ten hoogste zedig en eerbaar, bescheiden en vriendelijk van aard; geacht bij haar ouders en zusters en bemind

door haar ouders; ook had ze onder haars gelijke een betere partuur kunnen vinden dan ik en had daartoe aanleiding genoeg, maar haar keus was gevestigd; gelijk zij mij later dikwijls bekentenis gedaan heeft van de diepe genegenheid, die zij opgevat had en van de moeite, welke het haar gekost had, om deze verborgen te houden. Maar haar deugden waren in de grond, natuur en navolging van de wereld, zoals die op haar best is, ondereen gemengd en wat mij aangaat, ik geloofde van hart en wandel veranderd te zijn. Daarom, dacht ik, kon er geen goede en houdbare vereniging tot stand komen, daar water en vuur toch niet samen willen paren en dit was de reden, waarom ik de stap niet doen kon en bad om uit deze moeilijkheid te geraken. Maar Uw raad was anders, gelijk in Uw woord geschreven staat; *Mijn gedachten zijn niet ulieder gedachten en Mijn wegen zijn niet uw wegen* en Gij gaf mij de woorden van Uw Apostel te lezen: wie weet of gij man de vrouw en gij vrouw de man niet winnen zult.

Zo zijn wij voor Uw aangezicht verbonden en die dag heeft ons nooit berouwd. Nu had ik haar te voren mijn leven blootgelegd en alles, wat ik dienaangaande zeide, moest haar bezwaren, maar al wat ik zei, trok haar te meer aan en zij beloofde in goedhartigheid meer dan zij zou kunnen gestand doen. Zij beminde mijn persoon en niet mijn geestelijk beginsel, wat zij ook niet doen kon.

Ons leven kwam dan ook in strijd. Maar hoe wonderlijk was het! Bij mij was het van het eerste ogenblik er op aangelegd haar onder de banieren van Jezus, mijn Koning, te winnen. Maar haar geest beminde een andere vrijheid en ik begreep, hoe moeilijk haar het geval wezen moest; want vanwege haar liefde, zou zij de minste schaduw van ongenoegen tussen ons niet hebben kunnen dulden en nu zag ik haar doen wat de kracht der aardse liefde vermag te doen om dat werk des Heeren aan te zien en te eerbiedigen. En, ach, hoe wonderlijk waren wij te moede en hoe hoog zijn de wegen Gods! Want even dezelfde zaak, waardoor, zoals ik gemeend had, geen verbintenis mogelijk zijn kon, dat verschil in de zaak des geloofs, wakkerde onze aardse liefde aan, tot zulk een hoogte, dat geen liefde tussen man en vrouw sterker wezen kon; haar liefde was rein, nog reiner dan de mijne, zij beminde mij met al datgene wat zij haten moest en al meer en meer, naarmate zij het meer zag en wat mij betreft, ik zag dit aan en werd door in het bijzonder mededogen ontstoken. Maar, wat zou ik doen?

Loslaten kon ik niet, als ik haar doende zag in haar zelfverloochening, werd ik meer aangespoord om haar pas te houden en op te dragen aan de grote Schepper in de genade. Hoe dikwijls is dit geschied en wie zou het niet doen, wie zou zijn grote kostbaarheid, zijn juweel; niet begeren te bergen? En al had ik alles willen ontberen, dit had toch niet kunnen zijn; want dit kan men niet, als de Heere onze sterkte is en onze gebeden opwekt, van zins zijnde ons alles te geven, wat wij om Zijns lieven Zoons wil vragen.

Ook was ik nog in de jonge kracht van dat geestelijk huwelijk, 't welk een jaar voor het andere gesloten was en rondolende in de liefde Gods, voelde ik alsof de Heere daarvan een gedachtenis maken, of een toegift schenken wilde en wij te zaaien door een nadere vereniging moesten verbonden worden dan er anders in het huwelijk opgesloten ligt. Maar onder dit worstelen was ik niet altijd zo vrijmoedig.

Somtijds was ik arm aan geloof en ijver, en, gelijk ik, aangemerkt heb, door de tijdsomstandigheid ver afgevoerd en mocht dan wel een ongelukkige krijgsknecht heten om, nog voor anderen in de bres te staan. Het werd eindelijk een strijd in de donker, aangezien er duisternis in mijn ziel was, gelijk een ziel daaronder lijdt, wanneer zij in lange tijden, van de hemel niets bijzonders of niets nieuws ontvangt en met blote

godsdienstplichten of met dat wat het blote verstand in Gods Woord vindt haar honger stillen moet en ook al minder en minder honger gevoelt naarmate zij minder van de Goedheid te proeven en te smaken heeft.

Dan in de duister onderscheidt men de dingen niet meer, onderscheidt men ook zichzelf niet meer en moet men vragen: waar ben ik en wie ben ik en waar zijn de vruchten van die boom, waaraan de Hovenier zoveel gearbeid heeft?

Maar de reis is voorwaarts en wij moeten leren altijd weer de Heere in het oog te krijgen en nu geliefde het Hem zich weer te ontdekken. Want Hij bond mij aan mijn legerstede, door mij met krankheid te bezoeken en in de geestelijke ongevoeligheid en dodigheid waarin ik lag, maakte de vijand van mijn toestand gebruik om mij te benauwen. De gezichten verschrikten mij; hij zeide mij de dood aan, zo akelig als het kon; hij zette zich gereed in mijn bedstede, zo ontzettend als ik hem wel meer ontmoet had; hij zou nogmaals zien, wie mij uit zijn hand zou verlossen; daar kwam bij dat mijn vrouw mij beweede, omdat zij dacht dat ik sterven zou; want ik worstelde zeer met de verzoeken en kon mij niet bedwingen.

De vijand zei: uw vrouw gelooft het ook en gij, gij gevoelt het zeer wel ik ben nu gereed uw ziel als een buit mee te voeren; het zal nu niet lang met u meer duren; zo lag ik, zonder helper en hoe bang ik 't had is niet uit te drukken. Maar ik riep: waar is mijn vrede? En de Heere, had mij reeds gehoord. De vrees des doods week van mij, zij week volkomen. De verzoeken werden weggevaagd en die boven de verdrukkingen werd opgeheven, werd ingeleid in de gedachten Gods. Zie Hij heeft gestaan tussen de Volzalige en Zijn eigen arme volk om hun verloren zaak voor de troon der gerechtigheid te bepleiten en de dierbare prijs voor het aangezicht des Vaders in het midden gebracht en gezegd: *O Vader, ik wil niet dat dezen in het verderf nederdalen, ziet Ik heb verzoening aangebracht!* En daarom is Hij, de Vredevorst en zij, die bestraald worden met het licht om de gedachten Gods te denken en te omhelzen. Zij kennen Hem en zij schuilen achter Hem en onder Zijn vleugelen; zij worden geleid door Hem tot de Getrouwe, die niet op hun toornen of schelden zal en zij smaken de vrede, die alle verstand te boven gaat. Dan zijn zij nabij en niet ver van Hem en gevoelen dat onnoembare, waarvan de voorbijgaande gedaanten van beneden niet spreken kunnen en de eeuwige vrede houdt hun gebonden en verslonden.

Zo werd ik verwaardigd mijn leven wederom te leven en de Heilige Geest maakte mij een woord indachtig uit vroeger dagen, zodat ik de kracht der waarheid verstond: ik weet in Wien ik geloofd heb. En wederom dit andere: *Ik weet mijn Verlosser leeft en Hij zal over mijn stof opstaan en als zij deze mijn huid zullen doorknaagt hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen, Dewelke mijn ogen zullen zien en geen vreemde.*

Aldus geloofde ik en nu had ik weer afgestaan eigen wil en eigen zin en beled en betuigde: Uw wil geschiede aan mij! mocht het Uw wil zijn, dat ik heenga laat het zo zijn; het sterven is mij gewin en bij Christus te zijn verreweg het beste! En of wij leven of sterven naar het vlees, 't is hetzelfde, want onveranderlijk is de liefde Gods, die daar is in Jezus Christus onze Heere en of wij in de diepte zijn of in de hoogte, 't is hetzelfde; want wij zijn verenigd met de Zaligmaker en wat zal ons scheiden van Hem en wat daar ook gebeurd, de liefde Gods is in onze harten uitgestort en deze vergaat niet en al kunnen wij niet veel, wij stamelen als de kindertjes Abba, Vader, onze Vader! Ja Hij is waarlijk onze Vrede; ik had het vroeger geweten, maar meestal in onoplettendheid en door duistere bevatting, maar nu erkende ik de waarheid, daar het licht mij bescheen en Hij Zijn heerlijkheid ontdekte.

Van deze tijd af kwam er enige verandering in mijn geestelijke werkzaamheden. Zoals de kinderen, die hun lessen, die zo aangenaam zijn geweest moeten over leren, omdat zij het moeilijke er van nog niet verstaan en liever zich zouden overhaasten om tot iets anders te komen, zo moest ik van stuk tot stuk alles gaan overdenken, alles gaan leren wat ik meende te kennen, gedurig daarbij biddende: Heere maak mij uw wegen bekend, leer mij, uw inzettingen.

Toen was het geen leven meer, zo gemakkelijk en zonder zorgen, als vroeger, maar het was toen worstelen om te hebben en te houden wat ik had. En geen wonder, indien ik eens bedaard nadenk waar dit vandaan kwam. Het oude deel toch komt altijd weer boven, nadat de Heere ons de hartelijke vreugde van het nieuwe deel geschonken heeft; als nu de liefde vaardig is, dan gaat het mee omdat het moet, men denkt er dan niet aan, dat men het nog heeft, want het is alsof het weg is omdat er dan zoveel nieuw is.

Maar nauwelijks begint de liefde een weinig stil te zitten of het komt voor de dag en dan weet men het in het eerst niet te plaatsen. Het is iets vreemds, als men de kracht der zonde weer gevoelt; want men is een ander mens geworden dan men was en de genade Gods heeft van een zodanige gezegd, reeds voor hij het te leren heeft, als een Goddelijk bevel: de zonde zal over u niet heersen. Ook slapen onze andere vijanden niet maar worden toegelaten ons af te trekken. Dan ziet men wie men is, dan leert men zich zelf miskennen, dan leert men wat Gods genade is, wat de liefde van Christus is en de kracht van de Heilige Geest, dan leert men de Drie-enige God kennen, uitgaande uit de diepte van zichzelf, gelijk Hij zich geopenbaard heeft, te voorschijn komende uit de hoogte Zijner algenoegzaamheid, dan leert men bekennen, die de hoogte en de diepte zij en de wijde, wijde uitgebreidheid van de liefde Gods, die daar is in Jezus Christus onze Heere.

Maar nu loop ik vooruit tot mijn gedachten van heden en moet wederom terug naar waar ik was om te zien, hoe het verder ging. Het oude deel moest ik meedragen en ik was, gelijk ik zeide, somtijds verre van de innige gemeenschapsoefening met de Heere, soms geheel harteloos in mijn oefeningen en daarbij gezeten als bij lege vaten, ver van de Springader des levens, soms geheel als Job, in de ogenblikken, toen hij zei: *ga ik voorwaarts, ik zie Hem niet, of achterwaarts, ik zie Hem niet*; soms zo, dat ik zeggen moest: wie is verkeerd als ik, ofschoon de Heere mij altijd bewaard heeft iets te doen wat voor de gemeenschap der heiligen ergerlijk zou zijn, en gelijk het mij voor mijn verandering wel eens gehinderd had, dat de mensen niet hoog genoeg van mij dachten, zo schaamde ik mij nu soms voor de Doorgronder der harten en de Proever der nieren, als de mensen mij zoveel schoner zagen dan ik van binnen was. Hoe dikwijls ben ik bevreesd geweest in het kwade te zullen vallen. Maar de God mijner goedertierenheid heeft mij verhinderd; was er genegenheid dan ontbrak de gelegenheid en zo ook andersom; op die wijze werd ik door de ontfermingen Gods al voort gedragen. Maar het leven buiten God is geen leven. O, waar zijn de dagen van weleer, toen ik Hem voelde komen van verre en kloppen en mij opmaakte de Bruidegom tegemoet!

Hoe zouden wij kunnen leven zonder Hem en hoe zouden wij kunnen rusten, zolang wij niet bij Hem zijn! Daarom zocht ik Hem weer op en kwam na mijn ronddolen eindelijk weer tot die volheid, waar het verslagen hart verkwikking vindt en proefde dan wederom wat de Apostel Petrus gezegd heeft: *U die gelooft, is Hij dierbaar*.

Als het overkomt, dan is er een kinderlijke vrijmoedigheid en dan gebeurt het dat men niet tevreden is met voor zichzelf alleen te begeren uit de grote volheid maar ook voor

zijn broederen, die nog niet veranderd zijn en wenst als Mozes, dat zij en al het volk des Heeren profeten mogen zijn.

21. Geestelijke opwekking

Zo ging het ook mij enenmale, toen ik met meer dan gewone aandrang naderde voor mijn huisgenoten en ook voor onze gemeente; daar was er slechts een in de gemeente, die blijken van verandering gaf; en ik pleitte veel om de uitbreiding van Jezus rijk en grootmaking van Zijn Naam, of ik ook eens bewijzen mocht zien in deze van de ontfermingen Gods. (Want Uw wijnstok, o Heere, lag op de aarde verdord en verwilderd en zijn sierlijkheid was geweken: och, of hij mocht ontvangen van de regen des hemels en van de dauw der aarde mocht vet gemaakt worden.)

Daarmee hield ik vol, vatte het op, als het weer verminderde, vatte het dikwijls op, totdat ik eindelijk daar er geen antwoord te ontdekken was, daarvan afliet, in de mening dat het niet ban de Heere geweest was. Maar ik werd in deze gedachte beschaamd gemaakt. Want toen de verwachting weg was, begon de Heere in onze gemeente op te staan. De een voor de ander na werd geroepen en bleef stil staan en zoals de Apostel zegt: *uw ijver heeft velen tot jaloesheid verwekt*, zo werd ook hier de een door tien ander aangestoken en aangevuurd. Het lopende gerucht kwam in de plaatsen rondom ons en men vroeg, wat er bij ons omging? Ik hoorde het en zag het en verwonderde mij en dat de Heere nu aan mij, die het opgegeven en verbeurd had de kracht van Zijn werk toonde, dit beschaamde mij.

Er waren sprekende getuigen van de verhoring mijner verzuchtingen. Wanneer ik handelde met de een, werd ik geroepen bij de ander en had ik mij daarheen begeven, dan zat in mijn huis weer een ander op mij te wachten. Wat mij het meest overstelpte, blijdschap of verlegenheid; weet ik niet, ik denk verlegenheid, want ik gevoelde de ongeschiktheid tot het werk dat mij te doen viel tot het raad geven en besturen van zielen en wat daar in die tijd van geweest zal zijn kan ik begrijpen.

Het werk was, zoals het was en toch zou ik er nu meer tegen op zien dan ik toen deed; ook geloof ik dat het goed was; want de Heere gaf mij in eenvoudigheid en oprechtheid bezig te zijn en in de overtuiging, dat het voor Hem verricht werd; ook werd ik door Hem in het bijzonder bekrachtigd en genoot veel om aan anderen te kunnen overgeven; ik had het voorrecht zelf niets te kunnen en zelf niets te weten en gebruikte alle vrije toegang tot de troon der genade om daar mijn noden naar toe te dragen en er alles te zoeken wat ons ontbreekt, al het onmisbare, namelijk, Jezus Christus. En o, hoeveel ontbrak mij en hoe weinig kende ik nog Hem en de kracht Zijner opstanding! Maar wat zal ik van mijn werk zeggen, ik mag er niet te hoog van opgeven en er ook niet te laag op neerzien, maar moet in waarheid en in de vreze, Gods daarvan spreken.

Als het leven dan te voorschijn kwam, niet kunnende verscholen blijven, waren er die in een vloed van tranen uitbarsten en dit had inzonderheid plaats *in de maand april van het jaar 1816*, onder de bediening van het heilig Nachtmaal, waarvan ik oor- en ooggetuige ben geweest. Zulk een kerkgang, met zoveel mensen tegelijk, zulk een ontsteltenis des harten, heb ik niet weer gezien.

De bewegingen waren niet dezelfde en alles kwam mij niet tegelijk voortreffelijk voor. Maar als het in waarheid zo was, dan kan het zeer wel geplaatst worden. Er was een groot onderscheid op te merken, bij het nagaan van ieders toestand. De een had geschreid en was als een onnozel kind, dat geen reden van zijn doen weet op te geven; evenwel men kan het zo iemand aanzien, hij gevoelt iets, er is, men mag denken, leven en leven heeft kleine beginselen. Een ander zei zoveel, dat ik niet vatbaar was hem na te gaan en met

zijn woorden niet weg kon, daar ze mij over 't hoofd gingen; hij overtrof mij in kennis van de Bijbel en ik wilde hem raad geven, maar kon niet, daarom, verwees ik hem naar een geoefend Christen. Toen kwam het uit, hoe klein mijn bekwaamheid was en wat er van komt, als kinderen mannenwerk gaan doen. Maar wat ik gezegd heb zal hem niet meer hinderen of stoten, nu hij mij heeft leren kennen. Een derde was in zware strijd, bedroefd en verlegen om zijn zonden en bevreesd om tot Jezus te gaan, zegende: neen Paulus, gij zijt de grootste der zondaren niet, want mijn zonden gaan de uwe te boven. Met deze had ik veel te doen; ik zei hem mijn gedachten, dat er hoop voor hem was, omdat Jezus de zodanige zoekt, dat men zo wordt, als Jezus ons zoekt, dat Jezus gepast is voor de zodanige; op deze wijze sprak ik, maar niet overwinnende. Hield ik hem gedurig in mijn gedachten en gebeden vast. Onderwijl viel mij het woord van Martha te binnen: *de Meester roept u*, welk woord ik niet verstaande, vroeg of de Heere mij wilde aflossen dan wel of er iets bijzonders voor mij te doen was, dat ik tot alles bereid was spreek Heere, indien Gij mij kunt gebruiken, maak mij dan bekwaam, waar ik voor dienen kan. Ik zag niet op mezelf maar op Jezus.

Daarop begaf ik mij tot een vrouw van mijn familie, die ik niet veel kende; zij woonde op enige afstand, maar van wie ik wist, dat zij op haar eigen gerechtigheid leefde, onbesproken van gedrag en ten hoogste zedig en alleszins godsdienstig, maar evenals die van Athene en gelegenheid zoekende om met haar te spreken, ging ik een boek te leen vragen, dat over bekering handelde, het was de levensgeschiedenis van Salomon Duijtsch. Zo geraakte ik tot haar ziel.

Maar ik werd wederom beschaamd; want tot mijn verwondering vond ik haar een bekommerde naar Christus en kon tot haar en met haar met de meest innige blijdschap spreken. Geheel opgeruimd keerde ik huiswaarts en over de weg gaande, viel mijn oog weer op de gemeente en op de groeiende omtrek, in het rond en werd ik wederom gedrongen te bidden voor de opbouw van Gods kerk, of het licht eens op de kandelaar mocht schijnen? Er waren er velen bekommerd over hun toestand, maar die van zichzelf niet verlost konden geraken en niet komen tot de enigen troost in leven en sterven. Maar een ontelbaar grotere menigte doolde rond, als schapen, die geen herder hadden en op ongewone wijze met hun bewogen, gaf ik de Heere de nood te kennen, gebonden door Hem en Hem bindende in het smeken, totdat het zo hoog ging, dat ik geloofde verhoord te zijn en de vrucht te zullen zien, maar hoe en waar en wanneer, dit wist ik niet, maar geloof het nu te weten.

Hoe goed was mij deze reis en hoe zalig is het, het goede voor de gemeente Gods te zoeken! Ik geloof, dat dit een zaak is, die door anderen van Gods kinderen wel meer beoefend wordt dan door mij; och, hoe weinig zulke tijden zou ik kunnen opgeven, dat ik meer eens anders dan het mijn beoogde. O, die eigen liefde is zo uitgestrekt in mij! Mocht ik mij eens, door Gods genade, verbeteren en niet meer zo laten omvoeren; zo leefde ik dan in verwachting; ik moest wachten. Maar het duurde niet lang of ik zag met, mijn ogen. Toen werd dat woord: *de Meester roept u*, ook recht duidelijk en hoe ik ook hier reeds doende geweest was het op te volgen, eer ik het verstaan had, gelijk ik gemerkt heb in alles achteraan te komen, naar het goede bestuur der wijsheid Gods; toen wist ik ook, dat ik met die vriend, van wie ik gesproken heb, voortgaan moest, tot hij zijn hals zou buigen gelijk hij dit ook enigen tijd later heeft moeten doen.

22. Diepe beproeving in gezin en verlossing

Nu behoort iets gezegd te worden, wat mij eensdeels moeilijk is. Door de krachtige hartovermeesterende genade buiten mijn huis niet alleen, maar ook daarbinnen, vergrimde de duivel en deed een stuk, dat groot en ontzettend was. Want hij gebruikte mijn geliefde vrouw en wij zagen in haar zijn eigen beeld. Zo krachtig werkte hij in haar, om brand te stoken onder ons midden en onze liefde en gemeenschap te verwoesten, dat men zich geen verbeelding kan maken, hoe hoog het ging. Maar zijn aanslag mislukte. Hij zocht de vrede te storen en het hart met wrevel tegen de vrouw te vervullen, maar niet minder, dan het tegendeel had plaats. Ons aller hart ontstak in medelijden en verwekte in ons een hoog geweld in de strijd der gebeden om de Heere aan telopen en bij Hem aan te houden om verlossing, zo deden wij; want, wat men moet, dat doet men; ik durf alles niet zeggen of kan het ook niet uitdrukken.

Maar de Heere maakte de raad van de helse Achitofel tot zothed en zijn middel tegen ons werd verijdeld, het werd tot beschaamdheid gemaakt, het werd zelfs Uw middel, o Heere, om haar, ten aanschouwen van ons allen, van een wolf tot een lam te maken. Zij sloeg tot ons over, gelijk dat verkoren vat, die in de armen liep, in de armen der liefde, op de weg naar Damascus en onverhoeds gegrepen was, toen hij iets anders in de bedoeling had; zij werd bedroefd, omdat zij zo gezondigd had en door grote benauwdheid en vrees bevangen en vluchtte van kamer in kamer en ik zag haar zich als een vrijwillige dienstmaagd aan de voeten van Jezus neerwerpen. O, welk een ongedachte omkeer, o welk een heil ons geschonken.

*Wat zal ik met Gods gunsten overlaan,
Dien trouwen Heer voor Zijn gena' vergelden!*

Benevens haar werden meerderen gewonnen, de tegenstrevigen gaven hun strijd op. De hoogten vielen neer; want tegen zulk een zee kunnen geen dammen of dijken stand houden. De Heere kwam en wij werden door Zijn liefde overstroomd.

Nu werd ons huis een kerk in het klein en dit viel in die tijd zeer gelegen, daar er vanwege de regenvloeden en overstromingen van het jaar 1814 weinig werk en daarom weinig verlet was. Die aangename uren waren het toen, welk een ijver hadden wij voor de zaak des Heeren, hoe gemakkelijk konden wij samen spreken, hoeveel liefde onderling, welk een blijdschap in die grote Gave Gods! De zaak werd bij vriend en vijand ruchtbaar en de een sprak aldus en de ander alzo, bij de een was het niets, bij de ander was het alles, zoals het dan gaat en zoals zelfs ware Christenen somtijds zonder onderscheidingen in acht te nemen, hun oordeel uitbrengen. En gelijk meestal, spraken velen onvoorzichtig over zulk een grote zaak, terwijl zij meer op de menselijke gebreken en de sterke uitingen van sommigen, dan wel op het voornaamste, het werk van God het oog vestigden.

Ik weet, men heeft verkiezing hoe men alles zou willen zien, maar wat wij anders wensten, moest bij ons geen minachting verwekken; wat verstaan wij toch van de manieren, waarop de Heilige Geest werken wil, wat weten wij of de onkunde en dwaasheid niet. Zijn wijsheid is en wie zijn wij, dat we Hem aan wetten zouden binden. Welk een zonde is het ook, om naar de ongeregelde natuur, nu eens ongeduldig dan weer overmoedig te zijn, nu eens te dralen dan weer te overhaasten en daarmee de Heere het bestuur over de tijden en gelegenheden uit de handen te nemen. Ik geloof dat het minste deel der uitverkoren Paulus, met volle mond zal kunnen nazeggen: *ik weet, in Wien ik geloofd heb*; zij begeren wel: och, mocht ik eens kunnen zeggen, dat Jezus, mijn Jezus is. Maar het hapert hun aan de vrijmoedigheid; evenwel waar men oprecht is, daar

is men het koninkrijk binnen gegaan, zonder bedenking daarover te maken. Deze en dergelijke dingen merkte ik in die tijden op.

In het bijzonder heb ik geleerd met jonge plantjes teder om te gaan. Daartoe was een aanleiding. Er was, namelijk, een oud Christen, die mij rekenschap van de zaken afvroeg, hoe de personen en hun toestanden mij voorkwamen en wenste een bescheid, volgens een manier die ook de mijn is, maar die ik beter wenste te kunnen volgen kort en zakelijk. Maar, toen dit mij moeilijk viel, zei hij mij eens de waarheid, die hard was om te horen niet alleen, dat ik onkundig was maar tevens zeer verward en ongeoeffend in mijn opgaven van reden en uitkomsten. Dit zou mij niet zo neergedrukt hebben, indien ik hem niet voor een groot Christen aangezien had. Hij vroeg of ze wel onder het gevoel hunner verdoemenis lagen en de toorn van Gods heiligheid en rechtvaardigheid kenden en de verschrikkelijker vloek der wet aan hun harten gewaar werden. Ik antwoordde, dat zij berouw toonden en al moest het zijn dat sommigen zo lang bij de overtuiging hunner zonden zouden moeten leven als ik, eer zij de dierbare waarheid van het Evangelie geloofden, wat bij mij drie jaar lang geduurd had, ik nochtans graag met hun verkeren zou, omdat hun aangezichten toch naar Sion gekeerd waren. Want het zou schande geweest zijn aan de oprechtheid te twijfelen, daar de wandel een goede aanwijzing gaf, gelijk er ook later, zover ik weet, geen van allen teruggekeerd is.

O Jezus is zo dierbaar en als ik slechts een kleine begeerte naar Hem zag, dan was mij dit o zo groot! Omdat het naar Hem was en dan had ik reeds groot geloof voor zo iemand, omdat hij Jezus eerde en wilde dan verder liever eens toezien wat ervan kwam, dan angstvallig op allerhande tekortkoming en op de vele zwakheden het oog vestigen. En indien het zwakheid in mij geweest is, teveel hoop gehad te hebben, ik geloof toch van velen onschuldig verklaard te zullen worden; want het was niet om lichtvaardigheid of bloot lippenwerk in de hand te werken, dit zij verre!

Maar door deze en dergelijke gesprekken geraakte ik eindelijk zover, dat ik op moest houden met mijn manier van nauwkeurig te onderscheiden; ik was er inderdaad te onkundig en te onwetend voor. De een zei dit van ons, een ander woog ons anders, de een wilde ons zus hebben de ander zo; ik wist eindelijk, om zo te spreken, niets meer.

Maar, aangezien allen, die bij mij kwamen om hun toestand bloot te leggen, de waarheid wilden aannemen en beleven. Hield ik de een zo goed voor een Christen als de anderen. Daar kwam bij, dat ik bij het spreken over anderen, mezelf begon te vergeten en mijn hart voor inbrekers openstaande had, wat ik begon te merken. Het is de boze immer om de versterking van Gods werk te doen en hij laat niet af, maar sluipt onze ziel binnen en maakt dat wij dan ook van dien geest worden, te weten, insluipers en dan indringen in zaken, die de onze niet zijn ja zelfs ongemerkt in de soevereine rechten des Heeren treden en daarop elkaar gaan overdwarsen tot belemmering van een anders leven en van het onze bovendien; wanneer er dan verschil is, legt hij al meer en meer angels en schiet vurige pijlen in de donker op de oprechten; intussen is men vervoerd eer men 't weet.

23. Kennis van de Heilige Geest

Maar wat mij aangaat, ik heb gezegevierd in mijn Hoofd Jezus en de uitkomst was zalig en verrukkend, daar ik de vrijheid van Gods werkingen leerde liefhebben en 'amen' zeggen daarop, dat hij een ieder bedeeft, zoals Hij wil.

Dat ik verhaal, welk een grote ontdekking mij geschied is; och mocht ik, Heere, nog een

blikje Uwer goedheid daartoe ontvangen!

Hoe ik daartoe kwam is reeds gezegd. De verzoeken leidden er heen. De Heere maakte dit kromme recht en dit hobbelachtige tot een effen veld. Onder die verzoeken was deze het ware, *gij zijt altijd bezig met de Drie-enige God, de Vader, de Zoon en de Heilige Geest*. Maar de Heilige Geest gebruikt gij slechts als een naam, die er bijgevoegd wordt; alle ware vromen hebben gemeenschap met God door de Heilige Geest, daarom mag gij wel toezien, aangezien men toch Hem missende, wie of wat men overigens zijn moge, noch alles mist.

Zo kwam ik in verlegenheid en wist niet wat hiervan maken. Maar ik kon betuigen en de Heere tot getuige inroepen, dat het niet uit minachting voortkwam en als het niet goed met mij was, dat het Hem gelieven mocht ontdekking te geven.

Aldus bad ik en nu geviel het, dat ik op reis ging en op een weg kwam, waar ik wel meermalen raad en troost voor mijn benauwd gemoed van de Heere ondervonden had en dit gebeurde mij op ditmaal wederom. Een weinig buiten mijn huis werd ik aangedreven tot bidden en zuchten en tot aanroepen en inroepen van God de Heilige Geest, dat Hij Zichzelf aan mijn ziel ontdekte. Heel het binnenste werd blootgesteld, er was een aanhouden en vastkleven en het was dringend wat in mij was; *ik zal U niet laten gaan, tenzij Gij mij zegent!*

Toen behaagde het de Heere zich in zalige ontfermingen te ontdekken. Maar ik ben verlegen om deze ontmoetingen te openbaren; hoe zal ik beginnen, wie zou ze kunnen uitdrukken, wat zal een eindige mond spreken; en toch het moet er toe komen; och, Heere maak mij op ditmaal bekwaam!

Ik bleef op de weg stilstaan; want die vraag kwam bij mij op, wat ik dacht van de gebeden, in mij opgekomen ter bekering van zielen, of ik meende ze van mijzelf te hebben of door wien ik meende daartoe opgewekt te zijn, wie mij dat vasthouden geleerd had en dat achterna kleven? En ik gevoelde de nederbuigende goedheid op een onbegrijpelijke en onuitsprekelijke wijze in mijn ziel indalen en verstond wie Hij was, die mij voorkwam; het was de **Werkmeester** van dit alles en dat Hij Deze was, toonde Hij in zulk een klaarheid, dat ik als neerzink voor de Hoogste Majesteit.

Het is mij niet mogelijk te zeggen, hoe ik gesteld was, maar er was een heilige onderworpen heil en een stilzwijgen in mijn ziel: *O grote liefde! amen, ja, amen! ik moet en wil zwijgen, amen!* God de Heilige Geest toonde mij, dat niemand tot Jezus kon komen dan door Hem en dat de weg om tot Jezus te komen bewaard werd door zalige troongestenten.

Toen zag ik om, ter rechter en linker zijde en zag een menigte heilige Engelen; ik schrik en beef om mij verder uit te drukken. *Och, Heere help mij dan, indien het mij betaamt, dat ik mij dan onder winde nader te komen tot Uw heiligheid!*

Want dit was mij niet alles dat toen gebeurde. De Hoge Majesteit toonde mij dat het niet alleen Zijn werk was de weg te ontsluiten, maar indien Hij de ziel iets bijzonders schenken wil, Hij haar niet slechts leidt tot de voetbank van Jezus om Hem aan te roepen, maar ook tot de gouden reukaltaar van Jezus en zo deed Hij ook nu en Jezus omhelsde deze ziel en zij nam Hem aan in de onbeschrijfelijke ondervindingen van de diepe eenheid met Hem: *gij zijt de Mijne!* En het was nog niet teneinde; want ik werd verder gedragen door Jezus in het binnenste heiligdom, het heilige der heilige en deelde daar in het welgevallen en genoegen, van een Drie-enige God, te prijzen in eeuwigheid, onbevattelijk, onuitsprekelijk zalig.

Toen ik weer op de aarde neergelaten was, was ik vervuld van dankbaarheid, aanbidding

en verwondering en wederkerende tot de mijnen, gevoelde ik mijn vlees zeer verzwakt en als weg gekrompen door de hoge gewaarwordingen van de Geest. De verzoeken bleven toen enige dagen rusten, zij gingen voorbij en hadden geen vat.

Maar kort daarop stonden zij wederom voor mij, toen deze bedenking oprees, of dit nu alles op de Bijbel berustte; daar een iegelijk werk door het vuur beproefd zal worden en wat niet op de Bijbel rust, ten laatste dage als stoppelen en stro verbrand zal worden. Daar was ik weer in de moeilijkheid; er was geen twijfel aangaande de openbaring, alleen of zij overeenkwam met Gods geopenbaard woord, daarnaar zocht ik.

Maar de Heere gaf mij rust; want ik vond bij het lezen in de brief aan de Hebreëen en de profeet Zacharia en de Openbaring van Johannes, dat de Heere zulk een doorgang naar de heerlijkheid afgebeeld had; zo werd ik temeer bevestigd en verwonderde mij des temeer. Maar toch kreeg ik veel stof tot vernedering, Niet alleen begon het hart gaandeweg koeler te worden, maar ook een stem in mijn binnenste zeide: indien gij zoveel groots hebt leren kennen, is dit toch niet veel aan u te zien en zou het meer moeten uitkomen; want ziet gij blijft toch maar dezelfde man!

En als ik de zaak aan enkele oude Christenen begeerde mee te delen, kon ik niet tot de hoogte van de gevoelens komen, die ik graag zou gehad hebben en hoezeer ik haar wilde blootleggen, ik kon het niet. Zelfs heb ik, in mijn onkunde, er nog eens een reis opgemaakt naar die plaats. Maar het was tevergeefs; er waren verhinderingen, die ik klaar zag en ik gevoelde bij het heengaan, het spoor bezijden te zijn. Des Heeren raad was anders en ik heb van achteren die raad hogelijk goedgekeurd en dit moest niet van achteren geweest zijn Maar zo gaat het mij in 't gemeen; hoe dit met een ander is helpt mij niet. De Heere deed met mij, naar Zijn goedertierenheid. Hij ontdekte mij mijn verkeerdheid. Waar zou ik gekomen zijn, afgedwaald op zulk een zijpad en moest ik niet leren leven door geloof en niet door aanschouwen en mocht ik de Heere mijn God verzoeken?

O neen, dit mocht ik niet, dit zij verre. Maar ik had ook genoeg aan Jezus, die ik begeren en eeuwig begeren zal en de druppelen die van boven afdalen uit Zijn volheid zijn mijn overvloed en de zoom Zijner klederen vast te houden, o het zal mij genoeg zijn dat wanneer Hij eenmaal omzien zal op de weg en het oog Hem eeuwig zal aanschouwen, het aangezicht van de heerlijkheid des Zoons Gods en de ziel zal zeggen, zie hier ben ik, zie hier ben ik Heere! O heilige algenoegzaamheid!

'Zo hebt Gij mij op de rechte plaats gebracht en zo hebt Gij een wending gemaakt in mijn leven. Gij, die tot Uw knecht gesproken hebt, ga achter mij! Reeds zoveel meende hij te kennen en heeft Uw namen wel genoemd en de heerlijkheid Uwer ambten en de schoonheid Uwer liefde, waarmee Gij alle dezulken hebt liefgehad, maar och, leer mij, mij recht te kennen en te weten, hoe omtrent U te verkeren, geheel van U afhankelijk te zijn, zuiver op U te vertrouwen en U te volgen tot in de wedergeboorte en te dienen in de heiligmaking! Doe mij weten, wat het zij, uit U te leven en te werken in geloof en liefde, dat er kracht uitga van U en dat ik niet op de weg achterblijf, want daar is veel voor mij te doen!'

Het zijn weinige letteren, die ik neerschrijf, maar welk een voorrecht is het niet in Hem, die wij niet zien, te geloven. Gelijk een vrouw zich verheugt over een teken van de man, die ver is, een teken van hem en zich verlustigt in de hoop, zo vergenoegt Hij onze ziel. O dierbaar leven! Hij vergenoegt ons om nog meer te vergenoegen en Zijn verte is enkel

nabijheid en het is liefelijk Hem van ver te zien want ofschoon Hij ver is, Hij kent ons en wij zien Hem toch. Hij is toch schoon en zonder gebrek en verkoren boven alle mensenkinderen en wij rusten toch in Hem en dragen ons op aan hun en Hij is ons leven en toch zal ons oog aan Hem gelijk gemaakt worden om Hem te aanschouwen, in onverderfelijkheid! O, daar was in die dagen geen verte. Het hart kon geen verwijdering dulden, de minste trek naar Hem maakte al de begeerten wakker; ach waar ben ik nu; o, klein gelovige, waar zijt gij nu? Hoe zal ik dan de ondervonden weldaden opsommen, hoe de dierbare Heiland de eer brengen!

24. Aanleiding voor dit geschrift

Ach waar ben ik nu? Mijn leven is aldus doorgedaan, in het wandelen achter Hem, nu eens met meerder klaarheid Zijn voetstappen drukkende, dan wederom in duisterheid. Maar altijd was het laatste woord, dat betreffende mezelf overbleef tekortkoming!

Zo ben ik ertoe geleid, heden omtrent een jaar geleden, tot opwekking der dankbaarheid en opdat ik Zijn weldadigheden niet vergeten zou, nog eens mijn wegen te onderzoeken en te doorzoeken en daartoe de pen op te vatten. Daar was een aanleiding voor. Want toen die wending in mijn leven had plaats gegrepen; en die verbazende ontdekkingen opgehouden hadden en de genietingen van Jezus door het blote geloof tot mij kwamen, was er een omzien op de weg en een verlangen om van voren tot achteren nog eens te mogen inzien wat in voorgaande dagen gebeurd was en daarbij nog een nasmaak te mogen hebben van de zoete vertroosting niet alleen, maar kon het zijn, ook het verbond daarbij te vernieuwen.

Och mocht ik, zo dacht ik, nog eens in Uw Goddelijk licht Uw wegen bewonderen, of zullen aan deze zijde der eeuwigheid zoveel Uwer weldadigheden vergeten blijven en moet er gewacht worden tot aan de andere zijde? Hoeveel zal daar te doen zijn, bij het terugzien op de weg, door wie Gij ons hebt geleid, de diepe wateren die ik niet kende, o Heere, mijn Bevrijder, mijn Rotsteen, wiens werk volkomen is, daar, waar geen Mozes zal zijn zwaar van tong; wanneer o Heere, wanneer zal ik naderen!

Maar wat ik bad om de vernieuwing van het oude, werd mij niet gegeven op zulk een wijze te vinden, als ik gewild had. Deze begeerte kwam, voort uit ongeloof en wantrouwen. Ik begon veel redeneringen te redeneren. Och of ik ware, als in vroegere dagen; want als dat wat ik nu van de Heere geniet, eens zal ophouden, wat heb ik dan? dan zal ik niets hebben en wat hebt gij ook nu, want met het vroegere kunt gij u niet behelpen en gij spreekt van geloofsleven, maar weet niet wat geloofsleven is, anders zou gij de Heere alle zorg overlaten, wat nu? Veranderen kunt gij niet, gij zijt in deze weg gevangen en als gij uzelf nog slechts openbaren kon aan deze of gene, zoals het met u was of heden is, dan zouden zij u verstaan.

Maar dit is zo niet, het is omdat alles gebrekkelijk met u was; vroeger kon gij nog eens van voren af aan beginnen, maar nu weet gij geen reden op te geven; gij wordt niet goed begrepen en geen wonder, want gij verstaat uzelf niet; gij zijt groot van beginnen en beloven en zakt meer en meer af, met uw heiligmaking staat het zwak, dat wat wit begeert te wezen, moet niet zoveel vlekken hebben als gij. Gij wordt al minder en minder, tegen den avond wordt het ook donker bij u en wat zal de nacht zelve zijn? Zo kwamen er bezwaren en de vijand geraakte op de been. Maar hun oog werd op de liefde Gods gevestigd en de vraag kwam mij voor, of hetgeen ik van de Heere had, dan niet genoeg was en of ik rede had om zo ongelovig en wantrouwend te denken en of de Heere geen reden zou hebben om Zijn vriendelijk aangezicht voor mij te verbergen en wat ik zou in te brengen

hebben indien ik, zolang de aardse wandeling duren zou, niets dan duisternis op mijn weg zou gewaar worden.

Ik gevoelde mijn dwaasheid en verootmoedigde mij en bad de Heere mij bekwaam te maken voor al de wegen, waarin Hij mij leiden zou.

25. Liefde van de Vader

Toen gebeurde het, dat onze predikant leerde uit Hebréeën 7:26, betrekkelijk het hogepriesterlijke ambt van Christus; wat een diepe indruk op mij maakte, en des namiddags hoorde ik uit de Zondag aanstippen wat de naam Zaligmaker in heeft en ook deze prediking had voor mij de grootste dierbaarheid en meer dan ik beslaan kon. Het een en ander dreef, mij uit naar de vollen Jezus en deed mij bidden om ontlediging van mijzelf, waarmee ik mij van het hoofd tot de voeten opgevuld zag, maar dat Jezus mocht leven in mij en ik in Hem, gelijk een rank in de wijnstok, opdat ik vruchten der dankbaarheid mocht voortbrengen, ja, een vruchtbare tak mocht worden in het huis Gods. Want hoeveel verplichting was daar niet, vanwege de grote verlossing aan mij geschied en hoe gevoelde ik toen verlegenheid over mijn onmacht tot het danken en prijzen van Zijn Naam. Zo was ik bezig in die week.

Maar terwijl ik aan de liefde van Jezus dacht, gebeurde mij iets, dat mij wonderlijk voorkwam. Ik begeerde een blijk van het Vaderlijk genoeg te ondervinden, namelijk iets van dat welbehagen Gods, door de kracht van de Heilige Geest, die van de Vader en de Zoon uitgaat. Mijn aandringen was groot en het antwoord dat mij tegenkwam was dit: het staat te lezen in Johannes 16:27: *Ik zeg u niet, dat ik de Vader voor u bidden zal, want de Vader zelf heeft u lief, dewijl gij Mij liefgehad hebt.*

Hoe ik gesteld, was en wat er omging, kan verstaan worden. Welk een nederbuigen voor de Hoge Majesteit en welk een diepe schaamte over mijn grote onkunde, die ik gewaar werd, welk een schaamte ook, omdat ik over de liefde des Vaders ten mijnen opzichte zoveel verkeerd gedacht had, over Hem, Die mij liefgehad had met een eeuwige liefde, aangezien Hij Zijn Zoon liefhad en die nooit ophouden zou de getrouwe Verbonds-God te zijn, maar Die ook, door de wondere werking van Zijn Heilige Geest, in mijn hart een nieuwe reden gemaakt had om mij lief te hebben dewijl Gij Jezus hebt lief gehad en geloofd hebt, dat de Vader Hem gezonden heeft, daarom heeft de Vader U lief.

O neerbuigende liefde, waartoe hebt gij mij verwaardigd! Ach, mocht ik verwaardigd worden tot dat hoge werk, de verheerlijking van de Zoon van God, de Geliefde des Vaders! O, ik weet niet wat mij gebeurde, wat te zeggen van dat zinken in een oceaan van algenoegzaamheid was dit niet een uur der ontmoeting en der bevestiging van dat eeuwig verbond, hetwelk vastligt in de Middelaar, die daar is tussen God en ons; was dit niet de samen binding met den Volzalige en het rusten bij Hem, bij God, het welgevallen onzer ziel, was dit nu niet nabij God te zijn? Was dit niet boven de natuur en boven alle gedachten der mensen: wat zal het aardse verstand hiervan vatten? Niets, louter niets! Maar wat voor de wijzen en verstandigen verborgen was, heeft God zijn kinderens geopenbaard!

Deze heerlijke genade heb ik tweemaal genoten. En nu zocht ik geen bewijzen meer van Gods liefde en trouw, alsof ik daaraan twijfelde.

26. Opdracht om te schrijven

Maar toen het enigen tijd later weer een weinig donker begon te worden en de ziel weer gemis begon te gevoelen, kwam er opeens in mijn gedachten: *Schrijf!* Maar ik merkte

daarop niet, evenwel het speelde gedurig voor mijn geest: *Schrijf!* Daar ik het voor een ijdele gedachte nam, trachtte ik het uit te doven. Zou ik dan moeten zijn als iemand, die naar een ander land gaat trekken en alles gaat bijeen pakken om zich reisvaardig te maken? Of gaat uw wasdom niet veel vooruit naar uw gedachten en zou gij nu de dingen uit vroegere tijden opzoeken tot uw rust en bevrediging? Maar wees verzekerd dat de Enige en Drie-enige God de rust van uw ziel moet zijn, en niet alleen de rust, maar ook al haar achtung en al haar verwachting voor tijd en eeuwigheid!

De redeneringen evenwel hielpen niet.

Maar hoe zou ik schrijven; ik had nog nooit een pen daartoe gebruikt en het scheen mij onmogelijk. Maar, als ik deze zaak de Heere bekend maakte, werd ik gedurig tot het schrijven gedrongen.

Ik vroeg raad aan een vriend wat te doen in dezen. Maar hij gaf mij geen bescheid; hij zal met mij gedacht hebben: dit zal uw werk niet zijn; daar ken ik u niet voor! Hij had er redenen voor en tegen.

Maar daarmee was ik niet gebaat; ik moest maar mijn gang gaan. Zo bad ik dan de Heere, of Hij mij tot dit werk wilde bekwaam maken, indien het goed was, dat ik het zou beginnen en mij niet op deze weg begeven wilde, indien Zijn Aangezicht niet mee optrok. Zo heb ik de zaak ter hand genomen en ben mijn ondervindingen achtereenvolgens nagegaan van het begin af tot de grote ontdekking van het heilige Drie-enige Goddelijke Wezen aan mijn hart, van daar tot aan de losmaking van mezelf en eindelijk de verschillende ontmoetingen, die ik daarna had op mijn weg. Veel ben ik te kort gekomen, ik weet het; mijn oogmerk, des Heeren weldaden aan de dag te brengen, is slechts ten dele bereikt. Maar laat mij hier een schuldenaar zijn; ik geloof echter dat het werk Gods niet vergeten blijven zal.

Nu kan de vraag gedaan worden: waarom zoveel moeite aangewend en zoveel tijd daaraan besteed; waartoe zal zulks kunnen dienen of tot welk einde leiden, want om meer dan een reden is het werk niet geschikt om onder de ogen der mensen te komen. Ik kan zeggen, dit laatste is ook mijn voornemen niet geweest, noch in het begin en veel minder nu alleen aan heel enkelen, die mijn vertrouwen wegdragen, zou ik dit kunnen toestaan. En wat de moeite betreft, deze is mij niet groot, want wat ik doe is mijn wil en mijn genoegen en wat ik van de kostbare tijd hiertoe missen kon zijn ogenblikken van uitspanning geweest, een jaar, lang en dit zonder verzuim van mijn beroep en zonder nadeel voor mijn vrouw en kinderen. En waartoe zou het kunnen dienen?

Daarover heb ik dikwijls gedacht en dikwijls gebeden. Is de zegen niet groot geweest? Heeft het mij niet geleid tot verwondering en aanbidding, tot loven en danken van de Heere, de Leidsman van mijn jeugd af aan, Dien ik ken van vroeger dagen en wiens daden een lofzang moeten zijn in mijn hart! En waartoe kan het dienen! Wie weet waartoe des Heeren wegen leiden?

27. Terugblik; bekering en verlies vrouw

Hier was ik afgebroken en nu mijn pen enigen tijd heeft stilgelegen en ik nog eens het geschrevene nalees, is mijn ziel van veel gedachten vol. Ach wat is daar gebeurd! Welk een leven ligt daar achter mij en die herinneringen komen er op, die ik begeer vast te houden! Moest er nu zulk een kruis komen?

Ach, waar ben ik nu en wat is mij zo haastig overvallen! Welk een onderscheid nu en toen ik het laatst aan deze bladzijden schreef! Het beste wat ik in de wereld had verloren; o

Heere, hoe hebt Gij mij geslagen; dat mijn gedachten niet onbetamelijk zijn, maar dat ze mij leiden tot U! Zulk een voorrecht had Gij mij geschonken; tweemaal heb ik haar van U ontvangen, een dubbele gift van uw genade, zoveel had Gij voor mij weggelegd, leer mij de voorrechten nog eens waarden en de overdenking zal mij zoet zijn!

Mijn gedachten komen tot het jaar 1816, het bijzondere jaar, dat zoveel hoop voor ons dorp opleverde en inzonderheid voor mijn huis en geslacht; toen mijn beminde broeder, die aan de krijgsdienst was ontgaan, het geluk had van alle vooroordelen die het ongeloof verzonnen had, vrijgemaakt te worden en de Geest van Christus heerlijk in hem te zien zegevieren en desgelijks in een vriend van hem en mij en in veel anderen die rondom ons wonen, toen zij evenwel nog verre van u af was, die ons allen voorgegaan is in de heerlijkheid. Toen werd zij door de vijand tegen ons opgestookt; en wij wisten eerst niet wat het wezen mocht, daar zij de vriendelijkheid en zachtmoedigheid was in persoon. Maar het heeft moeten leiden tot grotere openbaarwording van de kracht Gods.

Reeds tien jaar was ik in arbeid geweest, in gebeden en raadgevingen om haar voor de hemel en voor de dienst van God op aarde te winnen, zeer gedrukt, omdat zij Jezus niet liefhad en voor mijn begeerte onvatbaar bleef.

Maar toen nu in het jaar 1816 de vijand ons al te na kwam en ons diepste leven aantastte en ons drong en uitdaagde door zulk een verbazender aanslag, toen werd de strijd hoog en ging het op leven en dood, of hij dat vat wou loslaten of niet? En hij moest en aan haar is gebeurd wat de profeet zegt van het verharde volk Israëls: *zie ik zal uw stenen hart wegnemen en ik zal u een vleses hart geven en gij zult getuigen dat Ik God ben!* Welk een vreze en welk een vreugde!

Zij was toen 36 jaar in de bloei van haar levens. Hoe keerde zij toen als een blad en vluchtte nu van de ene kamer naar de andere en hoe zag ik haar in benauwdheid, als ik haar ongemerkt achternaging. Want zij weende daarover, dat zij zich tegen het werk des Heeren gesteld had, het deed haar smart, dat zij altijd tegen gestaan had, met te zeggen, *dat het voor zulk een leven te vroeg was.*

En toen zij haar hart voor mij opendeed en ook het mijne openging, (want ik kende ook die dingen en toen ik Jezus begon te verheerlijken, des Vaders geschenk; daar de Heilige Geest in onze harten uitgestort werd en wij Zijn schoonheid zagen, zoals Hij onze zonden had weggedragen aan het hout en de kroon der doornen gedragen had en Zijn bloed had laten plengen tot verzoening van al onze zonden); o, wie zou zoiets ooit vergeten! Toen zeide zij 'Amen' op zijn vreugde.

Wat zal ik verder verhalen! Welk een zaak zal het voor haar geweest zijn. Want die van een leeuw een lam wordt, ondergaat een grote verandering! Eerst vijandig geweest, tegen de zaak des Heeren, gelijk zulke een vriendelijk hart door aanstoking van de vijand, als men het opmerkt, aldus worden kan, ofschoon het eerst vreemd schijnt en nu Jezus lief te hebben, met zulk een overgegevenheid, met zulk een goedhartigheid, met zulk een vurigheid, o het moet wat geweest zijn.

Nu was zij, gelijk die vrouw uit die zeven duivelen uitgeworpen waren. Zij had veel lief. Nu begon zij de kindertjes de vreze Gods te leren en overtrof mij dikwijls en beschaamde mij. Nog gedenk ik hoe wij eens, toen wij in ongelegenheid waren en toen ik des morgens vroeg was opgestaan in de donkerheid, het was eigenlijk noch nacht, om het aangezicht Gods te zoeken en in de mening was, dat zij nog sliep, hoe wij op dezelfde plek gekomen

waren en zij daarmee bezig was en ik haar gewaar wordende, in stilte terug ging. O, hoe zou ik het genoeg van ons leven gedurende dit achttal jaren kunnen uitdrukken! Wij stredden om strijd en leefden dat hogere leven van hen, die de eerstelingen van de Geest hebben en waren elkanders sterkte in duistere dagen en kenden elkanders Jezus. Wat zal ik zeggen? Ons begin was goed geweest, ons midden was goed geweest. Maar voortreffelijker was ons laatste. De overdenking is zoet voor mijn hart, zij trekt mij naar boven en brengt mij dikwijls bij de Heere. Maar ziet niemand kent de dag zijns doods; zij scheen sterk en zij is afgesneden!

Op de avond van 31 Januari 1824, is zij ontslapen.

Ik had gehoopt, dat de ziekte zou keren. Maar de dood overviel ons. Dikwijls had ik tot haar gezegd: nu zult gij rust nemen en de kinderen voor u laten werken, daar zij een rechte moeder en een voorbeeld van naarstigheit was.

Maar het was wat anders! De raad Gods ging door. Wij namen van weerszijden afscheid van elkaar. 't Was toch maar voor een korte tijd, wie weet hoe lang; en zij verliet mij en ik bracht haarnaar het graf, haar overgevend aan de Oppermachtige, onze Vader in de hemelen, de Heere van leven en dood. De breuk was groot en de uitwendige mens was zeer gedrukt en verslagen; want nu was ik alleen. Maar, ik gevoelde geen scheiden en er was ook geen scheiden, want waar onze schat is, daar is ons hart. Daar was mijn hart, in die hoge wereld, waarheen zij mij was voorgegaan, tot de grote vergadering der volken, die geen tranen meer wenen, daar boven vlees en bloed, daar was ik bij haar. Daar is zij nu; zij heeft vijf van haar kindertjes bij zich; ik ben nog hier met zeven. Ik ben hier en gij, gij zijt bij al de bruiloftskinderen, daar boven. Maar ik zal deze zee wel doorgeraken. O, gij moet tot mij niet wederkeren, maar ik kom tot u! Naar de eeuwige heerlijkheid is mijn verwachting!

En nu zal ik de koers voortzetten in dit leven, alleen, zonder deze hulp, hoeveel zal ik nodig hebben! Maar zou de Heere mij tot posten roepen die ik niet zou kunnen vervullen! *Veel wederwaardigheden zijn der rechtvaardigen lot, maar uit die allen redt hun de Heere; Hij is hun heil alleen!* O ik zal wel klagen, maar mij beklagen zal ik niet! Dat ik dan voort zie, mij uitstreckende naar hetgeen voor mij is, gelijk een gast en vreemdeling, die de haven zijner bestemming in zijn gedachten heeft. Want onze aardse dag verkeert in donkerheid, maar wij hopen op een licht dat nooit zal ondergaan. Wat gebeurd is, is maar voorbereiding geweest en die het ondervond, is hier niet te huis. *O, Heere, wat is de mens, dat Gij zijner, gedenkt en het kind des mensen, dat Gij het acht! En wie ben ik en wat is mijns vaders huis, dat Gij mij tot hiertoe hebt gebracht! Leid mij verder aan Uw hand en leer mij Uw welbehagen doen!*

Laat mijn wiek nog eens glimmen en mijn kaars nog eens branden, totdat Gij mij komt afhaken? Ik ben eenzaam en wanneer ik vooruit wil zien, is het nacht voor mijn ogen. Mocht ik leren geduldig te zijn en kinderlijk en ootmoedig te spreken, gelijk Uw lieve Zoon ons geleerd heeft: *Vader, God des hemels en der aarde, ik dank U!*

O, welk een hemel hangt daarboven mijn hoofd! *Vader, Ik verordineer hun het koninkrijk;* aldus heeft Hij gesproken, die onze Koning is en zo zal het zijn! Maar ik zie het en begin te verstaan, dat wij in dit leven, hetwelk wij vooraf doorleven moeten, moeten leren lijden.

Wij moeten leren lijden en het zal nog wel eens donker worden, eer onze grote dageraad opgaat en wie weet wat de toekomst geven zal. Misschien nog een moeilijk worstelen om het geloof vast te houden, misschien nog een strijden op hoop tegen hoop, maar alleen hij,

die volharden zal tot het einde toe zal zalig worden! Maar laat ik niet verschrikt zijn! Wie ben ik? Aan dit spijkertje heeft de God aller genade mijn zaligheid niet opgehangen. Hij zal het voleindigen! Hij is getrouw en sterk.

Nu zal ik mijn pen neerleggen en wachten wat de Heere geeft. Ik heb van mijn geschiedenis, wat ik vermocht onder mijn pen gebracht, het pad volgende, dat ik te voren niet kende, dat mijn voeten onder hoog geleide hebben betreden. Maar de wegen Gods zijn toch onnaspeurlijk. 't Is toch alles genade. *Wie is een groot God, gelijk Gij!*

28. Slotwoord

Ziehier, geachte lezers, een bekeringsgeschiedenis zonder meer.

Hoe uitnemend op zichzelf, graag hadden wij nog een overzicht van des schrijvers leven en leiding, zo op kerkelijk als geestelijk gebied na 1824 tot aan zijn sterfjaar.

In zover wij ingelicht zijn, kunnen we tot roem van Gods genade getuigen, dat hij in 't jaar 1834 zijn lang gekoesterde wens vervuld mocht zien, daar hij namelijk als de eerst uitgeleide uit het Hervormd Kerkgenootschap, tot de eerste stichters mocht behoren van de nu zo bloeiende Christelijk Gereformeerde Gemeente te Nieuwdorp.

Ja wat hem bovenal steeds tot een wonder van des Heeren goedheid verstreken mocht, was dit, dat hij zijn enigste zoon, naar hem genoemd, mijn hooggeachte vader, tot aan zijn dood in de gemeente mocht zien en helpen arbeiden. Maar alles gaat voorbij. Ons leven is een damp

Ging onze onvergetelijke grootvader in het jaar 1864 in de rust tot op dit tijdstip zijn hem al zijn kinderen, met uitzondering van nog een dochter, Jacomina, vrouw van P. de Maaker, wonende te 's Heer Arendskerke, gevolgd.

Op de akker der doden te Nieuwdorp rusten hun lichamen in vrede, om op de lieflijke morgen van de zalige opstanding met hun zielen verenigd te worden.

Waarde lezer. *Let op de vrome. Ziet op de oprechte, want het einde van dien man zal vrede zijn.*

C. Steketee.